

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

NECDET ÖKLEM
ve
1940 -1960 İZMİR'DE SİYASİ HAYAT

42549

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hasan MERT

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Tuncer BAYKARA

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İZMİR - 1995

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR.....	V
ÖNSÖZ.....	1
GİRİŞ.....	2

I. BÖLÜM

NECDET ÖKLEM'İN HAYATI

A. Necdet Öklem'in Ailesi, Yetiştirilmesi, Eğitimi.....	6 - 15
1. Ailesi, Yetiştirilmesi.	
2. Necdet Öklem'in İlk ve Orta Tahsili.	
3. Üniversite Yılları.	
4. Avukatlık Stajı Dönemi.	
B. Necdet Öklem'in Mesleki Faaliyetleri.....	16 - 22
1. Avukatlığı.	
2. Baro Başkanlığı.	
3. Üniversite Hocalığı.	
4. Yazarlığı.	
C. Diğer Faaliyetleri.....	23 - 24

II. BÖLÜM

1940 -1960 ARASINDA İZMİR'DE SİYASİ HAYAT ve NECDET ÖKLEM'İN FAALİYETLERİ

A. Tek Parti Devrinde İzmir'de Siyasi Hayat ve Necdet Öklem'in Faaliyetleri.....	25 - 36
1. Türkiye'de Tek Partili Dönem (1939-1945).	
2. İzmir'de 1940-1945 Yılları Arasındaki Siyasi Durum.	
3. Necdet Öklem'in İzmir Halkevi'ne Girişi ve Faaliyetleri.	
4. Necdet Öklem'in C.H.P.'ye Girişi, Halkodaları'ndaki Faaliyetleri	
5. Tek Partili Dönemde İzmir C.H.P. Kongreleri.	

6. Parti Propagandası
- B. 1945-1950 Çok Partili Dönem Başlarında İzmir'de Siyasi Hayat. 36-59
1. 1945'de Türkiye'deki Demokratik Gelişmeler, Yeni Partilerin Kurulması ve Partilerin İzmir Teşkilatları.
  2. Muhalefetin İzmir'de Ortaya Çıkışı, D.P. İzmir Teşkilatı.
  3. 1945 Ara Seçimleri.
  4. 1946 Seçimleri.
  5. İzmir'de 1947 Yılında Gençlik Hareketleri.
  6. İzmir C.H.P. Teşkilatında Gençler Grubunun Oluşması.
  7. Necdet Öklem'in İl İdare Kuruluna Girişi ve Buradaki Faaliyetleri.
- C. 1950-1960 D.P. İktidarı, C.H.P. Muhalefeti Döneminde İzmir'de Siyasi Hayat.....59- 92
1. 1950'lerin Başında İzmir'de Siyasi Durum.
  2. 1950 Genel Seçimleri.
  3. 1950 Belediye Seçimleri.
  4. 1950'den Sonraki Gelişmeler, Necdet Öklem'in İl İdare Kurulu'ndan İstifası.
  5. 1954 ve 1957 Seçimleri.
  6. 27 Mayıs 1960'a Doğru İzmir'in Siyasi Durumu ve Necdet Öklem'in Politikadan Ayrılması.

III. BÖLÜM

NECDET ÖKLEM'İN ESERLERİ

- A. Kitapları.....93 - 102
1. Saltanatın Kaldırılması.
  2. Atatürk Döneminde Darülfunun Reformu.
  3. Türk Devrim Tarihi.
  4. Hilafetin Sonu.
  5. T.B.M.M. Gizli Oturumlarında Başkomutanlık Kanunu ve Tartışmalar.
  6. 1877 Meclisi Mebusanı Bütçe-İller Kanunu İç Tüzük Üzerinde Tartışmalar.
  7. 70 Yıl Evvelki Çin Türkistanı Ahmet Kemal'in Serüvenleri.
  8. I.Cihan Savaşı ve Sankamış- İhsan Paşa'nın Anıları Sibiryada Esaretten Kaçış.

B.Makaleleri.....	102- 115
SONUÇ.....	116
EKLER.....	119
KAYNAKLAR.....	130

KISALTMALAR

- a.g.e. : adı geçen eser
a.g.m. : adı geçen makale
bkz. : bakınız
C. : cilt
C.H.F. : Cumhuriyet Halk Fırkası
C.H.P. : Cumhuriyet Halk Partisi
D.P. : Demokrat Parti
H.P. : Hürriyet Partisi
M.P. : Millet Partisi
s. : sayfa
y.t.y. : yayın tarihi yok
-

ÖNSÖZ

Günümüz Türk tarih araştırmalarında, yakın tarihimizin önemli siyasal olaylarının ortaya konulabilmesi için, bu hadiselerde rol oynamışınsanların biyografileri ile ilgili çalışmalar özellikle son zamanlarda artmıştır. Tez danışmanım ve Hocam Prof. Dr. Tuncer Baykara'nın tavsiyeleri doğrultusunda, tez konumuzda esas aldığımız Necdet Öklem'de gerek 1940 - 1960 yılları arasında politikadaki faaliyetleriyle ve gerekse Türk siyasi hayatında tanık olduğu hadiselerle İzmir tarihinin son dönemini iyi bilen bir şahsiyettir.

İzmir'in bahsedilen süre içerisindeki siyasi tarihinin etraflıca ortaya konulmasında katkıda bulunacağını düşünöğümüz çalışmamızı üç bölüm halinde ele aldık. Birinci bölümde Necdet Öklem'in ailesi ve yetişmesini içine alan hayatını, ikinci bölümde Öklem'in siyasi faaliyetleri ile birlikte 1940-1960 yılları arasındaki İzmir'in siyasi durumunu, son bölümde de Necdet Öklem'in eserlerini inceledik. Çalışmamız esnasında sözlü kaynakların kullanılmasına önem verdik. Çünkü sözü edilen dönemi yaşayan insanlar hayatta iken onlardan bilgi almak, gelecekte yapılacak çalışmalar için de önemli bir basamak sağlayacaktır. Zira bu konuda yazılmış eserleri her zaman bulmak mümkün ise de, belki ileride o dönemi bizzat yaşayanları bulmak bu kadar kolay olmayacaktır. Bu bakımdan öncelikle Necdet Öklem'den birçok bilgi aktarılmıştır. Yine onu tanıyan ve İzmir siyasi hayatının da içinde bulunmuş bazı şahsiyetlerle görüşme isteklerimiz kendileri tarafından anlayışla karşılanmış ve bizden hiçbir yardımı esirgememişlerdir. Bu şekilde tez çalışmasının yapılmasına müsaade ederek bize her konuda yardımcı olmasının yanısıra özel arşivini de açan Necdet Öklem'e teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Ayrıca tez konusunun tesbit edilmesinde, çalışmanın her safhasında yardım ve tavsiyelerini esirgemeyen muhterem Hocam Prof. Dr. Tuncer Baykara'ya ve gösterdiği anlayış ve yardımlarından dolayı Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü değerli Hocam Prof. Dr. İsmail Aka'ya teşekkür etmek isterim.

Tezimizi okuyarak bazı hususlara dikkatimizi çeken sayın Dr. Mehmet Ersan'a ve Dr. İbrahim şahin'e, çalışma konumuzda kullandığımız eserlerin temin edilmesindeki yardımlarından dolayı İzmir Milli Kütüphane çalışanlarına teşekkür ederim.

BORNOVA, 1995

GİRİŞ

İzmir, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihi içinde önemli bir yer işgal eder. Bunun sebepleri arasında, halkın ilgisi ve katılımı, Şükrü Saraçoğlu, Celal Bayar, Refik Şevket İnce, Münir Birsal gibi Cumhuriyet tarihimizin önde gelen şahsiyetlerinin İzmir adayı olarak siyasi faaliyetin içinde bulunmaları ve burada cereyan eden olayların Ankara'da etkili olması sayılabilir. Özellikle 1930 ve 1946 yıllarında siyasi olaylar büyük bir canlılık göstermiştir. 1930'da çok partili hayata geçiş sürecinin önemli bir dönemecini teşkil eden Serbest Fırka olayında İzmir önemli bir rol oynamıştır. Aynı şekilde 1945'ten sonra yeniden girilen çok partili demokratik hayat içinde İzmir'in bu önemi giderek artmıştır.

1945-1960 arasında meydana gelen olaylar birçok yönden araştırılmış olmakla birlikte, bu dönemde önemli olaylara sahne olan İzmir şehri ihmal edilmiş gözükmektedir. Demokratik hayata geçişte her zaman tercihleriyle ve yetiştirdiği şahsiyetlerle etkili olan İzmir şehri bu özellikleriyle araştırmaya değer bir konumdadır.

Elbette konu araştırılırken bu dönem siyasi hayatının önemli kaynaklarını, devrin gazete ve mecmuaları teşkil etmekle birlikte, bu harekete katılanlar da asıl büyük kaynak kümesini oluşturmaktadır. Özellikle 1946 hareketinin içinde yer alanlar, bugün 70-80 yaş arasında olup, zihinleri henüz durgunlaşmadan onların bilgilerinden yararlanmak gerekmektedir.

Sözlü kaynakların kullanılması özellikle yakın tarih araştırmalarında önemli bir eksikliği doldurmaktadır. Çünkü bir kısım belgelere ulaşma zorluğuyla her zaman karşılaşılabileceği gibi, 1940-1960 arası siyasi olayların halâ tartışıldığı günümüzde tam bir açıklıkla olayları değerlendirmek mümkün olamamaktadır.

Oysa bir şehir tarihi hakkında orada yaşayanlardan ve onların elinde bulunan arşivlerden de faydalanma imkânı mevcuttur. İzmir tarihiyle ilgili olarak 1992 yılında yapılan bir sempozyumda Prof.Dr.Tuncer Baykara bu konuda şunları söylemişti: "İzmir şehrinde resmi devlet arşivi olmamakla birlikte, başka arşivler bulunmaktadır. Hemen herkesin küçük de olsa bir şahsi veya aile arşivi vardır. İşte bu türden aile arşivlerinde, ümit ediyoruz ki pek çok ve önemli bilgiler saklanmış olabilir. Bu arşivlerin, kullanıcıların istifadesine verilmesi en içten dileğimizdir. Elbette bir gün

onlardan istifade imkânı ortaya çıkabilir"¹. Bizde buradan hareketle böyle bir konu üzerinde araştırma yaparak İzmir tarihinin bir dönemine ışık tutmaya çalıştık.

Tezin en önemli kaynağını oluşturan Necdet Öklem'den hem sözlü olarak hem de özel arşivi vasıtasıyla yararlandık. Gerek Necdet Öklem ve gerekse olaylara tanıklık eden diğer kişilerle, çeşitli tarihlerde yaptığımız görüşmeleri metinde sadece isim vererek belirttik. Ayrıca Öklem'in kendisinin zaman zaman tuttuğu notlardan aldığımız bilgileri de "Necdet Öklem'in kendi notları" şeklinde dipnotta belirttik.

Elbette Türk siyasi hayatının dönüm noktalarından biri sayılan 1940-1960 arasındaki olayların açıklanmasında sadece sözlü kaynakların kullanılması konunun anlaşılması açısından yeterli değildir. Bunun için dönemin gazete ve mecmuaları da taranmış, çeşitli hatıra ve siyasi tarih kitaplarından faydalanılmıştır. Böylece sözlü olarak alınan bilgiler diğer kaynaklarla desteklenerek bir mukayese imkânı da doğmuştur.

1940'lı yıllar Türk siyasi literatürüne Tek Partili Dönem ya da Milli Şef Dönemi olarak geçmiştir. Atatürk'ten sonra Cumhurbaşkanlığı makamına gelen İsmet İnönü 1940-1945 yılları arasında ülke yönetiminde söz sahibi tek lider konumundadır. Bu yıllar arasında devam eden II. Dünya savaşının da getirdiği zorluklar halk arasında hoşnutsuzluğa sebep olmakta, değişen hükümetler de sorunlara çözüm bulmakta zorlanmaktaydılar. Tabii ki bunlardan sorumlu olarak lider ve yönetici kadrolar görülmekteydi. Oysa; bazılarının göre tek parti yönetimi Türkiye'ye faydalı olmuştu. Bu şekilde bir yönetim, icra kuvvetine elinde bulunduran hükümete rahat çalışma imkanı tanımış, güvencülüğü, heyecanlı tenkitleri durdurmuş, seçim dönemlerinde çıkması zaruri olan iktidar hırslarının önüne geçmiştir. Bu düşünceleri savunanlar tarihteki bazı örneklerde kullanarak fikirlerini güçlendirmeye de çalışmışlardır².

Savaşın 1945 yılında sona ermesiyle birlikte Türkiye'de yeni bir döneme girmiştir. Türkiye'de 1945-1960 arasındaki değişikliklerin en önemlisi çok partili siyasi rejimin başlamasıdır. Bu yeni gelişmenin iki önemli kökeni vardır. İki 20.yy.'ın başından itibaren başlayan ve Atatürk döneminde daha da gelişen demokratik hayat temayülleridir. İkincisi de, II.Dünya savaşını İngiltere, Fransa ve A.B.D. gibi demokratik ülkelerin kazanmasıdır. Türkiye'de isabetli olarak bu kesime yaşanmış ve demokratik gelişmeler bu suretle hızlanmıştır. Netice olarak 1945'de dünya

¹ Tuncer Baykara, "İzmir Tarihinin Meseleleri", İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu Tebliğleri 1992 Hazırlayan: Tuncer Baykara, İzmir, 1996, s.4.

² C.H.P. , Türkiye'deki İntihap Usulleri ve Parti Mücadeleleri, İstanbul, 1946, s.25.

şartlar olsun, ülke içindeki şartlar olsun, demokratik hayata geçiş için müsait bir ortam hazırlanmıştı³.

İzmir şehri bu yeni döneme oldukça hareketli girmiştir. Yeni kurulan partiler içinde en güçlüsü olan Demokrat Parti İzmir'de hızla gelişmiş gerek muhalefette iken gerekse 1950 'den sonraki iktidarları sırasında en güvendikleri şehir burası olmuştur. Necdet Öklem, 1921 yılında İzmir'de doğmuştur. Babası Hacı Hüseyin Bey, Milli Mücadele'de İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde görev yapmış ve İzmir'in geri alınışından sonra burada Cumhuriyet Halk Fırkasının kuruluşunda, parti mutemedi olarak önemli hizmetlerde bulunmuştur. Hacı Hüseyin Bey, 1927 yılında İzmir Milletvekili olarak seçilmiş ve 4 yıl bu hizmette kalmıştır. Necdet Öklem'in siyasetle ilk tanışması da babasının bu görevleri dolayısıyla olmuştur.

Yüksek Öğrenim için İstanbul'a giden Necdet Öklem, Hukuk Fakültesi'nde öğrenci olduğu yıllarda Eminönü Halkevi çalışmalarına katılmıştır. Burası Öklem'in daha sonra C.H.P. bünyesinde siyasete atılmasına bir basamak teşkil etmiştir. Çünkü İzmir'e döndüğünde İzmir Halkevi'nde de çalışmalara katılan Öklem buradaki kişilerin ısrarları neticesinde C.H.P.'ye kaydolmuştur. Necdet Öklem, bu gelişmeler yaşanırken 1944 yılında C.H.P.'de siyasete başladığında, parti adeta bir yaşlı elitler zümresinden oluşmakta, bu durum partinin halktan kopuk olmasına da sebep teşkil etmekteydi. Öklem'in, politika hayatına girdikten sonraki ilk çalışmaları genç arkadaşlarını da partiye katmak olmuştur. Böylece kısa bir süre sonra gelişen bu genç kadro, parti içinde etkili olacak hale gelir.

1946 seçimleri C.H.P. lehine sonuçlandıktan sonra halkın bu parti üzerine tepkisi giderek yoğunlaşır. 1946-1950 arasındaki çalışmalar halk tarafından yeterli görülmemektedir. Bu süre içinde C.H.P.'den birçok önemli isim de D.P.'ye geçer. Neticede 1950 yılında yapılan seçimleri D.P. büyük bir çoğunlukla kazanarak iktidara gelmiştir. Bundan sonra 10 yıl sürecek C.H.P. muhalefeti döneminde, D.P. tarafından yöneltilen eleştirilere aslında eski iktidarları süresinde sorumluluğu olmayan gençler muhatab oldular. Bu gelişmeler C.H.P.'deki genç grubu daha da bilinçlendirmekte ve çalışmalarını arttırmalarına sebep olmaktadır.

Ancak, 1954 ve 1957 seçimlerinin de D.P. lehine sonuçlanması onların aradıkları fırsatı yakalamalarına engel olmuştu. Bu yenilgilere şahsi anlaşmazlıklar da eklenince C.H.P. içinde huzursuzluklar iyice arttı. Bu ortamda birşeyler

---

³ Tuncer Baykara, Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri, İzmir, 1991, s.122-123.

yapılmasının zor olduğunu anlayan Necdet Öklem, önce C.H.P. il idare kurulundan, 27 Mayıs hareketiyle birlikte de politikadan tamamen ayrıldı.

1950-1960 yılları arasındaki dönem için çok partili sistem tabiri kullanılmasına rağmen; aslında bu dönem için iki partili sistem tabiri daha doğru sayılır. Çünkü D.P. ve C.H.P. dışında T.B.M.M.'de temsil edilen küçük partiler (M.P. ve H.P.), iki büyük partiden birini, tek başına hükümet etme olanağından yoksun bırakacak güce, yani pazarlık potansiyeline sahip bulunmadıklarından, sistemin iki partili niteliğini değiştirmemişlerdir⁴. Bu şekilde iki partinin arasındaki mücadele de zaman zaman demokratik ölçüleri aşmış ve halk arasında ciddi bölünmeleri getirmiştir. Nitekim 27 Mayıs hareketi bu bölünmenin önüne geçmek düşüncesiyle yapılmış ancak meselerin kökenlerine inilmediği için siyasi mücadele ileriki yıllarda tekrar şiddetlenmiştir.

Politikayı millete hizmet olarak algılayan Necdet Öklem, idealist kişiliğinin etkisiyle siyasi oyunlara hiçbir zaman boyun eğmemiş ve C.H.P.'nin de bu kötü gidiş içinden sıyrılmadığını anlayınca, bir yazar ve eğitimci olarak memleket hizmetine devam etmeyi uygun görmüştür.

Oldukça yakın yıllar olması itibarıyla 1940-1960 arasındaki olaylar hala tazeliğini korumakta ve tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bu itibarla, İzmir'le sınırlı olmakla birlikte bu çalışmanın Türk siyasi hayatında önemli bir yeri bulunan İzmir'in yakın tarihine ışık tutacağı kanaatindeyiz.

---

⁴ Ergun Özbudun, *Siyasal Partiler*, Ankara, (y.t.y.), s.183.

I.BÖLÜM

NECDET ÖKLEM'İN HAYATI

A. Necdet Öklem'in Ailesi, Yetişmesi, Eğitimi.

1. Ailesi, Yetişmesi.

Necdet Öklem, Yunan işgali altında bulunan İzmir'de İkiçeşmelik semtinin Şerifali sokağında 1921 yılında dūnyaya geldi. Babası Hacı Hūseyin Bey 1877 yılında Larissa (Yeniřehir)'de doğmuş ve ailesiyle birlikte İzmir'e gōç etmiştir. Annesi Makbule hanım ise Tırhala'dan İzmir'e gōç eden bir ailenin kızıdır. İzmir'de tūccarlık yapan patronuyla birlikte 18 yaşındayken hacca giden Hūseyin Bey'e bundan sonra "Hacı Hūseyin Bey" denir. Babasının tek kardeşi Hafız Ali 1942 yılında İzmir'de vefat etmiştir.

Necdet Öklem'in dođduđu sırada Hacı Hūseyin Bey, Yunan iřgali altındaki İzmir'de Mūdafa-i Hukuk Cemiyeti namına faaliyet gösteriyordu . Durum bu yıllarda o kadar tehlikeli ve hareketliydi ki, babası mūlkiyeti kendi üzerinde bulunan Aynalı Kahve' de Mūdafa-i Hukuk cemiyeti için hizmet vermekteyken, silahını da evdeki sandıkta hazır tutuyordu ⁵.

İzmir Mūdafa-i Hukuku Osmaniye Cemiyeti 1 Kanunuevvel 1334'te (1 Aralık 1918) kurulmuş⁶ ve milli mūcadelenin başlamasıyla birlikte İzmir'in kurtarılması için birçok yararlı faaliyette bulunmuştur. Milli mūcadelenin kazanılması için bu teşkilat içinde görev alan Hacı Hūseyin Bey, İzmir Posta mūdūrü Nařit Bey ile birlikte Yunan işgali altındaki şehirde, Ankara için gizli bilgiler sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu çalışmalarında katip Mustafa Şerbetçioğlu, kendilerine yardımcılık yapmaktadır. Bir gūn sigara kağıdına yazılı şifreyi sökmeye uğraşırlarken, aniden bir Yunan subayı iki erle birlikte içeri girer. Olayı farkedemeyen Yunan subayı Nařit Beyi sorduğunda, Nařit bey son derece soğukkanlılıkla askerleri atlatmasını bilir, ancak

---

⁵ Necdet Öklem.

⁶ Tank Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler*, İstanbul, 1952, s.481.

Hüseyin Bey sorgulanmak üzere tutuklanır ve işgal karargâhı olarak kullanılan vali konağına götürüldüğünde suçunun Mustafa Kemal namına çalışması olduğu söylenir. Hüseyin bey inkar etse de fayda vermez, artık idam edilmeyi beklemektedir. Ancak ertesi günü hayırlı bir olay meydana gelir. Yunanlılarla arası iyi olan Salepçizade Mithat Bey, onun böyle bir işe girişmediğini ve Hüseyin beye kefil olduğunu söyleyince serbest bırakılır. Bunun üzerine Hüseyin bey hazırladığı bir incir paketiyle Yunan komutanını ziyarete gittiğinde, işgal komutanı bundan çok memnun olur. Aslında onun gizli bir iş yapmadığına inandığını, bundan sonra kesinlikle rahatsız edilmeyeceğini söyler. Bundan böyle Hacı Hüseyin Bey'in işi biraz daha kolaylaşmıştır ve bu şekilde Milli Mücadeleye hizmet etmeye devam eder⁷.

Hacı Hüseyin Bey, Milli Mücadele sırasında, Ankara ile yaptıkları yazışmalarda kod isim olarak Kâni'yi kullanmaktadır. Faaliyetleri daha çok İzmir bölgesini kapsar. Hüseyin Bey'in bu hizmetleri, Milli Mücadele kazanılıp, İzmir'in kurtarılmasından sonra 16.12.1340 tarihinde İstiklâl madalyasıyla ödüllendirilir.

Hafız Ali Bey'in Milli Mücadele'nin meşhur komutanlarından Kâzım Karabekir'le de yakın dostluğu vardı. Hattâ Kazım Karabekir'in nikah vekili de olmuştu. Ancak bu dostluk bir ara sıkıntı yaratmamış da değildir. 1925 yılında Terakkiperver Fırkası kurucularının İzmir istiklal mahkemesinde yargılanmaları Hüseyin Bey'i çok üzmüştür. Neticede Elhamra sinemasında görülen davada, Kâzım Karabekir beraat eder, duruşmayı izlemekte olan Hüseyin bey kararı alkışlayınca hasımları bu davranışını o sırada Çeşme'de bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya yetiştirirler. Hüseyin Bey, Paşa'nın huzuruna çağılır. Mustafa Kemal Paşa, "Kâzım Karabekir'i bu kadar çok mu seviyorsunuz?" diye sorunca: Hüseyin Bey "Evet Paşam, ama sizin sevginiz başka onun sevgisi başkadır" diye cevap verir ve olay böylece kapanır.

Necdet Öklem, çocuk yaşlarında Mustafa Kemal Atatürk'ü iki kez görür. İlki İzmir'de Kordon'da kaldığı dairesinde, ikincisi ise Çeşme 'dedir. 1925'teki İzmir suikasti olayına kadar Mustafa Kemal Paşa dinlenmek için Çeşmeye gelmiş ve burada kendisine tahsis edilen bir yazlıkta kalmıştır. İşte bu arada Öklem ailesi de Çeşme 'de kiraladıkları evde kalırlarken, Necdet Öklem, gezintiye çıktığı bir sırada Atatürk'ü ilk kez yakından görür. Orada, ona gülümsemesini hayatı boyunca

---

⁷ Necdet Öklem

unutamaz. Ancak suikast hadisesine çok üzülen Atatürk, bu olaydan sonra Çeşme'ye bir daha gelmez ve yazları dinlenmek için Yalova'ya gitmeye başlar.

1922 yılında İzmir işgalden kurtarıldığında, Mustafa Kemal Paşa İzmir'e gelir ve vilayet konağında eşrafla görüşürken; Hacı Hüseyin Bey'i sorar. Oraya gelen Hüseyin Bey'e "İzmir'de hükümeti kurmasını" söyler. Bundan kasdettiği belediye hizmetleri için bir örgüt oluşturulmasıdır. Derhal sekiz-on kişilik bir isim tesbiti yapılır ve işe başlanır. Artık İzmir, o beklenen günlere kavuşmuştur⁸.

9 Eylül 1923 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurulmasının ardından, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni oluşturan kişiler de Halk Fırkası merkez heyetine seçilmişlerdir. Fırka teşkilatı gittikçe genişlemekte olduğundan, heyet Beyler sokağında kiralanmış daireye geçmiştir. Fırkanın teşkilatı gereğince heyetin içinden bir kişinin mutemed seçilmesi lâzım geldiğinden Hacı Hüseyin Bey bu göreve getirilir⁹.

Bu dönemde vilayetlerdeki parti varlığını mutemetler temsil etmekte olduklarından Hüseyin Bey, İzmir'de C.H.F.'nin başkanı durumuna gelir. Bu görev oldukça önemlidir. Zira "partiyeye izafe edilen her türlü hoşnutsuzluğa mutemedler muhatap olurlardı. Sonra, mutemetler partiden bir ücret almazlar ve tersine çok defa şahsi işlerini de parti meşguliyeti dolayısıyla yüzüstü bırakırlardı. Bu itibarla dürüst, popüler olmak gibi lüzumlu vasıflarla birlikte, mutemed olacak kimsenin, geçim bakımından da hâl ve vaktinin yerinde olması ve partiyi istismar ederek parti sırtından yükselmek hevesine kapılmaması gerekirdi"¹⁰. Hüseyin Bey'in bu tanım gereğince memleket işlerine her zaman öncelik vermiş ve sonra da görüleceği üzere bu meşguliyet dolayısıyla milletvekilliği sırasında ticarethanesi iflas etmiştir. Buradan hareketle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında yaşayan insanların siyaseti ne şekilde uyguladıkları daha rahat tesbit edilebilir.

Bilahare Cumhuriyet Halk Fırkası müfettişliğine Dr.Sadrettin ve bir aralık eski Kocaeli mebusu Kemalettin Bey tayin olunarak İzmir'e gelmişlerdir. Salih Bey de bu heyete uzun müddet hizmet etmiştir¹¹.

⁸ Necdet Öklem'in İzzetin Çalışlar'ın yeğeni Eczacı Lütfi Akçin'den aldığı bilgidir.

⁹ Kamil Dursun, "Eski İzmir'den Hatıralar", Anadolu, 25 Eylül 1944.

¹⁰ Hilmi Uran, Hatıralarım, Ankara, 1959, s.231.

¹¹ Kamil Dursun, aynı yer.

Hacı Hüseyin Bey 1927'de üçüncü dönem T.B.M.M.'ne İzmir Milletvekili olarak girer¹². Bu olay Öklem ailesinin hayatında birçok değişikliğin başlangıcını teşkil etmiştir. İlk olarak evlerini İstanbul'a taşırlar, çünkü Hüseyin Bey için Ankara'ya gidip gelmek hem daha kolay olacaktır, hem de dört çocuğunun eğitimi sağlanacaktır. Böylece İstanbul Şişli'de dört yıl kalacakları yeni bir ev kiralarlar. Burası Atatürk'ün şimdi müze olan evinin tam arkasındadır.

Milletvekilliği yıllarında Halimağa çarşısındaki Çakaloğlu işhanında Üzüm tüccarlığı ile meşgul olan Hüseyin Bey ve kardeşi Hafız Ali'nin işleri, o dönemde etkileri bütün dünyada hissedilen 1929-1930 iktisadi buhranı ile sarsılır. Bir de o günlerde parti mensupları sık sık gelip kendisinden borç alırlar, ama bunların hiçbirini geri ödenmez. 1931 yılında milletvekilliği sona erip İzmir'e dönüşünde artık Hüseyin Bey yapayalnız kaldığını hissetmiştir. Sonuçta Alaşehir'den bir yer alıp bağcılık yapmaya başlar ve hayatının sonuna değin çiftçilikle uğraşır. Hüseyin Bey üç erkek evladını da bu bağın geliriyle yetiştirir. Necdet Öklem'i de yaz tatillerinde bağ işlerine götürür. Alaşehir'in Salı pazarından aldıkları erzakı yaktıkları mangalda pişirip yedikten sonra Necdet Öklem iki katlı bağ evindeki odasında Akbaba dergisini okurken gelecek için plânları yapmaktadır. Hacı Hüseyin Bey 1950 yılında hasta yatağında "Gazi bana dedi ki...,ben ona cevap verdim ki...." diye sayıklayarak hareketli ve vatanına hizmet dolu bir hayatın sonunda yaşama gözlerini kapatmıştır¹³.

Necdet Öklem'in daha sonra politikaya atılınca, milletvekili olmak istememesinin altında, babasının milletvekilliği sonrasında düştüğü kötü durum etkili olmuş olabilir. Çünkü birçok fırsat doğmasına rağmen Öklem, bunları değerlendirmeyip politikada daima arka plânda kalmayı tercih etmiştir.

2. Necdet Öklem'in İlk ve Orta Tahsili.

Necdet Öklem, ilkokul birinci sınıfı İzmir'deki Sakarya İlkokulu'nda (1927)bitirir. Daha sonra babasının milletvekilliği dolayısıyla gittikleri ve dört yıl kaldıkları İstanbul'da Fevziye Lisesi'nin ilk kısmında, ilk tahsilini tamamlar (1927-1931). Fevziye Lisesi'nde sonradan Deniz kuvvetleri komutanlığı yapmış olan Hilmi Fıratla arkadaşlıkları uzun yıllar devam etmiştir. İlkokul yıllarında İstanbul'da iken

¹² İzmir İl Yıllığı 1973, s.793.

¹³ Necdet Öklem.

oturdukları mahallede sık sık elindeki bastonuyla yürüyüşe çıkan İstiklal savaşı komutanlarından Refet Bele'yi de görür. Milli Mücadelenin bu meşhur komutanlarını görmek onda derin izler bırakır. İlkokula başladığı yıllar harf inkılabının yeni yapıldığı dönemdir. Ancak babası tuttuğu özel bir öğretmen vasıtasıyla Necdet Öklem'in eski harfleri de öğrenmesini sağlar. Böylece öğrendiği Osmanlıca ile Necdet Öklem'in bazı eski eserleri günümüz diline kazandırmasının temeli atılmış olur.

1931 yılında İzmir'e döndüklerinde İzmir Lisesi'nde (Atatürk Lisesi) orta öğrenime başlar, ancak şimdi adı Namık Kemal Lisesi olan İkinci Lise'nin açılmasıyla kaydı oraya alınır. Bir gün lisedeki İngilizce hocası Ali Karadayı'nın okuduğu, okyanusun ortasında kalan Albatros adlı geminin macerasının anlatıldığı şiir Necdet Öklem'i çok etkiler.

Water, water every where,
Nor any drop to drink.¹⁴

Necdet Öklem'e göre o günkü cemiyet de böyledir. " Her yer insan, fakat gerçek dost okyanusta içmek için aranan bir su damlası kadar ender "¹⁵.

1930'lu yıllarda lise öğrencileri zaman zaman askeri eğitim amacıyla kamplara götürülürlerdi. "Yine böyle bir kamp yürüyüşü de şimdiki İzmir'in Pınarbaşı semti taraflarına yapılmıştı. Mola verilince sırtlarında çantalarıyla birlikte bütün öğrenciler yorgunluktan kendini yere bıraktı. O günlerde İzmir'in meşhur doktorlarından Ekrem Hayri Üstündağ'ın küçük oğlu Piran çantasını çıkarıp toprağa uzanmıştı. Daha sonra bu yüzden zatürre oldu, kısa süre sonra da kaldırıldığı askeri hastahane de öldüğü öğrenilince, bütün öğrenciler adeta mateme bürünmüştü "¹⁶.

1938 yılında lise son sınıftayken tarih hocaları Garra Sarmat, Atatürk'ün öldüğünü haber verir. Öklem, o günü bir yazısında şöyle anlatmaktadır:

" İzmir İkinci Lisesi'nin son sınıfında öğleden sonraki tarih dersine giren hocamız Garra Sarmat acı haberi verdi: Atatürk saat dokuzda ölmüştür. Okulumuzda tek radyo vardı. O da öğretmenler odasında idi. Haber oradan duyulmuştu. Okul tatil edildi. Kimseden bir ses çıkmıyor, ama irademizin dışında gözlerimizden yaşlar akıyordu... Okuldan çıktık. İzmirililer sokaklara dökülmüştü..

¹⁴ "Su, su her yer su; ama içmek için bir damla bile yok". John Beer, *Coleridge Poems, "The Rime of the Ancient Mariner"*, Londra, 1990, s.176.

¹⁵ Necdet Öklem.

¹⁶ Mustafa Karal.

İstisnasız hiçkimse konuşmuyordu. Çocukluktan delikanlılık çağına adım attığımız o günlerde, bir toplumun kollektif teessür duygularına tanık oluyorduk..."¹⁷.

Daha sonra yeni Cumhurbaşkanının seçimi konusu gündeme gelir. Bir kısım öğrenciler Fethi Okyar'ı düşünürlerken, Necdet Öklem ve arkadaşları İsmet İnönü'nün uygun olacağı görüşündedirler. Sonuçta İsmet İnönü Türkiye Cumhuriyetinin ikinci Cumhurbaşkanı seçilir. Öğrencilerin tümü bu olayı anlayışla karşılarlar ve birlikte sevinirler. Necdet Öklem 1938-1939 döneminde ikinci lisedeki 6 E.D. şubesinden başarıyla mezun olur¹⁸. Artık hayat çizgisini belirleme vakti yaklaşmaktadır.

3. Üniversite Yılları

Necdet Öklem, liseyi bitirdiğinde, konservatuara gidip müzisyen olmak istemektedir. Ancak bu isteğini öğrenen büyük teyzesi bir an önce kazanç sağlayacak bir meslek seçmesinin, babasının yükünü hafifleteceğini söyleyerek onu bu kararından vazgeçirir. Sonuçta İstanbul'da okumak üzere bir vapurla İzmir'den ayrılır. Arkadaşı Mustafa Mertoğlu ile birlikte, vapurun ambar kısmında bir yer bulurlarsa da kalabalıktan rahatsız olurlar. Bunun üzerine İstanbul'a götürülmekte olan bir yanş atının bulunduğu saman dolu ambarda gidecekleri yere ulaşırlar.

Necdet Öklem, İstanbul Üniversitesi'ne Tıbbiye bölümüne girmek için gitmiştir. Tıp fakültesi o yıllarda Bayezid'de Hukuk fakültesiyle yanyanadır. Evraklar kaleme verildikten sonra üniversiteyi gezdirirler. Bu sırada teşrihaneye (morg) girdiklerinde, parçalanmış cesetleri gören Öklem, derhal oradan çıkar ve evraklarını alıp hukuk kalemine götürür. Onu Hukuk fakültesine gitmeye zorlayan bir de bilinç altı sebep vardır ki; oda babasının icracılarla başının deritte olmasıdır. Öklem Hukuk fakültesinde okursa alesinin bu problemlerini de halledebileceğini düşünür¹⁹.

1939 yılında üniversite eğitimine başlayan Necdet Öklem, Hukuk fakültesini kısa sürede benimser. Hocalarının o senelerin tanınmış simaları olması da bunda etkili olmuştur. İlk olarak Rektör Cemil Bilsel üniversitenin yeni öğrencileri ile tanışır, tek tek öğrencilerle el sıkışırken, elini öpmek isteyenleri "Türk genci kimsenin

¹⁷ Necdet Öklem, "O'nu Anarken", Hür Efe, 10.11.1994.

¹⁸ İzmir İl Erkek Lisesi 1938-1939 Yıllığı, İzmir, 1939.

¹⁹ Necdet Öklem.

önünde eğilip el öpmez" diyerek geri çevirir. Diğer hocaları da ünlü kişilerdir: I.sınıfta Roma hukuku derslerini çevirmenliğini Türkan Rado'nun yaptığı Alman Profesör Shwarz'tan alırlar. Medeni hukuk dersini Ebul Ula Bey'den, Teşkilat-ı Esasiye (Anayasa) hukukunu Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'den, hukuk başlangıcı dersini de Yavuz Abadan 'dan alır. Meşhur Alman hukukçusu Hirsch de hocası olmuştur²⁰.

Öklem, Hukuk fakültesindeyken en çok etkilendiği hocalarından Ebul'ula Mardin'in derslerinden, ölümü münasebetiyle yazdığı makalede şöyle bahsediyor: "...Hemen her derse bir evvelki dersin hülasasını yaptıktan sonra 'hafızam beni aldatmıyorsa müzakeremiz bu noktaya müntehi kalmıştı...' diye başlayan Ebul'ula Mardin'in hoca olarak en büyük hususiyeti talebesinin kafasına ezbere bir takım kalıplar yerleştirmekten ziyade her hukukî meseleyi çözebilecek anahtar vermek, kendi tabiri ile 'hukukî zevki ve hukukî melekeyi' tesis etmektir. Eski hukuk -yeni hukukun mukayesesinde emsalsiz natikası ile merhum, talebelerini adeta büyülerdi, dersini o bahsa ilk defa giren insanın heyecanı ile dipdiri sesle takrir eder, yüzlerle talebesi arasında bahse nüfuz edememiş olanları gözlerinden anlar 'gamız geldi efendim canlandıralım!' diyerek yorulmadan meseleleri açardı..."²¹.

Diğer bir meşhur hocası, Ali Fuat Başgil, 27 Mayıs 1960 ihtilalinin ardından tutuklanarak yargılanmıştı. Beraat ettikten sonra Hür Düşünce derneğine katılmış ve orada Tek Parti devrini tenkit edici konuşmalar yaparak, yazılar yayınlıyordu. "Necdet Öklem ise o yıllarda İzmir Barosu başkanıydı ve eski hocasının bu hareketlerini tasvip etmiyordu. Baroların Ankara'da bir araya geldikleri bir toplantıda, Başgil'in de orada bulunduğunu öğrenince, bu faaliyetlerinden dolayı üzüntüsünü bildirmek için Başgil'in yanına giden Öklem, artık iyice yaşlanmış olan hocasına tasarladıklarını söyleyemedi ve elini öpüp kendisinin eski bir öğrencisi olduğunu belirterek oradan ayrıldı.

Yine Necdet Öklem'in hocalarından biri olan ünlü sinir hekimi Ord. Prof. Mazhar Osman, bir keresinde derse şizofrenik bir hasta getirir ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

²⁰ Prof.Dr.Ernst E. Hirsch (20.1.1902-29.3.1985). Prof.Hirsch 31 yaşında iken 1933 yılında Almanya'dan ayrılmış ve Türkiye'ye davet edilen bir öğretim üyesi olarak 1933-1943 yıllarında Ankara Hukuk Fakültesinde, 1943-1952 yıllarında Ankara Hukuk Fakültesinde çalışmıştır. 1943 yılında Türk vatandaşlığına geçmiş, Almanya'ya döndükten sonra da türk vatandaşı olarak kalmıştır. Türkiye'de geçirdiği yılları anlatan "Hatıralarım" isimli kitabı Türkçe'ye de çevrilmiştir; bkz. Ernst E.Hirsch, Hatıralarım, Kayzer Dönemi Weimer Cumhuriyeti Atatürk Ülkesi, Ankara 1985.

²¹ Necdet Öklem, "Ebul'ula Mardin", Sabah Postası, 16 Ocak 1957.

"-Sen neden hasta oldun, anlat da dinlesinler..

-Peki doktor bey anlatayım, sana birşey soracağım doktor bey..Bir Banyo kazanının altına ateşi veryansın edersen ne olur?

- Su kaynar..

- Tabii kaynar..Ama bir yandan ateşi arttırır, bir yandan suyu kaynatır bir yandan da muslukların tümünü sımsıkı kaparsan ne olur?

Mazhar Osman (ne olur) deyince hasta şu cevabı verdi:

-Banyonun sūbabı atar doktor bey, ya da kazan patlar..İşte benim de sūpabım attı "22.

Necdet Öklem bu örneği o yıllarda tek parti iktidarı altında yaşayan Türk toplumu için de geçerli bir değerlendirme olarak görür.

Öklem, üniversite tahsiline devam ederken kendisine gelir temin etmek için gazeteye ilan vererek İngilizce dersleri de verir²³. Yaz tatilinde de İzmir'de Hüseyin Kavala'ya ait üzüm işletmesinde kâtiplik yapar.

İkinci Dünya savaşının en şiddetli olduğu yıllarda öğrencilerin farklı siyasi görüşleri bulunmaktadır. Ancak hocalar arasında ne nazist ne de bolşevik görüşleri taşıyanı yoktur. Periyodik verilen konferanslar ve çıkan dergilerle üniversite yetenekli hocaların elinde adeta tam bir ilim yuvasıdır. Öğrenciler arasındaki gruplaşmalarda, az da olsa marksist öğrenciler kendilerini hissettirmeye başlamışlardır. Bir de miliyetçilerin oluşturduğu Turancılar grubu faaliyet göstermektedir. Necdet Öklem, bu tür faaliyetlere uzak kalarak okulunu başarıyla bitirmeye kendini şartlandırmıştır. O, sosyal faaliyetler yönünden daha çok Eminönü'ndeki Halkevine gitmeyi tercih eder.

Daha sonra Halkevi Bab-ı Âli yokuşundaki İran sefaretinin karşısında yeni yapılan binasında Yavuz Abadan'ın başkanlığında faaliyete geçer. Haftalık konferansların ilkinin Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu verecektir, ancak dinleyiciler 7-8 kişiyi geçmez. Bu olaydan sonra çok geniş bir duyuru kampanyasına başlanmış ve her geçen hafta dinleyici sayısı artmıştır. Öğrencilik yıllarında millî konulara duyduğu alaka ile 1942 yılında İstanbul Şehir Tiyatrolarında sahnelenen Namık Kemal'in "Vatan Yahud Silistre" isimli oyununun beşinci faslını arkadaşları ile birlikte seyrettikten sonra, tiyatro direktörlüğüne otuzbeş imzalı bir dilekçe ile oyunun tamamının oynatılmasını isterler. Bu istekleri daha sonra yerine getirilir.

²² Necdet Öklem, kendi notları.

²³ Akşam, 27.12.1943.

Necdet Öklem, ayrıca "Razgrad Türk Mezarlığı" hadisesinde kapatılan Talebe Cemiyetinin tekrar açılması üzerine, onun bir kolu olan İstanbul Üniversitesi Talebe Birliğine üye olur ve 1942-43 yılında başkanlığını hocası Hıfzı Timur'un yaptığı talebe cemiyetinin idare heyetinde de görev alır²⁴.

Üniversitenin bu değişik, hareketli atmosferi ve hocalarının mükemmelliği Necdet Öklem'in kendisinin de üniversitede kalma fikrini kuvvetlendirmiştir. O sırada Türk Hukuk Tarihi kürsüsüne bir asistan aranmaktadır. Pratik değeri olmayan bu dala talipli çıkmayınca, Necdet Öklem hocası Doç.Dr. Hıfzı Timur'un da muvafakatını aldıktan sonra bu kadroya başvurur. Kürsü başkanı Prof.Ömer Lütfi Barkan'dır. Bu isteği olumlu karşılayan Barkan'ın yanında imtihanın yapılacağı güne kadar iki ay ücretsiz olarak çalışır.

İki ay sonunda İngilizce imtihanına alınan Öklem, verilen metindeki bir kelimeyi çeviremeyince sınavda başarılı sayılmaz. Barkan ile Timur buna üzülürler ve kendisini gelecek imtihanda mutlaka kadroya alacaklarını belirtmelerine rağmen, Necdet Öklem bu işten vazgeçerek kesin olarak avukatlık mesleğine girmeğe karar verir. İzmir'e dönerek avukatlık stajına başlar²⁵.

4. Avukatlık Stajı Dönemi .

Necdet Öklem, 1942-1943 döneminde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra, asistan olmak girişimi de sonuç vermeyince stajını yapmak üzere İzmir'e döner. Önce yaşlı bir avukatın yanına gider, ama içerisindeki dağınıklığı ve pisliğini görünce hemen oradan ayrılır. Daha sonra dayısı Kahraman Bey'le birlikte ailenin avukatlığını yapmış olan Baha Yörük'e gidilir. Baha Bey staja her gün devam etmesi şartıyla Necdet Öklem'i yanına almayı kabul eder. Baha Bey o dönemde İzmir'in en ünlü avukatlarından biridir. İsimleri anılan yine bazı ünlü avukatlar Nuri Fettah Esen, İbrahim Ethem Postacıoğlu, Münir Birsal, Refik Şevket İnce'dir. Bu güzide hukukçular büyük müesseselerin işlerini kendi aralarında paylaşmışlardır. 1940'lı yıllarda Milli Korunma Kanunu'ndan doğan davalar, avukatlar için son derece verimli bir kaynaktır. İşte sayılan şöhretli avukatlar bu davaları almakta, tahliye, boşanma, hakaret gibi geliri az davalar da diğerlerine kalmaktadır.

²⁴ "Talebe Birliği", Bilge, Hukuk Fak. Talebe Birliği Cemiyeti Dergisi 15 Mart 1943 sayı:3

²⁵ Necdet Öklem.

Necdet Öklem o dönemdeki avukatları ve çalışma biçimlerini eleştirel bir şekilde şöyle değerlendiriyor: "...Avukatlıkta büyüklüğünüzü kanıtlamak için bazı kuralları uygulamanız gerekir. Mutlaka en azından iki odanız olacak. İçeride işiniz olmasa, gazete okuyor olsanız bile, geleni hemen içeri almayacaksınız. Sekreteriniz sizin çok önemli bir işiniz olduğunu söyleyerek müşteri adayınızı odanızda bekletecektir. Hani çok acıkan insanın lokantada, ızgaranın gecikmesi ile iştahının artmasından doğan sabırsızlığı vardır ya, işte müşteri adayı da derdinin heyecanı içinde epeyi ter dökecektir...

Geleni içeri aldığınızda gayet ciddi bir surat takınacaksınız. Tebessümünüz bile, ona iltifat gelecek. Söze başlarken ona, bir daha sefere randevu almasını ihtar edecek ve böyle olursa beklemek külfetinden kurtulacağını söyleyerek onu bir de mahcup duruma düşüreceksiniz.

Masanızın üzerinde açılmış dosyalar ve kalın kitaplar bulunacaktır. Bu ciddi incelemeler yaptığınızı gösterir... Konuşurken adı geçerse, başka meslektaşlarınızı küçümseyeceksiniz. Hiç olmazsa son derece müstehzi bir tavır takınacaksınız. Adı geçen genç ise 'bak sen...neler de biliyormuş..', yaşlı ise 'o artık avukatlığı bıraksa iyi olacak..' gibisinden sataşmalar yapacaksınız. Karşınızdaki, Muhammed Ali gibi sizin en büyük olduğunuza inanmalıdır...²⁶.

Necdet Öklem staja başladıktan sonra her sabah muntazaman büroya gelir ve Kâtip İsmail Efendi'nin masasının bir köşesinde akşamın geç saatlerine kadar verilen dosyalar üzerinde çalışırdı. Meslek hayatında çok önemli olan bu uygulamalı çalışma, sonraları çok işe yaradı.

Stajın başlangıcında arkadaşları Necdet Öklem'i ziyarete gelirler ancak bu Baha Bey'i kızdır. Sonuçta Baha Bey seyahata gittiğinde bu ziyaretler devam eder. Baha Bey dindar bir insandır, hergün yazıhanesinde ihmâl etmeden namazını kılar, Kâtipi İsmail Efendi de aynı şekilde ibadetlerini yerine getirirdi.

Yazıhaneden erken çıkılan günlerde zamanın gözde yerlerinden Ankara Palas pastahanesine giderler. Buranın hemen arkasında İzmir'in okumuş kesimine mensup kişilerin gittikleri askeri kıraathane bulunmaktadır. Orhan Rahmi Gökçe, Şevket Bilgin buranın müdavimlerindendir ²⁷. Burada tanıdığı bu şahsiyetlerin bazılarıyla, ileride birlikte çalışacak bazılarıyla da hasım olacaktır.

²⁶ Necdet Öklem'in kendi notları.

²⁷ Necdet Öklem'in kendi notları.

B. Necdet Öklem'in Meslekî Faaliyetleri.

1. Avukatlığı.

Necdet Öklem stajına 21.3.1944 tarihinde başlamış ve 6. 5. 1945 tarihine kadar (bir yıllık) avukat yanındaki stajını ve 6.6.1945 tarihinden başlayarak 17.8.1946 tarihine kadar da mahkemeler nezdindeki (bir yıllık) stajını tamamladıktan sonra 274 sicil numarasıyla 30.2.1947 tarihinde İzmir Barosu levhasına kayıt olur²⁸.

Yine aynı yıl askerlik görevini yapmak üzere Susurluk'a gider ve 5. Tümen'de adli subay olarak hizmet verir. Askerliği devam ederken 31 Mayıs 1947'de Şive hanımla evlenmiş, vatani görevi sona erince de İzmir'e dönmüştür.

Büyük Kardiçalı işhanında arkadaşı Av. Muzaffer Kebabçigil ile bir büro kiralarak faal avukatlık hayatına başlar. Daha sonra ortağının ayrılması üzerine tek başına çalışmaya devam eden Necdet Öklem, bir taraftan da politikayla ilgilenmekte ve C.H.P.'de görev almaktadır.

Halk Partisi yöneticilerinin ricaları ile Bayındır, Ödemiş gibi çevre kazalardaki çeşitli davalara da bakmak için gitmektedir. Ancak parti davası diye söylenen şeylerin, şahsi anlaşmazlıklar dolayısıyla çıkan meseleler olduğu zamanla ortaya çıkınca, Öklem siyasetin olumsuz yönlerinin de farkına varmaya başlar.

Avukatlık mesleğini sürdürürken, 1962-1968 arasında üç devre İzmir Barosu Başkanlığı da yapan Necdet Öklem, yıllarca birçok davaya bakmış ve önemli başarılar kazanmıştır.

"Necdet Öklem hukuku işletmeyi seven ve onun için uğraşan idealist bir avukattır. Temel felsefesi şöyle özetlenebilir. Bir ülkede hukuk yürümezse herşey kesintiye uğrar, bozulmalar başlar. Onun için devamlı hukukun üstünlüğüne ve bütün insanlara eşit uygulanması gerektiğine inanır. Hukuku hiçbir zaman ticarethane gibi görmemiştir; oysa bu şekilde yararlanmak için bir takım imkânlarla da sahiptir. Bu yüzden avukatlıktan fazla bir maddi güç de sağlamamıştır. Necdet Bey ve arkadaşları kendi dönemleri itibarıyla ve bugüne bakarak çok sağlam bir

---

²⁸ İzmir Barosu Levhası 1947 , İzmir, 1947, s.42.

mesleki temel olarak yetişmişlerdir. Okuma ve araştırma alışkanlığı ile bütün gençlere örnek olacak nitelikte bir avukattır"²⁹

İzmir Barosu yönetim kurulunun 1990 yılında aldığı bir kararla "5 Nisan Avukatlar Günü" nedeniyle Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen bir törende adalet hizmetinde 40. yılını dolduran Necdet Öklem'e şükran plaketi sunulur³⁰. Meslek hayatında bir İzmirli olarak sadece halktan gelen davalarla ilgilenmiş, büyük şirketlerin vekilliğini üstlenmemiştir. Halen mesleğine Konak'ta Varlık İşhanındaki bürosunda devam etmektedir (1995).

2. Baro Başkanlığı

27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra faal politika hayatından çekilen Necdet Öklem, 1962 yılında yapılan bir seçimle İzmir Barosu Başkanı olur. Burada da yaptığı başarılı çalışmalarla kendinden söz ettirir. Henüz genç sayılabilecek bir yaşta Baro başkanı olması da gazetecilerin dikkatini çeken bir husus olmuştur³¹.

1962 yılında Ankara'da 57 baronun iştiraki ile yeni avukatlık kanunu üzerinde bir toplantı düzenlenir. Necdet Öklem'de buraya İzmir Barosu başkanı sıfatıyla davet edilir, ve ilk günden sonra toplantıya başkanlık eder. O tarihte henüz Türkiye'de Barolar Birliği kurulmamıştır. Toplantılar çok sert tartışmalara sahne olur, Necdet Öklem Barolar Birliği fikrinin burada fiiliyata geçirilmesi için gayret sarfederken çıkan sorunlar, karşıt görüş sahiplerinin ikna edilmesi sonucunda çözümlenir. Daha sonra bir metin hazırlanır ve politikanın barodan içeri sokulmaması üzerinde mutabakat sağlanır. Necdet Öklem barolara bağımsızlık kazandıracak olan avukatlık kanununun bir an önce yürürlüğe girmesi için de büyük çaba göstermiştir, ayrıca baroların Adalet Bakanlığı vesayetinden kurtarıp federatif bir teşkilat içinde bağımsız olarak çalışması gerektiğini düşünmektedir³².

Necdet Öklem, 1965 yılında A.B.D. Barolar Birliğinin davetlisi olarak bu ülkeye gider. Bu sırada 110 ülkenin iştirak ettiği Dünya Hukuk Barış sempozyumuna da Türkiye'den delege gelmediğini söyleyen oradaki temsilcilerimizden Kenan Taşpınar'ın ricasıyla Türk Delegesi olarak katılır. A.B.D. barolarında incelemeler

²⁹ Ulvi Puğ (Avukat).

³⁰ İzmir Barosu Başkanlığı, 22.3.1990, sayı:4597.

³¹ Fatma İrfan Berhan "İzmirliyle bir sohbet", Cumhuriyet, 25 Nisan 1963.

³² "Avukatlık Kanunu Bir An Önce Çıkmalı", Yeni Asır, 4 Nisan 1965.

yapar. Bu ziyareti sırasında Hukuk sahasında yaptığı çalışmalar dolayısıyla Los Angeles Barosu'nun "Ömür Boyu Onur Üyesi" payesiyle ödüllendirilmiştir ³³. Öklem, daha sonra A.B.D.'de geçirdiği 70 günü anlatan bir yazı dizisini "Bir Başka Dünya" başlığıyla Ege Ekspres gazetesinde yayınladı ³⁴.

Necdet Öklem'in İzmir Barosu başkanı olduğu dönemde getirdiği yeniliklerden birisi de 5 Nisan'ın Avukatlar günü olarak kutlanması olmuştur. İki 5 Nisan 1963 tarihinde Devlet Konservatuarında kutlanan "Avukatlar Günü"nü, Türkiye'deki bütün barolara duyurmuş ve onların da muntazam olarak bu günü kutlamalarını sağlamıştır. İzmir Barosu bu çalışmalarından dolayı avukatlar gününün 25. yıldönümü olan 1988'de, Necdet Öklem'e bir plaket vererek şükranlarını ifade etmiştir. Yine İzmir'de bir Hukukçular Derneğinin kurulması da Necdet Öklem'in başkanlığı dönemindedir.

1962 yılından 1968'e kadar üç devre bulunduğu baro başkanlığı döneminde Necdet Öklem'in yaptığı çalışmalarını daha fazla sosyal alanlarda yoğunlaşmasının, Halkevi bünyesinde yetişmesiyle ilgisi olduğunu söyleyebiliriz.

3. Üniversite Hocalığı

Necdet Öklem'in Baro başkanlığı sırasında, 1960'ların sonlarında İzmir'de Gazetecilik Yüksek okulu açılır. Okulu kuran Prof. Ali Haydar Erişgil'in teklifi üzerine Necdet Öklem' de bu okulda, 1967'den itibaren Basın Hukuku dersleri vermeye başlayarak eğitimciliğe ilk adımını atmıştır. Okulun diğer hocaları arasında Tank Zafer Tunaya, Bedri Noyan, Fahrettin Çiçekdağ, Orhan Aldıkaçtı ve Em.Gen.Şefik Akay da bulunmaktadır. Daha sonra aynı okulda Türk Devrim tarihini okutmaya başlayan Öklem , buradan ayrılarak Ege Üniversitesi'ne geçer.

1968 yılında Baro başkanlığından ayrıldıktan sonra, Ege Üniversitesi'nde uzun yıllar devam edecek olan İnkılâp Tarihi öğretmenliğine aylık 950 lira ücretle

33

Wilshire Bar Association

Certificate Of Honorary Life Membership

Whereas, by Resolution of the Board of Governors of the Wilshire Bar Association, in recognition of outstanding contribution infurtherance of Law and Justice, it is

Resolved, that Honorable Necdet Öklem

in duly awaded Honorary Life Membership in the Wilshire Bar Association. Done at the city of Los Angeles, State of California, this 15 th day of October in the year 1965.

34

bkz. III.Bölüm, Necdet Öklem'in Eserleri ; Ege Ekspres, "Bir Başka Dünya", 22 Kasım 1968-10 Mayıs 1969.

getirildi³⁵. Böylece üniversite bünyesindeki Eczacılık, Gazetecilik ve Ticari Bilimler Yüksek Okullarında dersler vermeye başlar.

Necdet Öklem'in devrim tarihi dersini işleme metodu şu şekildedir: " Kavram karşılıklı sebebiyle, öncelikle anarşi, ihtilal, inkılâp, evrim... gibi kavramları açıklamakta büyük yarar vardır. Öğrencilerden bazıları, zaman zaman bu konuların kendilerini ilgilendirmediğini, kendi politik eğilimlerine göre anlatım yapılmasını, özellikle metodun Marksizme dayandırılmasını istemişlerdir. Bu kanaatteki öğrencilere, dersin mahiyeti anlatılarak esasen başlı başına bir akım olan Atatürkçülüğe dayalı devrim tarihi dersinin başka bir akımın ilkeleriyle anlatılamayacağı izah edilmiştir. Dersin oluşturulmasında, Atatürk ilkeleri daima esas alınmalıdır. Çünkü bu ilkeler birbirine bağlı ayrılmaz nitelik taşımaktadırlar. Bu ilkeler kişisel eğilimlerden arındırılarak anlatılır hale getirilmelidir. Tarihin içinde yer almış olaylar, bu ilkelere kanıt olarak anekdotlar halinde sunulursa derse ilgi daha da artmakta ve öğrenim kolaylaşmaktadır "³⁶.

O dönemde henüz bir İnkılap tarihi kürsüsü kurulmamış olan üniversitede, siyasi olaylar da tırmanma eğilimindeydi. Ancak Necdet Öklem verdiği bilgilerle gençleri bu marksist hareketlerden uzak tutmaya çalıştı. Devrim tarihi derslerini verirken, bir taraftandan ders konularıyla ilgili dört kitabı da Ege Üniversitesi tarafından yayımlandı³⁷.

1968 yılında hemen hemen bütün Dünya'da artan üniversite hareketleri İzmir'de de kendini göstermeye başlamıştır. Bu hareketler 1970 li yılların sonuna doğru iyice şiddetlenmiş ve üniversite karşılıklı grupların çatışmalarına sahne olur. Bu günlerde olaylar, boykotlar, işgaller birbirini kovalamakta; bazı üniversite hocaları da gerek korkudan gerekse siyasi görüşlere eğilimlerinden öğrencileri aşırı sola kışkırtmaktadır.

O dönemlerde E.Ü. Rektörü olan Mustafa Uluöz de bu olaylardan şikayetçiydi. Buna bağlı olarak üniversite Yönetim Kurulunun 23.6.1969 tarihinde yaptığı toplantıda, alınacak kararlarda hukukî bir durumun meydana çıkmaması için, bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Komisyonda İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi'nden Prof.Şükrü Postacıoğlu, Doç.Dr.Mahmut Birsal ve Necdet Öklem

³⁵ E.Ü. Yönetim Kurulu Kararı, 6.6.1970, Karar sayısı:7.

³⁶ Bu bilgiler Necdet Öklem'in 1978 yılında yeni kurulan Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof.Dr.Selahaddin Okay'a yazdığı mektubun örneğinden alınmıştır.

³⁷ Bkz. III.Bölüm, Necdet Öklem'in Eserleri.

bulunmaktadır³⁸. "Üniversitenin işgal edileceği ihbarı üzerine Necdet Öklem'in bir hukukçu olarak olaya nasıl müdahale edebileceklerini sorması üzerine, Öklem savcılığa haber verilmesini onların gerekli tertibatı alabileceklerini söyler, ancak aradıkları savcının cevabı çok hazindir.

"- Rektör Bey, biz savcılık olarak yakalananları tutuklanmak üzere mahkemeye gönderiyoruz, ama orada serbest bırakılıyorlar.

Bu hadise o yıllarda adaletin de büyük sekteye uğradığını gözler önüne seriyordu"³⁹.

1980 askeri müdahalesinin yapılması üzerine olaylar sona erer. Bunu müteakip Necdet Öklem de 1982 yılında kendi isteğiyle üniversitedeki hocalık görevinden ayrılır. Ege Üniversitesi daha sonra aldığı bir kararla 1992 yılında Öklem'i üniversiteye ve bilime yaptığı hizmetlerden dolayı Fahri Doktora ünvanıyla ödüllendirmiştir⁴⁰.

4. Yazarlığı

Necdet Öklem'in önemli faaliyet sahalarından biri de yazarlık olmuştur. Henüz üniversite yıllarından başlayan yazı yazma merakı onun bu alanda çok başarılı eserler vermesine zemin hazırlamıştır. Önceleri dergilere yazı yazmakla başlamış daha sonra gazetelerde köşe yazarlığı yapmış ve telif kitaplar yayımlamıştır.

Necdet Öklem'in yazarlığa ve buna bağlı olarak dergi yayıncılığına başlaması üniversitenin son sınıfındayken, arkadaşı Besim Akımsar'la birlikte İzmir'de çıkardığı **Kovan** dergisi vasıtasıyla olmuştur.

Dergiyi çıkarmaya karar verdikten sonra kapak resmi için o yılların meşhur karikatüristlerinden Cemal Nadir'e başvururlar. Cemal Nadir onların böyle bir işe girişmelerine çok memnun olur ve istedikleri resmi, karşılık almadan yapar. **Kovan** dergisinin ilk sayısı Ağustos 1943'te yayınlanır ve Öklem'in ilk yazısı "**Sanatkâr**" başlığını taşımaktadır⁴¹. Daha sonra dergide hem isimsiz olarak bazı başyazıları yazar hem de çeşitli konularda makaleler yazmaya devam eder.

³⁸ E.Ü. Rektörlüğü, Yazı İşleri Müdürlüğü, 25.6.1969, sayı:500.3895.

³⁹ Necdet Öklem, 10.1.1995

⁴⁰ Ege Üniversitesi

2547 sayılı kanun hükmü uyarınca Ege Üniversitesinin kararı ile Necdet Öklem'e Fahri Doktora payesi tevcih edilmiştir.

⁴¹ Necdet Öklem, "**Sanatkâr**", **Kovan**, sayı:1, Ağustos 1943.

Kovan dergisinde gerek İzmirli yazarlar gerekse aralarında Prof.Dr.Vasfi Raşit Sevig, A.Kemal Karadayı, Adnan Önelçin, Muin Küley gibi yazarların da bulunduğu birçok kişinin yazılan yayınlanır. Bunların içinde Öklem'i en çok etkileyen Rüknettin Fethi Olcaytuğ olmuştur. Şişli Çocuk Hastahanesi'nde görev yapan Fethi Olcaytuğ koyu bir Atatürkçüdür ve Öklem'i tanıdıktan sonra dergilerine yazı yazacağını hatta İzmir'e de yerleşmeyi düşündüğünü söyler. Ancak kısa bir süre sonra 18 Mart 1944'de vefat eder. Bu olaya çok üzülen Necdet Öklem Kovan dergisinde onun anısına bir yazı yazar⁴². Daha sonra da İzmir Halkevinde Dr. Rüknettin Fethi Olcaytuğ'u anma töreni düzenlenir. Töreni Halkevi Reisi Rahmi Balaban açmış, bunu takiben merhumun üniversite arkadaşı Dr. Lebit Yurdoğlu'nun heyecanlı konuşmasının ardından Necdet Öklem, Dr. Feridun Bilginer, Dr. Hayri Soykan da birer konuşma ile doktor Fethi Rüknettin Olcaytuğ'u anmışlardır⁴³.

Kovan'ın çıkmaya başladığı dönemde İzmir'de yalnız Halkevinin Fikirler isimli dergisi yayımlanmaktadır. Daha sonra bu sayı artar ve bunlara yenileri eklenir.1947'de İzmir'de Endüstri adı ile Türkiye'de hemen kendi başına diyebileceğimiz bir fen ve teknik dergisi, Dokuz Eylül adı ile -politika cephesi bir tarafa bırakılırsa- gençliği tutacak bir hareket dergisi, ve nihayet Kovan ile Fikirler dergileriyle İzmir'in fikir ve sanat dünyası hareketlenmektedir⁴⁴.

Necdet Öklem ve Besim Akımsar dergiyi çıkardıkları yıllarda sarı basın kartı almak için Türk Basın Birliğine başvururlar ancak birliğin İzmir temsilcisi olan Anadolu gazetesi sahibi Haydar Rüştü Öktem tarafından istekleri geri çevrilir. Besim Akımsar'ın imtiyaz sahibi ve Necdet Öklem'in neşriyat müdürü olarak çıkardıkları dergi bir takım mali problemlerle de karşılaşmış ancak C.H.P.bünyesindeki halkevlerinin de abone olmasıyla bu sorun çözümlenmiştir. Parti çeşitli sebepler ve düşünceler altında, daha ziyade, Halkevlerine dağıttığı dergilerin bedelini, sadık bir borçlu olarak, muntazaman ödemektedir. C.H.P.nin 1946 yılında İzmir'de abone olduğu dergiler ve ödenen miktar şu şekildedir.⁴⁵

<u>Derginin Adı</u>	<u>Fiatı (lira)</u>	<u>Kaç günde bir çıktığı</u>	<u>Kaç nüsha alındığı</u>
Anı	12.5	Aylık	40
İşletme	75	İki Aylık	50

42 Necdet Öklem, "Dr. Rüknettin Fethi Olcaytuğ", Kovan, sayı:9, Nisan 1944 s.8-9.

43 "Dr. R.Fethi için yapılan heyecanlı ihtifal", Anadolu, 29 Nisan 1944.

44 Ziya Somar, "İzmir'in Fikir Hayatı", Anayol, sayı:1, 1947 s.15.

45 Hilmi Uran, Hatıralar, s.463

Kovan	20	Aylık	40
Okul Postası	15	Aylık	50
Pazar	12.5	Aylık	40

Necdet Öklem, Kovan dergisinin ardından 1947'de İzmir'de yayın hayatına başlayan 9 Eylül dergisinde yazılar yazmaya başlar. Gazetenin yazar kadrosu o dönemlerde daha çok C.H.P. bünyesinde Lebit Yurdoğlu, Necip Mirkelamoğlu, Necdet Öklem gibi genç gruba dahil olan kimselerden oluşmaktadır. Gazetenin logosundan da anlaşılacağı üzere yazı kadrosu milliyetçi ve anti-marksist bir çizgi takip etmektedir⁴⁶. " Necip Mirkelamoğlu tarafından kurulan 9 Eylül Gençlik Derneğini oluşturan gençliğin C.H.P.'ye yada diğer partilere bağlı olmamasına karşın, derneğin yayın organı olarak çıkmaya başlayan gazete C.H.P.'nin maddi desteğiyle Anadolu gazetesinin matbaasında basılmakta ve C.H.P.li gençlerin özverileriyle dağıtılmaktadır. 9 Eylül Gazetesi 1951 yılına kadar yayın hayatına 4 yıl devam eder"⁴⁷.

Öklem'in gazete yazarlığı özellikle İzmir basınında son yıllara kadar devam etmiş çok çeşitli gazetelerde yazılan yayınlanmıştır⁴⁸.

Necdet Öklem üniversite bünyesinde çalışmaya başladıktan sonra bu birikimini kitap yazmakta da kullanmış ve özellikle tarih alanında çok değişik eserler vermiştir. Ege Üniversitesi tarafından basılan 5 adet kitabının yanısıra, 3 kitabı da özel yayınevleri tarafından yayınlanmıştır⁴⁹.

Öklem Hür Efe'de halâ devam ettiği (1995) gazete yazarlığı yanında bazı arkadaşlarına da zaman zaman konu bulmakta yardımcı olmaktadır. Yeni Asır gazetesi yazarlarından Ayla Selişik Tamar, siyasi olaylar hakkında yazdığı bir makalesinde şunları anlatıyordu: "Salı günü, İzmir Barosu eski başkanlarından Necdet Öklem üstad telefon etti. Arada beni arar, yazı malzemesi yapmam için bazı konulara değinir. O tatlı anlatımıyla ; 'Bak' dedi. 'Sana iki minik fıkra. Sivrisinek arabanın dingiline konup, geriye bakmış. amma da tozutuyorum haal..demiş; bu bir...Horoz ise her sabah güneşin doğuşunu, kendi ötüşüne bağlanmış' gelin de Öklem üstadı anımsamayın"⁵⁰.

46 "Dokuz Eylül Haftalık Siyasi, Milliyetçi Gazete", Yıl:1, sayı:1, 29 Mayıs 1947.

47 Necip Mirkelamoğlu.

48 Necdet Öklem'in makaleleri için bkz. III.Bölüm, Necdet Öklem'in Eserleri.

49 Necdet Öklem'in kitapları için bkz. III.Bölüm, Necdet Öklem'in Eserleri .

50 Ayla Selişik Tamar, "Halâ Alternatifsiz mi?", Yeni Asır, 18 Ağustos 1988.

C. Diğer Faaliyetleri

Necdet Öklem, bütün bu faaliyetlerinin yanında, çeşitli sanat dallarıyla da ilgilenmiştir. Tahtaya yakma tekniğiyle, eski minyatürlerden ve Osmanlı ressamlarının örneklerinden esinlenerek resimler yapmıştır. Ayrıca o da "birçok Türk gibi" şiir yazmış ancak bunları henüz yayınlamamıştır.

ATATÜRK'E HASRET

"Hani sabah olacaktı Halûk ?   Hani, artık kanun çiğnenmiyecek
Gün yine doğacak   Zalim, zulmüyle gömülecek
Gece bir daha geri gelmiyecekti ?   Hür   yaşayanların   şarkısı
başlayacaktı.

Böyle söylerken baban,
Sana ninni gelirdi bunlar...
Bizi de (iyi günler yakında)
Türküsüyle az mı uyuttular..
"Sabah olacaktı" Halûk..
Baban söylemişti ya sana !..
Torunluk zaman geçti-geçer
Şafaktan haber yok..
Bu meğer...
Hani, patlayıncaya,
Tıksınıncaya kadar
Başkalannın hakkını yiyenlerin
İştahı dinecekti ?..
II
Ama bir ara
İşildamişti ortalık..
Bir kez gördük ki
Gecedен eser yok
Ufka kadar aydınlık...

Olmadı işte..
Gün doğmadı bir türlü...
Tam sıynlıyorken gece
Üzerimizden
Tutuverir mel'un bir el
Onun perişan eteğinden..
Neydi, neden kayboldu
O ışık kaynağı ?..
Karanlıklar aralayıp
Sabah sevincini bize sunan
NEREDE ?...

"Sabah yakındır" şarkısını
Hep beraber tuttururuz
Yeniden..
Yüzyılların yığıdığı
Bulutları dağıtan
DEV nerede ?...

Yarabbi ! Dinmez mi
Bu topraklarda açılan
Şu ihtiras yarası ?

Dünkü dalkavuğun
Suratından düşen maskeye,
Nasıl da yapışveriyor
Politika maskarası !..

Bitmez bir çile bu...
Dedemin ümitlerini
Babam da bana aktardı..

Sarı saçlım, şimşek bakışlım
Neredesin ?

Hâlâ Ankara'ya giden
Yollar çok...

Harimi ismetimizde
Artık
Adalet yok, fazilet yok...

Dön şu ölümsüzlük yolculuğundan
Atatürk !..

Sabahı sen getirebilirsin
Yurdumuza

Güneş seninle doğar
Batmayasıya..

Ama önce sen
Doğmalısın !..
Doğ ki, bitsin şu karanlık"⁵¹

Necdet Öklem İzmir kültür hayatında çok önemli bir yeri bulunan İzmir Milli Kütüphane Vakfının da kurucusudur ve 1978 yılındaki kuruluşundan beri vakfın başkanlığını yürütmektedir.

Bir insanın hayatına zor sığacak işlerin üstesinden gelme başarısını gösteren Öklem'i bir gazeteci kısaca şöyle tanımlamaktadır. " İzmir'in renkli simalarından Necdet Öklem, öncelikle 40 yıllık avukat, İzmir eski Baro Başkanı, yakın tarih araştırmacısı, arşivci, Milli Kütüphane Vakfının kurucusu, üniversite öğretim görevlisi, şair... ve de ressam !.."⁵².

51 Necdet Öklem'in yayınlanmamış "Atatürk'e Hasret" isimli şiiri.

52 Sıdika Baysal, "Tükenmeyenler", Yeni Asır ...1986.

II.BÖLÜM

1940-1960 ARASINDA İZMİR'DE SİYASİ HAYAT ve NECDET ÖKLEM'İN FAALİYETLERİ

A. Tek Parti Devrinde İzmir'de Siyasi Hayat ve Necdet Öklem'in Faaliyetleri

1. Türkiye'de Tek Partili Dönem (1939-1945).

Bir demekten partiye dönüşen Halk Fırkası, kuruluşundan sonra bilindiği gibi çeşitli aşamadan geçti. Türk siyasi hayatının tek partili dönemi, 1924-25'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve 1930'da Serbest Fırka deneyimleriyle iki kez kesilmiş de olsa, Halk Partisinin ülke yönetimine tek başına hakim olduğu yıllardır⁵³. Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanlığı makamına gelen İsmet İnönü'yle birlikte, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde "Milli Şef" dönemi başlamıştır. 26.12.1938'de olağanüstü toplanan Cumhuriyet Halk Partisi kurultayında bir tüzük değişikliği yapılarak İsmet İnönü'ye "Değişmez Genel Başkanlık hakkı" tanınmıştır⁵⁴.

Aslında cumhuriyet rejiminin anlamı ile bağdaşmayan bu görüntü 1945 yılına kadar devam etmiştir⁵⁵. Çünkü demokratik hayatta karşıt görüşlerin kolaylıkla belirtilmesine rağmen 1939- 1945 yılları arasındaki Milli Şef döneminde, Büyük Millet Meclisindeki oylamalarda hiçbir aleyhte (kırmızı) ya da çekimser (yeşil) oy çıkmayacaktır⁵⁶. Gerçi Refik Saydam'ın başvekilliği döneminde parti tüzüğünde yapılan bir değişiklikle Cumhuriyet Halk Partisi örgütüne 21 kişilik müstakil bir örgüt eklenmiştir. Ancak bu grubun başkanlığına getirilen Ali Rana Tarhan'ın doğrudan

⁵³ Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, İstanbul 1991, s.111.

⁵⁴ Mahmut Goloğlu, *Milli Şef Dönemi (1939-1945)*, Ankara 1974, s.7.

⁵⁵ Tank Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, İstanbul 1952, s.756.

⁵⁶ Mahmut Goloğlu, a.g.e., s.8.

doğruya İsmet İnönü'ye bağlı olması ve ondan emir alması dolayısıyla bu gruptan beklenen yarar sağlanamamıştır⁵⁷.

Bir anlayışa göre de, "İsmet İnönü daha cumhurbaşkanlığına ilk geldiği zamanda, yeniden çok partili hayata geçmeyi kararlaştırmış, hatta bu alanda bazı girişimlerde de bulunmuş, ancak kısa bir süre sonra II.Dünya savaşının çıkması nedeniyle, gerek içte herhangi bir bölünmeyi engellemek, gerekse dışta beliren bir saldırı tehlikesine karşı tek bir karar organı yaratabilmek endişesiyle bu kararı uygulamayı savaş sonuna ertelemiştir"⁵⁸. Ancak bu tür yorumları kanıtlayacak belgelerin elimizde bulunmadığını da belirtmek yerinde olacaktır.

İsmet İnönü'yü bu dönemde meydana gelen olumsuzluklardan tek başına sorumlu tutmak da doğru bir yaklaşım sayılmaz. Çünkü, bu yıllar II. Dünya savaşı nedeniyle hakikaten birçok zorluklarla karşılaştığı bir dönemdir. Kendisine bu yıllarda gazetelere uygulanan sansürden dert yanan bir gazeteciye İsmet İnönü şunları söylemiştir:

"-Bunları ilk defa senden işitiyorum, dedi. Ama buna benzer bir sürü olay cereyan etmiştir. Adam "Yaşasın Milli Şef !" diye bağırıyor, ondan sonra çevresinde asıl merhametsiz bir milli şef kesiliyordu. Tek parti idaresiydi ama, her köşede benim mevcudiyetinden haberdar olmadığım irili ufaklı binlerce milli şef türemişti. Sistemin murakebe kabul etmemesi yüzünden bunlar halka zulmediyorlardı...Etraftaki halkı kırıp ben de bütün bu olaylara nüfuz edemiyordum, etmek de mümkün değildi..."⁵⁹.

En gerçekçi bir yaklaşımla Türkiye'de 1939 - 1945 yılları arasında İsmet İnönü'nün liderliğindeki C.H.P. ülke yönetimine hakim olmuş ve 1945 yılından itibaren de yine onların girişimiyle Türkiye'de çok partili döneme geçilmiştir.

2. İzmir'de 1940-1945 Yılları Arasındaki Siyasi Durum

İzmir, Türk siyasi hayatında önemli sayılabilecek bir şehir olarak her zaman varlığını hissettirmiştir. Bu bakımdan özellikle çok partili hayata geçilmesinden sonra Türkiye'nin siyasi hayatındaki birçok mühim olaylara da sahne olmuştur. Ancak 1939-1945 yılları arasındaki dönemin II.Dünya savaşına rastlaması

⁵⁷ Mahmut Goloğlu, a.g.e., s.19.

⁵⁸ Cemil Koçak, Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945), Ankara, 1986, s.216.

⁵⁹ Cihad Baban, Politika Galerisi, İstanbul, 1970s.289.

dolayısıyla Türkiye'nin genel karakteristiği şeklinde, İzmir'deki siyasi hayat da durgun geçmiştir denilebilir.

Gazetelere uygulanan sansür bu dönem olayları hakkında yeterli bilgi bulunmasını güçleştirmektedir. Ancak bu yıllardaki olaylara tanık olanların kaleme aldıkları hatıralar ve hayatta bulunanların verdikleri bilgilerden faydalanma imkânı mevcuttur.

1940-1945 yılları arasında bütün Türkiye'de olduğu gibi İzmir'de de faaliyet gösteren tek fırka, Cumhuriyet Halk Fırkası'dır. Bununla birlikte İzmir milletvekillerinden birçoğu bu dönem hükümetlerinde aktif görev almışlar ve önemli yerleri işgal etmişlerdir. 1939 yılında yapılan seçimler neticesinde 1943 yılına kadar İzmir milletvekili olarak T.B.M.M.'nde görev alan şahıslar şunlardır: Şükrü Saraçoğlu, Reşad Mimaroğlu, Mehmet Aldemir, Nazmi İker, Şehime Yunus, Hüseyin Hulki Cura, Mehmet Sadettin Epikmen, Benal Nevzat Anıman, Hasan Ali Yücel, Mahmut Esat Bozkurt, Mustafa Bengisu, Mahmut Celal Bayar, Kamil Dursun, Mustafa Rahmi Köken, Halil Menteşe⁶⁰.

İzmir'de, Cumhuriyet Halk Partisi II.Dünya savaşının da etkisiyle bu yıllarda daha çok sosyal yardım konularında faaliyet göstermiştir. İl genel meclisinde de en çok konuşulan konular savaş dolayısıyla halkın ihtiyaçlarının karşılanmasında doğan zorlukların giderilmesi olmuştur. Bu meselelerin çözümü için tartışmalar yapılmakta hatta Ankara'dan yardım sağlamak üzere heyetler gönderilmektedir⁶¹. İhtiyaçların giderilmesi için İzmir teşkilatı kendi imkânlarıyla da bazı yardımlarda bulunmaktadır. Bunların arasında il idare heyeti tarafından temin edilen ve ilkokul çocuklarına elbise, ayakkabı, gömlek, çamaşır, çoraptan oluşan eşyaların dağıtılması da vardır⁶². Hattâ C.H.P teşkilatı spora da el atmış ve CHP İkiçeşmelik nahiyesi himayesinde Bozkurt isimli bir de spor klübü kurulmuştur⁶³.

Bu arada tek partili dönemin son milletvekili seçimi 1943 yılında yapılmıştır. Böylece İzmir'i temsil edecek kişiler belirlenmiştir. Bu devrede İzmir'in çıkaracağı mebus adedi bir arttırılarak 15'e çıkarılıyordu⁶⁴. Seçim sistemi gereği ilk önce ikinci seçmenler belirlendi ve bu seçimde 307.007 yurttaştan 261.538'i oy kullandı⁶⁵. 28

⁶⁰ İzmir İl Yıllığı 1973, İzmir, 1973, s.793.

⁶¹ Yeni Asır, "İzmir Heyeti Ankara'dan Döndü", 15 Mart 1940.

⁶² Anadolu, "Partimizin Güzel Bir Eseri", 23 Nisan 1941.

⁶³ Anadolu, "Bozkurt Spor Kulübü", 25 Ağustos 1944.

⁶⁴ Anadolu, "İzmir Bir Mebus Fazla Çıkaracaktır", 9 Şubat 1943.

⁶⁵ Anadolu, "İkinci Seçmenlerin Seçimi", 20 Şubat 1943.

Şubat günü genel seçim yapılır ve ikinci seçmenlerin oylarıyla Benal Anıman (1068), Celal Bayar (1328), Münir Bırsel (1341), Mahmut Esat Bozkurt (1256), Hüseyin Hulki Cura (1236), Esat Çınar (1218), Kamran Örs (1277), Sadettin Epikmen (847), Halit Onaran (961), Ekrem Oran (1085), Şükrü Saraçoğlu (1318), Hasan Ali Yücel (1340) ve Şehime Yunus (1093) mebus olarak seçilirler⁶⁶.

Bu yıllardaki Cumhuriyet Halk Partisi İzmir teşkilatının başında Mustafa Münif bulunmaktadır⁶⁷. Teşkilat hakkında düşüncesi sorulan Haydar Rüştü Öktem, savaş sebebiyle yaşanan sıkıntıların dışında Mustafa Münif'le Galip Bahtiyar'ın birbirinin eksiklerini tamamlayarak İzmir'de partinin uyum içinde çalıştığını belirtmektedir⁶⁸. Gerçekten parti kendi içinde düzenli ve disiplinli olarak çalışmalarını yürütmekte, özellikle her yıl yapılan kongrelere büyük önem verilmekte ve ocak kongrelerini sırasıyla nahiye, kaza ve il kongreleri takip etmektedir. Bu kongrelerde de en çok konuşulan konu belediye hizmetleri olmaktadır⁶⁹.

3. Necdet Öktem'in İzmir Halkevine Girişi ve Faaliyetleri

Cumhuriyet Halk Partisi Türk Ocaklarının yerini doldurmak ve kültür politikasını yürütmek üzere 19 Şubat 1932'de halkevlerini kurmuştur⁷⁰. Halkevleri aynı zamanda Türk Ocaklarının manevi varisi de sayılmıştır. Fakat faaliyet ve sayı itibarıyla bunları geçmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, bu kurumlar kanalıyla farklı fikir ve sosyal hizmetleri de yürütmüştür. Ücretsiz dispanser, gıda ve kömür dağıtımı gibi sosyal yardım işleri, neşriyat ve kütüphane, tiyatro gibi güzel sanatlarla ilgili çalışmalar daima halkevleri kanalıyla gerçekleştirilmek yoluna gidilmiş ve nisbi de olsa başarılı sonuçlar elde edilmiştir⁷¹.

İzmir Halkevi de bu amaçlar doğrultusunda 19 Şubat 1932 tarihinde açılmış, 27.2.1932 tarihinde başlayan komite seçimlerinin 9.3.1932 tarihinde sonuçlanmasının ardından 31.3.1932'de ilk toplantısını yaparak işe başlamıştır⁷².

⁶⁶ Anadolu, "Mebus Seçimi Yapıldı ve Alaka İçinde Geçti", 1 Mart 1943.

⁶⁷ Anadolu, "Parti Vilayet İdare Heyeti İş Başında", 3. İkinci kanun. 1941.

⁶⁸ Haydar Rüştü Öktem, "İzmir'den Ne Haber?", Anadolu, 3 Nisan 1941.

⁶⁹ Anadolu, "C.H.P. Merkez Kaza Kongresi", 21. I. Kanun. 1941.

⁷⁰ Mehmet Kabasakal, a.g.e., s.153.

⁷¹ T.Zafer Tunaya, a.g.e., s.579.

⁷² İzmir Halkevi Açıldığı Günden Beri, Marifet Matbaası,(y.t.y.), İzmir, , s.1.

İzmir Halkevi kendi imkanlarıyla çıkardığı **Fikirler** dergisinde faaliyet kollanını şu şekilde sıralıyordu: "1-Dil- Edebiyat Komitesi, 2- Güzel Sanatlar, 3- Temsil, 4- Sosyal Yardım, 5- Spor, 6- Kütüphane, 7- Kurslar, 8- Köycülük, 9-Müze ve Tarih komiteleri"⁷³.

Necdet Öklem de Tek Parti döneminde gençlerin oyalanacağı bir yer halindeki Halkevlerine daha öğrencilik yıllarında bulunduğu İstanbul'da devam etmekteydi. Necdet Öklem'in burada çalışmalara katıldığı sırada İzmir Halkevinin başkanlığını Rahmi Balaban yapmaktaydı. Daha sonraki devrelerde Dr. Memduh Say ve Vedide Baha Pars başkan oldu. Özellikle Vedide Baha Pars'ın zamanında verilen konferanslar ve inceleme gezileriyle yoğun bir çalışma temposuna girilirken bu şekliyle Almanların çok ünlü "Kraft Durch Freude"⁷⁴ denilen sosyal kurumlarına eşit görülüyordu⁷⁵. Halkevinin diğer kollanında ise İzmir'in tanınmış simalarından Asım Kültür, Dr.Sıtkı Şükrü Pamırtan, İzmir Sağlık Müdürü Cevdet Saraçoğlu, Kemal Özertem, Faik Onural, Cihat Gökçek gibi faal kişiler görev almaktaydılar⁷⁶. Mezuniyetinin ardından Öklem, 1943 yılında döndüğü İzmir'de bir yandan stajına devam ediyor bir yandan da Kovan dergisiyle meşgul olurken dergi vasıtasıyla tanıştığı Cihat Gökçek onu halkevine yazdırıyordu.

O sırada halkevi temsil kolunda boşalan bir üyeliğin yerine seçim yapılacaktı. Halkevinin neresinde olursa olsun burada çalışmayı gerçekten arzulayan Öklem de aday gösterilir ve belirtilen günde halkevinin ikinci katında oylamaya geçilir. "Cihat Gökçek beni diğer üyelerle tanıştırdıktan sonra seçim hakkında görüşme açıldı. Bir süreden beri temsil kolunda öğretmenlerin hakim olmalarından doğan bir Tepki göze çarpıyordu. Halk kesiminin diğer köşelerinden gelenler adeta diplomalılar karşısında bir cephe oluşturuyorlardı. Halkevinde yalnızca diplomalıların yönetim kurulunda görev alması rahatsız edici bir faktör olduğu gibi, diplomasız olmanın kompleksi de huzursuzluğun başlıca kaynağını teşkil ediyordu. Söz alan bir üyenin bundan böyle idarecilerin de pasif görevler dışında bizzat oyunlarda rol almasını

⁷³ Fikirler, "Evimiz Çalışmaları", sayı: 276-277, Ağustos 1944.

⁷⁴ Almanya'da Hitler'in başta bulunduğu yıllarda büyük etkinliğe sahip olan Kraft Durch Freude, Türkiye'deki Halkevine benzer faaliyetlerde bulunmaktaydı. Bu kurum vasıtasıyla özellikle işçi sınıfı için geziler tertip edilmekte, çeşitli sanat ve spor faaliyetleri düzenlenmekteydi. Bkz. N.S.D.A.P., *Adolf Hitler Bilderaus Dem Leben Des Führer*, Hamburg, 1936, s.62.

⁷⁵ Hür Türkiye, "İzmir Halkevi", 7 Temmuz 1947.

⁷⁶ Necdet Öklem, kendi notları.

istememesi herkesçe onaylandı ve yapılan seçim neticesinde boş üyeliğe oy çokluğu ile seçildim ⁷⁷.

İzmir halkevinin temsil kolu oyunların ilçelerde de sergilemekteydi. Bunlardan birinde, Ödemiş'e giden ekip "Akın" isimli eseri sahneye koymuştu⁷⁸. Tren ile gidilirken, bir istasyonda başrolü oynayacak olan Osman Çay'ın gelmiyeceği öğrenilir. Hakan rolünü Halkevi muamelat memuru Hikmet Bozkurt üstlenince, diğer rollerde de değişiklik yapılır. Böylece Necdet Öklem'in de "Batı Bey" olarak sahneye çıkması gerekmektedir. Necdet Öklem'in staj yaptığı yazıhanede çalışan İsmail Efendi "Gün Bey"i oynayabileceğini söylemiş ve kısa bir çalışmadan sonra oyun başlamıştır.

"İsmail Efendi on yıl önce mahallede kurdukları tiyatrodaki oynadığı için bu rolü de başaracağına inanıyordu. İlk o konuşacaktı, ancak sahnede bir adım atınca durdu ve kekelemeye başladı, tekrar denedi yine olmadı, titreyerek sahneden çıktı. Diğer oyuncular durumu kurtarmaya çalışarak oyunu tamamladılar. Temsil bittikten sonra Ödemiş Halkevi başkanı ve ortaokulu müdürü bize refakat ederlerken özür dilemek için konuşmaya başladığımızda, başkan sözlerimizi keserek 'ne kusuru beyler... Hele o Günbey'i rolünü öyle güzel oynadı ki, onun heyecanı hepimizi etkiledi' deyince bizler de rahatlamıştık" ⁷⁹.

Kuşkusuz Halkevinin çalışmaları bu kadarla da kalmıyor, bünyesine kattığı yeni gençlerde birlikte birçok faaliyete girişiyordu. Özellikle milli bayramlarda kutlamalar aksatılmıyordu. Her yıl bir basın toplantısı düzenleniyor ve yeni yılda yapılacak olan işler hakkında bilgi veriliyordu⁸⁰. Halkevinin bir yıllık programı ise şöyleydi:⁸¹

19 Şubat	-Halkevlerinin açılış yıldönümü.
18 Mart	- Çanakkale Zaferi.
1 Nisan	- İkinci İnönü Zaferi.
9 Nisan	- Mimar Sinan Günü.
23 Nisan	- Milli Hakimiyet ve Çocuk Bayramı.
1 Mayıs	- Bahar Bayramı.

⁷⁷ Necdet Öklem, kendi notları.

⁷⁸ Anadolu, "Halkevi Temsil Kolu Ödemiş'te", 27 Mayıs 1944.

⁷⁹ Necdet Öklem'in notlarından.

⁸⁰ Anadolu, "Halkevinde Basın Toplantısı", 26 Şubat 1944.

⁸¹ Halkevi "Belli Günler" broşürü 1944.

19 Mayıs	- Spor ve Gençlik Bayramı.
1 Temmuz	- Deniz Bayramı.
21 Temmuz	- Montrö Günü
24 Temmuz	- Lozan Günü.
30 Ağustos	- Zafer Bayramı.
9 Eylül	- C.H.P.'nin Kuruluş Yıldönümü.
13 Eylül	- Sakarya Zaferi.
26 Eylül	- Dil Bayramı.
29 I. Teşrin	- Cumhuriyet Bayramı.
10 II. Teşrin	- Atatürk İhtifali.
12 I. Kanun	- Yerli Mallar Haftası.
1 II. Kanun	- Yılbaşı.
10 II. Kanun	- Birinci İnönü Zaferi.

1950 yılına gelindiğinde İzmir vilayetinde 22 Halkevi ve 174 Halkodası mevcuttur⁸². Bu faaliyetler, Demokrat Parti 1950 de iktidara gelip Halkevlerini kapatma kararı alınca dek sürer. Demokrat Parti 1950'de işbaşına geldikten kısa bir müddet sonra 5830 sayılı "resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesihi demeklere ait olup siyasi Partilere terkedilmiş olan gayri menkul mallarla bu Partiler tarafından genel menfaatler için yapılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesi" hakkındaki kanunla CHP.'nin mallarına ve özellikle Halkevlerine el konur ve bunlar kapatılır⁸³.

4. Necdet Öklem'in C.H.P.'ne Girişi, Halkodaları'ndaki Faaliyetleri:

1944 yılında Necdet Öklem Halkevindeki çalışmalarına devam ederken partililerin de dikkatini çekmektedir. Birgün partinin ileri gelenlerinden birisi babasının eski C.H.P. yöneticilerinden olduğunu, dolayısıyla kendisinin de parti çalışmalarına artık katılması gerektiğini söyleyerek onu ikna eder. 1944 yılında henüz tek parti iktidarı devam ederken politikaya atılan Necdet Öklem bundan böyle vaktinin önemli bir kısmını buradaki faaliyetlere ayırmaya başlar.

⁸² C.H.P., 18.Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1950, s.6-8.

⁸³ C.H.P., Halkevleri Hakkında Genel İdare Kurulunun Açıklaması, Ankara 1951.

C.H.P.'nin Alsancak bucak, Mesudiye ocak ve halkodası, Alsancak'taki eski Nato binasının arkasında, daha önce mason demeği iken, demek kapatılınca hazineye geçen tek katlı binada faaliyet göstermektedir.

Necdet Öklem, halkodasında çalışmaya başlayınca ilk işi asılsız kayıtları sildirmek olur. Vaktiyle Hacim Muhittin Çanklı'nın il başkanlığı döneminde başlatılan üye seferberliği sırasında İzmir nıhtımında işletmesi olan Gifre'nin işçileri ocak defterine sayfalar dolusu kayıt yapılmıştır. Oysa gerçek üye sayısı bu kadar değildir. Öklem, pratik bir usulle bunları tasfiye eder. Halkodaları ve halkevleri o sırada posta imtiyazına sahiptir. Davetiyelerden posta ücreti alınmamaktadır. Konser ya da konferans oldukça defteri önüne alan Öklem, bu isimlere davetiye gönderip, uydurma olan adreslerden mektuplar geri geldikçe bunların kayıtlarını silmektedir. Kısa zamanda o defter atılıp yerine daha az üyeyi ihtiva eden yeni bir defter yürürlüğe girer.

Necdet Öklem'in ilk işi bazı arkadaşlarını da halkodası çalışmalarına katmak olmuştur. Ocak yönetim kurulu başkanı Dr. Kemal Aksay da bu durumdan memnun olarak halkodası faaliyetlerini yürütmeyi onlara bırakmaktadır. İlk önce bir karagöz gösterisi düzenlenir. Ücreti altı lira olmak üzere Hayri Altıok isminde bir karagöz ustasıyla anlaşılır, maddi problemi çözmek için Kemal Ercan ile birlikte Halkodası makbuzlarını kullanarak para temin edilmekte ve gazetelere ilânlar verilmektedir. Oyun gecesi salonun dolu olması organizasyonun başarılı geçtiğini göstermektedir.

Başarının verdiği cesaretle, Madam Amati ve Beroviç gibi keman ustalarına resitaller verilirken, halk türküleri, mandolinata konserleri de birbirini kovalamağa başlamıştır. Bir de kitaplık meselesi vardır. Kemeraltındaki Yavuz kitapevinden emaneten 40-50 kitap alınıp, konser salonunun yanındaki holde masa üstüne konular, birinci bölüm sonunda verilen arada herkes salona çıkınca kitaplarla karşılaşır. Öklem'in önceden anlaştığı Dr. Aksay yüksek sesle "Necdet bey bu kitaplar ne olacak?" diye sorunca o da "halkodası kütüphanesi kuruluyor, bir tane de siz hediye etmek ister misiniz" diye cevap verir. Kemal bey bir kitap satın alırken etrafındakiler de ister istemez alış-verişe katılırlar. Bu suretle kısa bir sürede bin kitaptan oluşan bir kütüphane kurulur.

Diğer yandan Halkodasında konferanslar da düzenlenmektedir. Ancak dinleyicilerin sıkılıp kaçmaması için, konferans sonrasında konser de verilmekteydi. Halkodasının bir diğer çalışması da mandolin takımı kurulmasıdır. 25-30 kişiden oluşan grubun başında İzmir'in yetenekli müzisyenlerinden Naci Gündem

bulunmaktadır. Türk halk müziği ile motiflendirilmiş besteler çeşitli konserlerde seslendirilir.

5. Tek Partili Dönemde İzmir C.H.P. Kongreleri.

Kuşkusuz tek parti iktidarı döneminde İzmir gibi şehirlerdeki siyasi faaliyetin kendini en fazla hissettirdiği anlar parti kongreleri olmaktadır. Önce ocak kongreleri yapılmakta bunu bucak, nahiye, kaza ve vilayet kongreleri izlemektedir.

Çok partili hayatın usûlleri, 1946'dan önce parti içinde uygulamaya konmuştur. İzmir Parti müfettişi olan Dr. Kemal Satır, kongrelere gidip, seçimlerin gizli oy, açık tasnif ile yapılacağını söylemektedir. O zamana kadar bütün seçimler el kaldırarak açık yapıldığından, tabiatıyla parti ileri gelenlerinin aday gösterdikleri isimler hiçbir zorluğa uğramadan seçilebilmektedirler.

"Aydınlar arasındaki yarışma meclise yönelikti. Bunun için önce Halkevlerinde çalışmak gerekiyordu. Orada kendisini gösterebilenler için milletvekilliği yolu açıktı. Parti genel merkezindeki tutum da buydu.

Bu arada bazı yanlışlıklarda yapılıyordu. 1947 de seçildiğim il idare kurulunda, rahmetli Atif Olgaç adında efendi bir zat vardı. Daha önce Samsun Halkevi başkanı iken, İnönü Samsun'a gelmiş ve Olgaç'ın çalışmalarını çok beğenmiş. (Samsun Halkevi başkanı Milletvekili olacak) diye de emir verip not ettirmiş. Ama adını yazdırmamış. Bir süre sonra Olgaç Halkevi başkanlığından ayrılıp İzmir'e gelmiş. Arkadan seçim zamanında İnönü'nün emri yerine getirilerek Samsun Halkevi başkanı milletvekili listesine girmiş. Tabii bu Atif Olgaç değil, onun yerini alan zat idi.

Parti büyüklerinin gözüne ve dolayısı ile meclise giremeyenler kırgınlar ve küskünler takımı oluşturuyorlardı. Gidenlerin arkasında, gidemiyenlerin dedikoduları kalıyordu. Tabii bunlar 'mademki beni seçmediler, ben de bu kızgınlıkla eleştiri yapıyorum' demiyorlardı. akıllı olanlar böyle konuşmazlardı da.. Doğrusu aranırsa, partinin de milletvekili adaylarını tam doğrulukla seçtiğini iddia etmek zordur.

İzmir Borsasından da sıradan bir memur da Mevhibe hanımın akrabası olduğundan Manisa milletvekilliğine getirilmişti. Seçimden önce borsa Başkanı Reşad Leblebicioğlu'ndan aday olmak için izin istediğinde Leblebicioğlu, akrabalık bağına bilmediğinden, için için gülmüş ve istenen izni vermişti.

Şu veya bu sebeple meclise, il genel meclisine ya da belediye meclisine giremeyenlerden meydana gelen dağınık fakat karıştıncı bir zümre ikinci cihan savaşından sonra sosyal bünyeyi ve ortamı bulandıran unsurlar arasındaydı⁸⁴

1944 yılındaki İzmir Ocak kongreleri 6 Eylül günü başlar⁸⁵. Mesudiye Ocak kongresi de Bucak yönetim kuruluna girmek isteyen Sadi Bey ile Halkodası başkanı Dr.Kemal Salih'in çekişmesine sahne olur. "Sadi Bey bütün ocakları dolaşarak kendisine oy verilmesi için söz almıştı. Ne var ki, Sadi Bey ocağın birinden ayrılır ayrılmaz, söz aldığı kişi hemen telefona sarılıyor ve durumu doktora bir bir anlatıyordu. Seçim günü geldiğinde parti müfettişi Kemal Satır ilk defa orada gizli oy sistemine başvurulacağını bildirdi ve seçime geçildi. Sadi bey koridorlarda seçileceğinden emin tafra ile dolaşıyordu. Ancak sonuçlar açıklandıktan sonra durum değişmişti , seçimi kaybeden Sadi bey aldatıldığını düşünerek sinirli bir şekilde oradan uzaklaşırken herkes 'ben vermiştim, ama diğerleri vermemiş' diyordu. Böylece ilk gizli oy verme işlemi olaylı bir şekilde sonuçlanmıştı⁸⁶.

20 Kasım 1944 de İzmir Kaza kongresi halkevinde toplandı. Kongreye vali, parti müfettişi, belediye reisi, çeşitli dairelerin müdürleri ve 13 nahiyeden gelen 110 üye katılır. Kongrede yapılan seçim neticesinde idare heyeti şöyle oluşur: Reisiğe Av.Nazif Çağatay, umumi katipliğe Dr.Avni Karabece, muhasipliğe tüccardan Şakir Dağüstü⁸⁷.

Bu kongrelerde mahalli meselelerden başlanarak önemli meselelere kadar çeşitli işler görüşülürdü. Kongreler, bir nevi halkodalarından dile getirilmeye başlanan ihtiyaç ve dileklerin vilayete ve oradan da kurultaya giden bir yoludur. Bu bakımdan bunlara çok önem verilirdi. C.H.P.'nin 1944 yılı vilayet kongresi de böyle bir anlayış içinde 18 Aralık günü yapılır. Faaliyet raporunun okunmasından sonra dilekler sunulur ve yine gizli oyla yapılan seçimde hem idare kurulu üyeleri hem de büyük kurultay delegeleri belirlenir. Buna göre: İl idare kurulu başkanlığına Sedat Dikmen, katipliğe Tayyar Çullu, muhasip üyeliğe de Mehmet Orhon seçilirler. Büyük Kurultay delegeleri de şöyle oluşur: Avni Karabece, Reşad Leblebicioğlu, Hasan

84 Necdet Öklem'in kendi notları.

85 Anadolu, "C.H.P. Ocak Kongreleri", 7 Eylül 1944.

86 Necdet Öklem'in notlarından.

87 Anadolu, "C.H.P.Kaza İdare Heyeti", 23 Kasım 1944.

Yusuf Başkam, Hasan Çelebioğlu, Mehmet Aldemir, Selim Örsel, Mehmet Orhon, Nadir Gündüz ve Sami Gülcü⁸⁸.

6. Parti Propagandası.

Bu dönemde basın, tek parti sistemini kesinlikle eleştirmeyen, daha çok II.Dünya savaşıyla ilgili haberlerin yer aldığı, köşe yazılarında ise çeşitli kültür dalları ve edebiyatla ilgili makalelerin bulunduğu tekdüze bir haldedir.

Tek partili dönemin en önemli propaganda aracı, kuşkusuz büyük çoğunlukla C.H.P.'nin kendisine bağlı olan basın-yayın organlarıdır. İzmir'de özellikle Anadolu gazetesi 1950 yılına kadar C.H.P. yanındaki görevini eksiksiz yerine getirmiştir. Ancak bu şekilde bir yayın politikası izlemesi bazen aleyhine olmakta, partinin resmi yayın organı gibi olduğundan trajik devamlı aşağılarda kalmaktadır. "1946 seçimleri arefesinde İzmir'de seçim mücadelesi için önemli bir ödenek ayrılmıştı. Bu duyulunca gazeteler pay alabilmek için adeta kuyruğa girdiler. Gazetelerin patronları geliyor, parti müfettişi Kamran Örs ve il başkanı tarafından bir odaya alınıyor ve bir tür pazarlık yapılıyordu. Bu caize dağıtımından İzmir'de Demokrat İzmir dışında pay almayan yok gibiydi, belki o da aynı yardımı D.P.'den almaktaydı"⁸⁹. Bu bütün Türkiye için düşünülürse küçük görülemeyecek bir miktardı; aynı zamanda dergiler de buna benzer bir yolla partiden gelir sağlamaktaydılar. Mecmua sahibi çıkardığı yayının tutunabilmesi için öncelikle partiye başvurur ve o günün havasına göre, koparabildiği miktarda partiyi dergisine abone yapar⁹⁰. Ancak 1950'den sonra iktidarın değişmesiyle birlikte gazetelerin fikirleri de bir anda değişiverecektir.

Tek partili dönemde Cumhuriyet Halk Partisi görevlendirdiği konuşmacılar vasıtasıyla da propagandasını yaptırmaktadır. Bunlara "halk hatipleri" denilir. "Bu konuşmacılar çarşı, pazaryeri gibi yerlerde parti bayrağı ile süslenmiş bir masanın gerisinde sözde halka hitap ederlerdi. Böyle bir sahne de Alsancak'da çarşı içinde gerçekleşmişti. Siyah ceket, çizgili siyah pantolon giymiş olan hatip partinin ilkelerini anlatıyor, konuşmasını milli mücadele ve Atatürk'le süsleyerek ilgi çekmeye çalışıyordu. Gırtlığını yırtarcasına bağırarak konuşan hatibin karşısında iki-üç kişi

⁸⁸ Anadolu, "C.H.P. Vilayet Kongresi", 18 Aralık 1944.

⁸⁹ Necdet Öktem.

⁹⁰ Hilmi Uran, a.g.e. s.463.

ile bir çocuktan başka kimse yoktu. Hemen oradaki kahvehanede ise herkes oyunu ile meşguldü. Kaldırım üstündeki sandalyelerine yerleşmiş iki Giritli simsar da yarı uykulu gözlerle hatibi seyrediyordu. Daha doğrusu nutuk onların hafifçe kestirmelerine yardım ediyordu"⁹¹. Bu aslında sun'î bir davranıştır ve bir partinin kendisini anlatmasında yeterli değildir. Ancak çok partili hayata geçildikten sonra partiler arası mücadelede konuşmacıların yeteneği önemli rol oynayacaktır.

B. 1945 - 1950 Çok Partili Dönem Başlarında İzmir'de Siyasi Hayat.

1. 1945'de Türkiye'de Demokratik Gelişmeler ve Yeni Partilerin Kurulması, İzmir Teşkilatları.

II.Dünya savaşının sona ermesiyle birlikte bütün Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de bir takım değişiklikler görülmeye başlanmıştır. Kuşkusuz bunların en önemlilerinden biri de siyasi faaliyetlerde görülen serbestlik olmuştur.

Bu konu bugüne kadar çok çeşitli şekillerde açıklanmaya çalışılmıştır. Bir kısım açıklamalar II.Dünya savaşı sonrasındaki soğuk savaşın etkisi ve bunun Türkiye'ye etkileri üzerinde dururken⁹², bir kısmı da C.H.P.'nin mevcut siyasi ve sosyal gelişmeler neticesi olarak rejimi bir miktar liberalleştirme ihtiyacı duyması olarak yorumlamaktadırlar⁹³. Gerçek olan şudur ki, Türkiye savaş sonrası demokratik batılı müttefikler arasında yer almak istemiştir, ancak demokrasiye geçiş sadece bununla açıklanamaz. Bütün bunların yanında Türkiye'nin tek parti rejiminden çok partili sisteme geçişini Cumhuriyetin temellerinde var olan liberal fikirler ve siyasi, sosyal ve ekonomik iç gelişmeler hazırlamıştır⁹⁴.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 20 Mayıs'ta verdiği bir nutukta "ihtiyatlı tedbirler kaldırdıkça siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde yer alacaktır"⁹⁵ diyerek, 1945 ortalarında serbest demokratik hayatın ilk sinyallerini vermeye başlamıştır. Bu mesajın ardından Cumhuriyet tarihinde üçüncü defa çok partili rejime geçildiğini belgeleyen ilk parti olma vasfını, Milli Kalkınma Partisi

⁹¹ Necdet Öklem'in notlarından.

⁹² Erdoğan Teziç, *100 Soruda Türkiye'de Siyasal Partiler*, s.251.

⁹³ Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş*, Ankara 1988, s.153.

⁹⁴ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul 1967, s.123.

⁹⁵ Anadolu , "Milli Şefimiz Önemli Bir Nutuk Verdi", 20 Mayıs 1945.

kazanır. 18 Temmuz 1945 tarihinde İstanbullu işadamları Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş ve Cevat Rifat Atilhan tarafından kurulan parti, programı itibarıyla devletçiliği reddetmekte, Rus taraftarı bulunduğu Cumhuriyet Halk Partisine karşı şiddetli muhalefet safında olduğunu belirtmektedir⁹⁶. Milli Kalkınma Partisi İzmir merkezini de 7 Temmuz 1946'de açmıştır⁹⁷.

1945-1950 arasında İzmir'de kurulan bir partide, 9 Ağustos 1948 tarihinde faaliyete geçen Serbest Demokrat Partisi'dir. Partinin kurucuları ve idarecileri şu zevattan oluşmaktadır : Nazmi Akat (tüccar), Dr. Hulusi Tan, Cevdet Öktem (çiftçi), Ahmet Yenişehirli (çiftçi), Bedrettin Yazıcı (Y.Ziraat mühendisi), Hüseyin Yazgan (tüccar), Cavit Ermişli (tüccar). Parti tüzüğünde amaçlarını, "hakiki demokrasi prensipleri ve liberal iktisat sisteminin Türkiye'de kurulması için kanun dairesinde çalışmak" olarak belirten Serbest Demokrasi Partisi, teşkilatlanmadan ve faaliyette bulunmadan 7 haziran 1949'da kendini feshetmiştir⁹⁸.

Zamanla Demokrat Parti içindeki anlaşmazlıkların artmasıyla, buradan ayrılanların kurdukları Millet Partisi İzmir Örgütünü 19 Temmuz 1948 tarihinde faaliyete geçirirler. Millet Partisi İzmir teşkilatının kurulma aşamasında iken, partinin İzmir sözcüsü Em.Gn.Rasim Akdoğu, muhalefeti böldükleri iddiasına karşılık şöyle cevap veriyordu: "...muhalefetin bir tek parti elinde sıkışıp kalmasını demokrasi icaplarına uygun saymıyan ve bir doktrin partisi kurulmasını özleyen bir hayli vatandaşımızın ve bu arada başka partiler mensuplarının saflarımıza katılacağı tabii bulunmaktadır. Muvafakatin inhisarından müşteki ve fakat muhalefeti tek elde tutmağa taraftar olanlar ve böylece tezada düşenler, muhalefet saflarına bir ikinci veya üçüncü partinin katılmasını elbette muhalefeti parçalama manâsına yorabilirler. Bize göre, ne iktidarın, ne de muhalefetin tek elden idaresi demokrasi icaplarına uygun değildir. Bu sebeptendir ki, peşimiz sıra kurulabilecek yeni muhalefet partilerini saygı ile selamlayacağız"⁹⁹. Bu açıklamaları takiben yapılan istişare sonucunda açıklanan Millet Partisi il yürütme kurulu üyeleri şu isimlerden oluşuyordu: Rasim Akdoğu (Em.General), Raif Karadeniz (Doktor), Mustafa Çelebi

96 T.Zafer Tunaya, a.g.e., s.639.

97 Yeni Asır, "Milli Kalkınma Partisi İzmir Merkezinin Açılışı", 8 Temmuz 1946.

98 Tank Zafer Tunaya, a.g.e., s.734.

99 Her Akşam, "Millet Partisinin Görüşü", 10 Temmuz 1948.

(Tüccar), Şahap Gürsel (Avukat), Harun İlmen (Doktor, mühendis), Süleyman Külçe (Hesap müteassısı), Refik Özbayraktar (Palamut simsar)¹⁰⁰.

Cumhuriyet Halk Partisinde, parti içi muhalefet de kendini hissettirebilmek için yavaş yavaş uygun ortamı yakalıyordu. Mecliste, Çiftçiyi Topraklandırma kanununun tartışıldığı dönemde bazı milletvekilleri bu kanun aleyhinde olarak bir önerge verdiler. 7.6.1945 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi meclis grubu başkanlığına sunulan ve altında dört milletvekilinin imzası bulunduğu için "Dörtlü Teklif" denilen belgede şu imzalar bulunuyordu: Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü, Adnan Menderes¹⁰¹.

Oysaki çok dikkatlice hazırlanmış Dörtlü Önerge, yeni bir partinin kurulacağını açıkça göstermektedir. Önergenin dört imzacısı, yeni partinin de kurucusu oldular ve bu oluşuma ilk yardımı yine C.H.P. yaptı. Mecliste'ki tutum, davranış ve konuşmalarından ötürü önce Adnan Menderes ile Fuad Köprülü, sonra da Refik Koraltan C.H.P.'den ihraç edildi. Bunun üzerine de Celal Bayar önce milletvekilliğinden sonra C.H.P.'den istifa etti¹⁰².

Kasım ayı başında T.B.M.M. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün geleneksel konuşmasıyla açılır. Bu konuşmasında İsmet İnönü demokratik hayatın tam olarak sağlanacağı doğrultusunda da ifadelere yer vermektedir. "Demokratik karakter bütün Cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka, zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak itham edilmiştir. Bizim tek eksiğimiz, hükümet partisi karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması talihsizliktir. Fakat memleketin ihtiyaçları sevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlemesi sayesinde başka bir partinin kurulması mümkün olacaktır"¹⁰³.

Bu nutkun ardından Demokrat Parti adıyla 7 Ocak 1946 günü dört tavrircinin önderliğinde yeni bir siyasi parti kuruldu. Böylece geçmişteki bir çok parti gibi Demokrat Parti de doğrudan doğruya Millet Meclisi içinden çıktı¹⁰⁴.

100 Yeni Asır, "Millet Partisi İzmir Teşkilatı Kuruldu", 19 Temmuz 1948.

101 Mahmut Goloğlu, Millî Şef Dönemi, s.365.

102 Mahmut Goloğlu, Demokrasiye Geçiş 1940-1950, İstanbul, 1982, s.36.

103 Anadolu, "İnönü Önemli Bir Nutukta Meclisi Açtı", 2 Kasım 1944.

104 Ahmet Yeşil, a.g.e., s.53.

2. Muhalefetin İzmir'de Ortaya Çıkışı, D.P.İzmir Teşkilatı.

1945 yılının Ekim ayından itibaren Ankara dışında da bazı siyasi hareketler yaşanmaya başlanmıştır. Bunlardan birine İzmir de şahit oldu. 21 Ekim'de Karşıyaka Halkevinde C.H.P.'li milletvekillerinin de katıldığı halka açık bir toplantı düzenlenir. Bu aynı zamanda bir nabız yoklamasıdır. "Milletvekilleri alışageldikleri gibi, kendilerine ayrılmış bir masanın çevresine yerleşecekler, toplantıya katılanların dileklerini not edecekler, içlerinden bir sözcü de soruları cevaplayacaktır. Toplantı bitince, karşılıklı düğmeler iliklenecek, birbirinin sırtından uzanan eller sıkılacak, yanaklar okşanacak, kimileri öpülecek ve böylelikle halk ile kaynaşıldığı da dostu düşmana kanıtlanmış olacaktır. Toplantı daha sonra genel merkeze rapor halinde bildirilecek, orası da bu çalışmayı takdirle karşıladıktan sonra, rapor ilgililere havale edilecektir" 105.

Karşıyaka'daki bu toplantıda ilk önce İzmir milletvekili Dr.Kamran Örs konuşur, bu arada uzun süren bir sükutu bozan Manisa milletvekili Refik Şevket İnce : "...halka evvela cesaret vermek lâzımdır. Halk, bir defa söze başlamak imkânını elde edince isteklerini söyleyebilir, demiş, milletvekillerinin mecliste istedikleri gibi konuşmadıklarını, İzmir'in dertlerinden bahsetmediklerini, söyleyerek, temas ettiğim halk bundan şikayetçidir. Mecliste her zaman sesinizi işitmek istiyoruz. Hattâ müstakil grubun susmasına da hayret ediyoruz", demiştir¹⁰⁶.

"İnce, İzmir milletvekillerini eleştirdikten sonra yakın gelecekteki hareketin avansı olarak basını da övmeyi ihmal etmedi: ...Gerek gazetecilik yapmak, gerek gazeteye yazı yazmak isteyen kimseler hakkında hüküm vermeyi en iyi bilen halk İzmir'dedir. Nitekim önce muhalif iken sonradan C.H.P.'ye dönen bir gazete bir anda halkın gözünden düşerek kapanmaya mahkum oldu...'Doğrusu gazeteler hakkında en iyi hüküm sahibi olan halkın İzmir'de olduğu yolundaki sözleri tasvip etmeyi bir kenara bırakırsak, İnce, bu sözleri kendi seçim bölgesi olan Manisa yada memleketin bir başka yöresinde yapsaydı, yine İzmir'e mi öncelik verecekti ? İnce, meclisteki 450 milletvekilinin tümünün C.H.P.li olduğuna dikkat çekerek, bunun,

105 Necdet Öklem.

106 Anadolu, "İzmir Milletvekilleri Karşıyaka Halkevinde", 22 Ekim 1945.

üzerinde düşünülmesi gereken bir mesele olduğunu söylüyordu¹⁰⁷. Nitekim sonraları anlaşılacağı üzere Refik Şevket İnce de önergecilerle görüşüp onlara katılır, dahası İzmir'deki D.P. teşkilatı kurucuları arasında yerini almaktadır.

Celal Bayar 1945 yılının yaz aylarında İzmir'e yaptığı bir seyahatte Demokrat Parti Ege teşkilatını hazırlamıştı. İktisat vekili bulunduğu sıralarda müsteşarı olan Hüsnü Yamanla konuştuktan sonra, Refik Şevket İnce ile de görüşülerek hazırlanan plan gereğince faaliyete geçildi

"Daha önce yapılan bu hazırlıklar dolayısıyla, Ege, Celal Bayar'ı hasretle beklemektedir. Telgraflar yağmakta ve Bayar'ın Ege'ye gelerek burada kurulacak teşkilatı görmeleri istenilmektedir. Bu umumî arzu üzerine 7 Şubat 1946'da Celal Bayar trenle Ege'ye ilk seyahatini yapıyor. İzmir'e ulaştıktan sonra yapılan toplantıya Aydın il heyetinden Etem Menderes, Dr. Mükerrrem Sarol, Mustafa Gosacı, Ekrem Torunlu, Manisa il heyetinden Hüsnü Yaman ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, İzmir'den Refik Şevket İnce katılıyorlar. Bu toplantı tamamıyla İzmir İl İdare Heyetini kurmak için yapılmış bulunuyor. Birçok isimler tartışılıyor, netice de bir heyet üzerinde karar kılınıyor. ... Nihayet 11 Şubat'ta İzmir İl idare kurulu ilan edildi. Buna göre, Demokrat Parti'nin il teşkilatı şu zevattan teşkil olunmuştur: Dr. Ekrem Hayri Üstündağ (il başkanı), Mühendis Harun İlmener, Bankacı Hayri Gönen, Tüccar Mustafa Nazlı, Tüccar Haydar Dündar¹⁰⁸.

Daha sonra Demokrat Parti İzmir'de görülmemiş bir ilerleme yaşayacak ve İzmir adeta "D.P.'nin kalesi" durumuna gelecekti. Bunda kuşkusuz teşkilatın başta Ekrem Hayri Üstündağ gibi İzmir'in sevilen şahsiyetlerinin de bulunmasının etkisi büyüktü. Cihad Baban, onun İzmir'deki etkisini özetle şu şekilde belirtmektedir: "İzmir'de Demokrat Parti yükünün altına büyük prestiji ve maddî gücü ile girmemiş olsaydı, bu parti Ege'de gördüğü itibarı görmezdi. Memleketin politika terazisinde daima ağır çeken Ege, onun şahsında hüviyet kazandı. Onun içindir ki, Demokrat Parti liderleri ne zaman sıkıştılsa, ne zaman başları dara geldi ise, daima onun ferahlatıcı inbat havasından medet umdular¹⁰⁹.

"Ekrem Hayri Üstündağ, İzmir'de DP'nin derhal köksalmasının en büyük amillerinden biridir, hatta başlıcasıdır. Yetenekli bir iç hastalıklar uzmanı olan Üstündağ, Serbest fırkaya mensup iken, parti kapatıldıktan sonra politikayı

107 Necdet Öklem.

108 Tekin Erer, *Türkiye'de Parti Kavgaları*, İstanbul, 1966, s.234-237.

109 Cihad Baban, *Politika Galerisi*, İstanbul, 1970, s.381.

birakmıştı. Yıllarca Fransız hastanesinin başhekimliğini yapan Üstündağ istisnasız herkeste bir saygı uyandırmıştı. CHP'liler bile onun adı geçince kendisinden en iyi şekilde söz ederler : ' Keşke bütün demokratlar böyle olsa' derlerdi. İstanbul valisi Muhittin Üstündağ'ın kardeşi idi. Ama aynı karakterde oldukları söylenirdi. Sonra, sinir hastalıkları uzmanı Dr. Faik Muhittin Adam... Bu iki-üç kişinin arkasında aydını cahili, ile büyük bir kitle yer almıştı. Adlarını andıklarımız, belli maddi menfaatların temsilcisi değillerdi. Cepleri değil, kafaları dolu olduğu için öndeydiler. İnanmadıkları halde, inanır görünen politika esnafı ile uzaktan yakından benzerlikleri yoktu. Fakat giderek, partilerde sandalyeleri işgal edenlerin Ekrem Hayrilerle hiçbir karakter yakınlığı olmayacaktı. Milletvekilliği titrini taşımak, elde etmek uğruna yüzlerce kişi, Ekrem Hayrileri bir tarafa itecek ve partilerin başında olanlar kendilerini oturdukları yerde tutacak (adam) lara itibar edeceklerdi" 110

"Kişisel sempati ve antipatiler de partileşmede rol oynadı. Seçimlerde rol oynayan faktörler ise bugüne kadar birçok yerde araştırılmıştır. Fakat bunların hiçbirini doğru sonuç vermemiştir. Bir-iki doğru sonuç ise tesadüfün doğurduğu istisnadan ibarettir. Yıllar geçtikten sonra, bizdeki bazı ulema (!) eşraf-mütegalibe ortaklığı filan gibi birtakım yakıştırmalar yapmışlar, bu arada Demokrat Parti hareketini de toprak ağalığına bağlamışlardır. Bunlar safsatadan ibarettir. Partileşme de derinde yer alan sebepler o kadar çoktur ki, bu hareketi sadece bir etkene bağlamak yanıltıcı olmaktan ileri gidemez. 1946'da bir 9 Eylül günü iki Seferihisarlı, İzmir otellerinde yer bulamazlar. O sırada Kemeraltından geçmekte olan yine Seferihisarlı CHP il başkanı Mehmet Orhon'a rastlarlar. Dertlerini anlatınca rahmetli Orhon hemen oradaki Ragıp Paşa oteline gider ve bu iki hemşehrisine orada yer bulur. Ertesi günü Seferihisar'a dönen bu iki vatandaş DP'den istifa edip CHP'ye kaydolurlar...111.

D.P. için de aynı şeyler yaşanıyor. "Ödemiş'te Demokrat Partililer yürüyüş yapıyorlar. Bu sırada çarşıdaki dükkanının önünde olayı izlemekte olan Kavaf Osman isimli zengin bir Halk Partili 'yahu bunlar ayak takımı' diyor. Yanındaki kalfası yürüyenlerin arasında kendi arkadaşlarını görünce, onların hakir görülmesine dayanamayıp onlara katılıyor, bu kişi sonradan en koyu D.P.'lilerden biri olmuştu"112.

110 Necdet Öklem, kendi notları.

111 Necdet Öklem, kendi notları.

112 Şeref Üsküp.

3. 1945 Ara Seçimleri,

Türkiye'de politik hayatın hareketlenmeye başladığı sıralarda 25 Kasım 1945 günlü gazeteler Anadolu ajansının şok etkisi yapacak şu haberini yayınlamaktadır:

"1- 2. 12.1945 tarihinde, Kocaeli, İstanbul, İzmir, Denizli, Muğla illerinde yapılacak olan milletvekili seçimlerine C.H.P.' ce aday gösterilmeyecektir.

2- Bu seçimde C..H.P.'ye mensup ikinci seçmenler oylarını kendi partisinden olan adaylara vermekle kayıtlı değildirler.

C.H.P. Genel başkanlık Divanı'nın bu Aralık seçimleri hakkında almış olduğu yukarıdaki kararları sayın ikinci seçmenlere bildiririm.

C.H.P.Genel Başkan Vekili

Şükrü Saraçoğlu¹¹³

İzmir basını bu gelişmeleri yakından takip ediyor ve mutluluk duyuyordu. "Hep millete hep hürriyete doğru" başlıklarıyla kamuoyu hazırlanıyor ve yeni gelişen durumda halk politikaya yavaş yavaş ısındırılıyordu. Bu arada açık bulunan milletvekillikleri için yeni seçimde C.H.P.'nin aday göstermemesi olumlu karşılanıyor, yazarların yorumuyla "demokrasimiz yeni inkişafa doğru kanat çırpıyor"¹¹⁴.

"Yıllardan beri sınıksız kapalı tutulan musluk ilk defa gevşetiliyordu. Acaba yetkili eller musluğu sonuna kadar açacaklar mıydı ? Yoksa, bu yeni bir yoklama olacak, parti dışından adaylık koyanlar ya da partili olmayan adaylara oy veren ikinci seçmenler tebit edilecek, onların başlarına yıldırımlar yağdırılarak musluk temelinden mi sıkıştırılacaktı ?"¹¹⁵

İşte bu bildirinin ilk akla getirdiği sorular bunlardır. Hiçkimse buna hemen inanmıyor, etrafa genel bir çekingenlik havası yayılıyordu. Ancak ilk adayların belirmeye başlamasıyla bu hava da kalkar ve yerini adaylar arasında yumuşak bir rekabet alır. İlk adaylığını koyanlar arasında C.H.P.'nin Vilayet İdare Heyeti Başkanı

113 Anadolu, "Aralık ayındaki seçimler hakkında C.H.P. 'den duyurulmuştur." 25.11.1945.

114 Taner Bayazıt, İzmir Basınında Demokrasi Mücadelesi, İzmir, 1992, s.138.

115 Necdet Öktem, kendi notları.

Sedat Dikmen'de vardı¹¹⁶. 2 Aralık 1945 tarihinde yapılan seçim gününe kadar başvurular şu kişilerden oluşmaktadır: Parti Başkanı Sedat Dikmen, Atatürk Lisesi İngilizce Öğretmeni Said Odyak, İzmir eski Hususi Muhasebe Müdürü ve Bilecik defterdan H.Fehmi Karhan, Bayındırlık Bakanlığı müfettişlerinden Em.Kr.Alb.Asım Aksaçı, Kestelli mahallesi muhtar Hüseyin Çemen, Menemen avukatlarından eski vilayet meclisi azası Kemal Oskay, Em. Alb. Dr. Raşit Boratav, Yüksek Ticaret Mektebi öğretmenlerinden Dr. Halil Kahyaoğlu, Avukat Yalçın Dağlar, Dikili'de Ocak reisi Kazım Es. Mamafih bu 10 adaydan 9 tanesi C.H.P. üyesidir. Yalnızca Av.Yalçın Dağlar parti dışındadır ve o da parti ilkelerine bağlı olduğunu bildirmiştir 117.

"Öteyandan İzmir milletvekilliğine adaylığını koyan Sedat Dikmen 'bir partili olarak memlekete daha çok hizmet etmek emelinde ' olduğunu açıklamaktaydı. Kısa bir süre sonra, İzmir Atatürk Lisesinde Tarih öğretmeni olan Said Odyak'ta adaylık için başvurdu. Ancak, bir toplumda her zaman yetişmeyen türden ender bir idealist olan Said Odyak'ın, Parti Başkanı Sedat Dikmen karşısında oy çoğunluğu sağlayabilmesi hemen hemen imkansızdı. Odyak bunu biliyordu. Fakat, onu çok seven çevresi, özellikle öğretmen meslektaşlarının baskısı, karşı konulamayacak kadar samimi ve yoğundu. Odyak'ın adaylığını bildiren Tasvir Gazetesi, Odyak adaylığını koyuncaya kadar İzmir'de seçimlerin heyecansız geçeceği izlenimi bulunduğunu, bunun da parti başkanı Sedat Dikmen'e karşı bir güç bulunmadığını bildirdikten sonra, şimdi durumun değiştiğini, Hukuk Fakültesi mezunu Odyak'ın rekortmen bir milli atlet olduğunu belirtmekteydi"¹¹⁸.

Said Odyak İkinci liseden Necdet Öklem'in tarih öğretmenidir. İdealist kişiliğiyle herkesin takdirini kazanmış olan Odyak, Necdet Öklem üzerinde derin tesir bırakan kişilerden biridir:

"Halkevi başkanlığı da yapan Said Odyak, Amerikan Kolejinde tarih dersleri vermekteyken yabancı öğretmenlerle birlikte 5 çayına oturmuşlar. Bu sırada bir Fransız öğretmen yanına yaklaşıp:

- Said Bey demin çocuklara bir kompozisyon yazmalarını söyledim, bir kelimeden cümleler üretmelerini isteyerek 'barbar' kelimesini verdim. Misal olarak da Hunlar barbardır dedim. Hunlar Türktür barbar olamaz cevabını verdiler.

¹¹⁶ Anadolu, "Milletvekilliği seçimi için", 27 Kasım 1945.

¹¹⁷ Anadolu, "Milletvekili Seçimi Bugün Yapılacak", 2.12.1945.

¹¹⁸ Necdet Öklem; kendi notları.

Nereden biliyorsunuz diye sorunca tarih hocamız anlattı, dediler, şimdi bunu siz söylediniz mi?

- Evet, ben söyledim.
- Peki nereden biliyorsunuz?
- Çok merak ediyorsan araştırmayı öğrenirsin. Siz Darwin'e inanıyorsunuz ?
- Evet.
- Şu halde, insan hayvanın tekamül etmiş şeklidir, bir itirazınız yok değil mi ?
- Hayır yok.
- İlk insan Türk olduğuna göre, Türklere hayvanın tekamül etmiş şekli desek alınmazsınız.

- Evet alınmam.
- Hayvan tekamül etti Türk oldu, tekamül edemeyen de hayvan kaldı !..
deyince, orada bulunanlardan çantasını alan kaçıyor.

Said Odyak, Adnan Menderes'in sınıf arkadaşıydı. D.P. iktidara geçtikten sonra kendisine Birleşmiş Milletler kültür ateşeliği teklif edildi. Bu sıralarda D.P., Halk Partilileri kendi tarafına geçmeleri için ikna etmeye çalışıyordu, 'beni de satın aldılar' derler diye red cevabı verdi. Sabah Postası gazetesini çıkarmaya başladığımız yıllardı, hanımı da öğretmenlik yapan Said Hoca geçim bakımından zor durumdaydı. Bir gün gazeteyi açtım PTT idare heyeti üyeliğine yapılan yeni atamalar arasında Said Odyak'ın adını gördüm. Hemen Said ağabeyi buldum, 'Said ağabey tebrik ederim PTT idare heyeti azası olmuşsun' deyince şu cevabı verdi: 'benim haberim ve muvafakatım olmadan yapılan böyle bir tayin beni yıkmaz. Ama beni tanıyan arkadaşlarımdan böyle bir habere inanmaları beni kahreder'. Gazeteye gelip hemen bir telgraf yazdı ve görevi kabul edemeyeceğini bildirdi. Ankara'da bunlar olurken Said ağabey C.H.P.'de faal olarak görev alıyordu ve Çimentaş'ta da çalışıyordu. Çimentaş'taki müdürü Salahattin Sanver Ankara'ya gittiğinde Menderes ile görüşmek istemiş ancak 'Said oradayken benden birşey istemeyin' cevabını almış. Bu olay Said ağabey'in kulağına gelince artık orada daha fazla çalışamayacağını söyleyerek istifa etti. Kendisine sadece birikmiş günlerin yevmiyesi verilerek istifası hemen kabul edildi. Hanımı da bu sırada bir çamaşır makinesi almış, Odyak eve gelip bunu görünce hemen makineyi aldığı yere geri vermesini söylemiş. Üç çocuğu vardı, bu sıkıntılı olaylar onu çok yıpratmıştı. Şimdilerde pek kimse hatırlamasa da asil ruhlu bir insandı *119.

Said Odyak'ın idealist kişiliğine rağmen, politik manevraları daha iyi bilenler seçimlerde başarılı olur. Neticede İzmir'deki seçimleri büyük bir çoğunlukla Sedat Dikmen, bütün vilayette kullanılan 1309 oydan % 81 lik bir oranla, toplam 897 sini alarak kazanmıştır¹²⁰.

Seçimlerin ardından yapılan Cumhuriyet Halk Partisinin İzmir merkez kongresinde Sedat Dikmen'den boşalan üyelik yerine seçim yapılır ve yeni idare heyeti şu üyelere oluşur: Muzaffer Özgen, Haydar Aryal, İbrahim Güngör, Avni Karabece, Baha Nasuh Yörük, Tahir Bor, Şaklı Dağüstü¹²¹.

4. 1946 Seçimleri

Demokrat Partinin kuruluşundan kısa bir süre sonra bütün Türkiye'de Belediye Başkanlığı seçimleri yapılacaktı. Seçim kararı verildiği günlerde İzmir'de Demokrat Parti adına gazetecilere bir açıklama yapan Adnan Menderes, D.P.'nin çalışırken C.H.P.'nin olağanüstü gayret ve faaliyeti ile karşılaştığını söylemiş ve sözlerini şöyle sürdürmüştü: "Esefle arz etmek mecburiyetindeyiz ki, yer yer bazı idare amirlerinin gayretkeşliklerinden başka Halk Partisinin bazı elemanları makûl sayılmayacak bir faaliyet ve propaganda istikameti tutmuşlardır. Çokluk kulaklara fısıldanan bu propaganda, isnad tazyik ve tehditlerin neler olduğunu halkımız bilmektedir. Bunlar açık olarak ve umumi efkara söylenmiyor, yapılmıyor. Çünkü böyle hareket edenler memleketin ve Halk Partisinin yüksek idaresinde bulunanların bu meşru sayılmayacak yollarda yürütmesine rıza göstermeyeceklerini bilmektedirler"¹²².

Adnan Menderes'in, C.H.P. üst düzey yöneticilerini tenzih ederek, bazı yerel yöneticilerin, görevlerini kötüye kullandıkları yolundaki bu iddialarını İzmir valisi Şefik Soyer, hemen ertesi günü cevaplıyor ve bu asılsız iddiaların zihinleri bulandırmak maksadıyla çıkarıldığını belirtiyordu¹²³. D.P. çeşitli defalar beyan ettiği gibi, ileri sürdüğü demokratik değişiklikler yerine gelmediği sürece seçimlere katılmayacağını Mayıs'ta yapılan belediye seçimlerinde açık bir şekilde gösterdi. Diğer muhalefet partisi olan Milli Kalkınma Partisi, önce seçimlere katılacağını

¹²⁰ Anadolu, "Milletvekilliği Seçimi", 3 Aralık 1945.

¹²¹ Anadolu, "C.H.P.. Merkez İl Kogresi Yapıldı", 17 Aralık 1945.

¹²² Akşam, "Adnan Menderes'in İddiaları", 1 Nisan 1946.

¹²³ Akşam, "Adnan Menderes'in İddialarına Mukabele", 2 Nisan 1946.

açıklamasına rağmen, seçim günü çekildiğini açıkladı¹²⁴. Neticede katılma oranının % 42,5 gibi düşük bir oranda gerçekleştiği İzmir'deki seçimleri, C.H.P. kazanmış ve Reşad Leblebicioğlu İzmir'in yeni belediye başkanı olmuştu¹²⁵.

Çok partili demokratik hayata geçilmesinin ardından kuşkusuz ilk önemli sınav 1946 Milletvekili Genel Seçimi olmuştur. Bu seçimlerin diğer bir önemli yönü de seçmenlerin ilk kez doğrudan doğruya kendi temsilcilerini yani milletvekillerini seçtikleri bir seçim olmasıdır. Bundan böyle ikinci seçmenlik tarihe karışmıştır¹²⁶.

Tabii ki, seçimlerin demokratik olmasının ilk kuralı eski seçim yasasının değiştirilmesi ile sağlanacaktı. Demokrat Parti'nin kuruluşundan sonra, seçim kanununda, cemiyetler kanununda değişiklikler yapılmıştı. 5 Haziran 1946 tarih ve 4918 sayılı milletvekili Seçimi Kanunu iki dereceli seçim yerine tek dereceli sistemi getirmektedir. Fakat seçimlere açık oy gizli tasnif ilkesine göre yapılmaya devam edilecekti. Öte yandan, gene 5 Haziran 1946 tarihinde 4919 sayılı kanunla, Cemiyetler kanununda da değişiklik yapılarak cemiyet ve parti kurmak için önceden izin almak koşulu kaldırıldı ve sınıf esasına dayanan siyasî cemiyetlerin kurulmasına izin verildi¹²⁷. İşte bu açık oy gizli tasnif esasları sonradan seçimlere gölge düşmesinde en önemli sebebi teşkil edecektir.

Demokrat Parti, kuruluşundan takriben altı ay sonra ve normal döneminden önce yapılmasına karar verilen seçimlere hazırlanırken duyduğu endişeler kimi C.H.P. mensuplarında da belirmektedir. Seçimlere az bir müddet kala, seçim bölgesi olan İzmir'e gelen dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, bir toplantıda şunları söylemişti : "Arkadaşlar, bayramın arafesinde değil tam içindeyiz... Bütün alıştığımız usuller altüst oldu. Şimdiye kadar tek liste vardı kolaydı, o atılırdı. Halbuki sandıkta başka partilerin listeleri de bulunacak, evden çıkarken eşime ve kızıma bir yanlışlık olmasın diye hatırlattım. Siz üzerinde altı ok bulunan listeye atacaksınız diye , hanım bana itaat edip, peki, dedi. Ama kızımdan alışmadığım bir itiraz yükseldi, ne münasebet baba ben listelere bakıp beğendiğime oy vereceğim, dedi. Şaşırdım kaldım. İlle de Halk partisine ver desem olmayacak, sağda solda seçimlere kimse tesir etmeyecektir diye nutuk üstüne nutuk verdik, peki desem Halk Partili bakanın kızı babasının partisine oy vermedi diye

¹²⁴ Ahmet Yeşil, a.g.e. s.65.

¹²⁵ Akşam, "Belediye Başkanları", 2 Haziran 1946.

¹²⁶ Tefik Çavdar, MÜntehib-i Sanî'den Seçmene, Ankara, 1987, s.82.

¹²⁷ Erdoğan Teziç, 100 Soruda Siyasi Partiler, İstanbul, 1976, s.259.

spekülasyon yapacaklar. O zaman kızımla bir pazarlık yaptık. Bizim partiye oy verecekti ama tanımadığı isimleri silecekti. Arkadaşlar arefede değil tam bayramın içindeyiz, bakalım önümüzdeki seçimlerde başımıza neler gelecek!...¹²⁸.

Seçim zamanı yaklaştıkça seçim hakkında şüpheler artmakta, açık oy gizli tasnif uygulaması D.P.'yi ve diğer partileri oldukça rahatsız etmekteydi. Kuşkunun temelinde yatan gerçek, C.H.P. içindeki kaynaşmadan kaynaklanmaktadır. Basının, demokratik düzene yanlı olmadıkları için "müfritler" diye adlandırdığı belirli sayıdaki C.H.P.'li milletvekilinin, parti yönetimini baskı altında tutarak, oluşumları en azından ertelemesinden korkuluyordu¹²⁹.

"C.H.P. içindeki müfritler'in görüşlerini iki grupta mütalâa etmek yerinde olur. Birinciler, Atatürk idealine bağlı, hatta o dönemde görev yapmış kimselerdi. Bunlar D.P.'ye güvenmiyorlardı. Mitinglerde halkın sokaklara dökülmesi onlar açısından bir anarşi sergiliyordu. Böyle giderse devlet otoritesi yok olacaktı. Hem, D.P.'de kalifiye adam da yoktu. Devlet bunların eline teslim edilemezdi.... O halde şu demokrasi denilen fantaziden vazgeçilmeliydi. İkinciler ise milletvekili sandalyesine , parti divanının seçmesiyle oturmuş katı parti disiplininin etkisi altındaydılar. Alışılmış seçim sistemi değişirse, bir daha meclise gelmek onlar için hayâl olacaktı. ..Bu yüzden çok partili sisteme karşı çıkıyorlar ve tabiatıyla, başka sebeplerle muhalif olanların yanında yer alıyorlardı"¹³⁰.

İsmet İnönü ise şartların getirdiği şekilde demokratik sisteme geçilmesi kararındadır. Bu amaçla, sonuçta ayakbağı olacağına inandığı insanlara karşı bazı önlemleri yavaş yavaş siyaset alanına sürmekte, partideki yaşlı gruplardan gelecek baskıları, daha genç, ancak "Milli Şef'e inançla bağlı diğer bir kadro ile tasfiye etmenin kurallarını hazırlamaktadır. Nihat Erim, İsmail Rüşdü Aksal, Vedat Dicleli, Tahsin Banguoğlu gibi gençlerden oluşan bu gruba da "35'ler" denilmektedir¹³¹.

Bütün bu şartlar altında seçim yarışı başlar. İzmir'in 12 milletvekili çıkaracağı seçimlerde partiler en güçlü adaylarını belirleyerek propaganda faaliyetlerine girişmişlerdi. C.H.P. İzmir'de Şükrü Saraçoğlu, Hasan Ali Yücel, Atrf İnan gibi tanınmış isimleri aday gösterirken¹³², Demokrat Parti'de Celal Bayar, Fuad

128 Necdet Öklem'in kendi notları.

129 Cüneyt Arcayürek, *Demokrasinin İlk Yılları*, İstanbul, 1985, s.119.

130 Necdet Öklem, kendi notları.

131 Cüneyt Arcayürek, a.g.e., s.121.

132 *Yeni Asır*, "İzmir C.H.P. Adayları", 19 Temmuz 1946.

Köprülü, Fevzi Çakmak gibi ağır toplarıyla seçime giriyordu¹³³. Milli Kalkınma Partisinin adayları ise şöyleydi: Celal Yüksel, Lütfullah Baydoğan, Fikri Soyer, Hilmi Bebekorkül, Halit Aksabay, Osman Açun, Galip Tuna. Çiftçi ve İşçi Partisi İzmir'den sadece Bahtiyar Tara ve Mehmet Rüşdü Okay'ı aday gösterir¹³⁴.

Partilerin haftalar boyunca devam eden propagandalarının sonunda 21 Temmuz'da seçimler yapıldı. Gazetelerin verdiği ilk haberler seçimin hadisesiz ve düzenli geçtiği yolundadır¹³⁵. Neticeler 26 Temmuz'da kesinleşir. Buna göre çoğunluk esasına göre yapılan seçimleri İzmir'de C.H.P. adayları kazanmıştır.

CHP adayları	Oy sayısı	DP adayları	Oy sayısı
Said Odyak	116.973	Mareşal	102.801
Ş.Saraçoğlu	116.931	Celal Bayar	101.826
Şevket Adalan	116.893	Fuat Köprülü	101.755
Esat Çınar	116.777	Ekrem Hayri	101.527
Hüseyin Hulki	116.767	Faik Muhittin	101.327
Cura		Adam	
Haydar Rüşdü	116.764	Rasim Aktoğu	101.162
Öktem			
Rahmi Köken	116.733	Harun İmen	101.104
Münir Birsal	116.657	Cevriye İsmail	99.989
Kâmran Örs	116.444	Müştak Lütfi	90.833
Atif İnan	116.368	Mustafa Kentli	100.690
Ekrem Uran	116.180	Hayri Gökmen	100.313
Sedat Dikmen	116.159	Benyamin Naum	99.292
Sami Gölcüoğlu	116.104	Hilmi Erkin	99.845
Latife Çeyrekbaşı	114.724	Muhittin Erenel	99.378
Benal Nevzat	115.686	Haluk Bergama	99.645
Anıman			
Hasan Ali Yücel	114.483	Sadık İz	98.937

¹³³ Yeni Asır, "İzmir D.P. Adayları", 17 Temmuz 1946.

¹³⁴ Yeni Asır, "Adaylar Belirlendi", 18 Temmuz 1946.

¹³⁵ Yeni Asır, Anadolu, Akşam, "İzmir'de Seçim", 22 Temmuz 1946.

1946 Milletvekili seçimlerinde C.H.P.ve D.P. adaylarının aldıkları oyların miktarları¹³⁶.

Seçimin arkasından Demokrat Parti sonuçlara hemen itirazda bulunmuş, kamuoyunda da bu seçim üzerine tartışmalar uzun süre devam etmiştir. Cumhuriyet gazetesi sahiplerinden Doğan Nadi, seçim neticeleri hakkında gazetesine İzmir'den telgrafla şu fıkrayı yazdırmıştı. Bu fıkra, 1946 seçimlerini en manâli şekilde ifadelendirmiştir. "Meşhur hokkabaz Zati Sungur İzmir'den gitmiş. Ayol ne oldu? Güzel güzel temsiller verirken neye birden kaçtı? Merak ettik. Telgraf çektik. Şu cevap geldi: Rey sandıklarının başında yapılan numaraları gördükten sonra, İzmir'de bana iş kalmadı"¹³⁷. İzmir'de çıkan Demokrat İzmir gazetesi yazarlarından Acar Tuncer ise 1946 seçimlerini değerlendirirken, C.H.P.'yi "Yasakçılar" olarak adlandırıyor ve o sırada demokrasinin sadece dış dünyayı aldatmaktan ibaret bir gösteriş vasıtası olarak kullanıldığını, C.H.P.'nin en çok 60-70 muhalifi bulunan bir mecliste ilelebed iktidarda kalmayı düşündüğünü belirtiyordu¹³⁸.

D.P. seçim güvenliği bulunmadığından, sonraki seçimlerin de aynı biçimde yapılacağı şüphesi içinde, şimdiden bu güvenliği sağlamak istemektedir. Basında ve mecliste bu tartışma günlerce sürer, 1960 sonrasında bile bu hadise zaman zaman politika malzemesi olmaya devam etmiştir.

5. İzmir'de 1947 Yılında Gençlik Hareketleri.

Türkiye'de 1945 yılından itibaren fikirlerin daha serbest bir ortamda dile getirilmesi, aşırı sol akımların daha rahat faaliyette bulunmalarına imkân sağlamıştır. Ne var ki, Türkiye'de özellikle milliyetçi ve Atatürkçü gençlik bundan hiç hoşlanmamakta, ve tepkilerini çeşitli şekillerde göstermektedir. İşte böyle bir tepki hareketi, komünist yayınların artması sebebiyle 1947 yılında İzmir'de de meydana gelmiştir.

Olayların yöneldiği gazete olan Zincirli Hürriyet, Mehmet Ali Aybar tarafından çıkarılmaktadır. Aybar, daha önce de "Hür" ismiyle İstanbul'da marksist bir gazete çıkarmış, bu gazete kapatılınca, daha rahat gazete çıkarabileceğini düşünerek

¹³⁶ Akşam, "İzmir Seçimi", 28 Temmuz 1946.

¹³⁷ Tekin Erer, a.g.e., s.317.

¹³⁸ Acar Tuncer, Milli İrade Gasbı, İzmir, 1978, s.7.

geldiği İzmir'de "Zincirli Hüriyet" ismiyle bir gazete yayınına başlayınca gençliğin infialine sebep olmuştur¹³⁹.

19 Nisan 1947 günü İzmir Yüksek Tahsil gençliği ve onlarla aynı davada birleşen İzmir gençliği, gruplar halinde, ellerinde bayrak ve dövizlerle Cumhuriyet meydanında toplanırlar. Burada yapılan çeşitli konuşmalardan sonra kafileden bir heyet Zincirli Hüriyet'in basıldığı Doğanlar matbaasına gider ve orada bulunan matbaa çalışanlarından elde mevcut basılmış gazeteleri isterler. Onlar da istenileni yapınca, bunun üzerine gazeteler dışarıya çıkarılmış ve demetler halinde yakılıp, parçalanıp ayaklar altına alınmıştır. Heyet, matbaa sahibi Raif Aydoğan'a da bir bildiri bırakarak, bir daha bu derginin basılmamasını ve gençliğin hissiyatına hürmet edilmesini ihtar etmiştir. Gençlik bundan sonra yine aynı tezahüratla tesadüf edilen bayilerdeki bütün Zincirli Hüriyet ve Marko Paşa gazetelerini toplayıp yoketmeğe devam etti¹⁴⁰. İzmir valisi de o gün olanlara göz yumarak, gençlerin yaptıkları bu milli tezahüratta bir kanunsuzluk tesbit edilmediğini belirtince¹⁴¹ olaylar böylece kapandı.

İzmir'de 1947 yılında meydana gelen ikinci gençlik hareketi de Haziran ayı içinde olmuştur. Ancak, Atatürk hakkında İstanbul basınında çıkan bazı olumsuz yazıların sonucunda tertiplenen bu mitingler, daha çok partilerin bir siyasi propaganda aracına dönüşmüştür.

Atatürk hakkında çıkan bazı olumsuz yazılar üzerine, ilk olarak C.H.P. ve D.P.'nin ortaklaşa aldığı kararla bir miting düzenlenecekti. Ancak C.H.P. İl başkanı Mehmet Orhon'un açıklamasına göre D.P., bu mutabakattan ayrılarak kendi başına bir miting yapmak istemekteydi. Bunun üzerine C.H.P. de ayrı bir Atatürk mitingi düzenlemeye karar verdi¹⁴². Bu hadiseler Atatürk için yapılacak mitingi sanki partiler arası bir yarışmaya çevirmişti. Her iki parti de yayınladıkları bildirimlerle gençliği kendi organizasyonlarına çağınıyordu. Netice de 21 Haziran Cumartesi günü ilk mitingi C.H.P. taraftarları düzenledi. Mitingde ilk olarak Yusuf Durmaz konuşmuş, onu Arif Ertunga, Suphi Gürsel ve Necip Mirkelamoğlu, Lebit Yurdoğlu gibi genç hatipler takip etmiş, okunan şiirlerle gençliğin Atatürk'ün izinde olduğu

139 İlhan Darendelioğlu, *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, İstanbul, 1968, s.168.

140 *Anadolu*, "İzmir'de Milliyetçi Gençlik Tezahüratı", 20 Nisan 1947.

141 İlhan Darendelioğlu, a.g.e., s.170.

142 *Anadolu*, "Cumartesi Günü Gençliğin Mitingi Var", 18 Haziran 1947.

vurgulanmıştır. Anadolu gazetesinin bildirdiğine göre bu mitinge 15 bin kişi katılmıştı¹⁴³.

Ertesi gün, 22 Haziran'da ise D.P. aynı amaçla bir miting düzenler. D.P.li ileri gelenlerin yaptıkları konuşmaların konuları öncelikle Atatürk'ü anmak amacını taşımaktaydı. Ancak bununla birlikte C.H.P.'yi de açıkça suçlamaktan kaçınmadılar. Rauf Onursal C.H.P. ile bu konuda neden birlikte hareket etmediklerini belirttiği ve mevcut sistemi de eleştiren konuşmasında şunları söylüyordu: "...sayın İzmirli, ebedi Atatürk'ün ruhunun koruyucusu olan maddeye rağmen memlekette anayasaya münafi kanunlar mevcut olduğundan bunların behemehal kaldırılması yine Teşkilat-ı Esasiye kanunu ile tanınmış olan şahsi masuniyet, vicdan, tefekkür, kalem, neşir, seyahat, sayuamel, içtima, cemiyet kurma gibi insan hak ve hümiyetlerle işkence, eziyet ve müsadere ve angarya memnudur gibi insan haklarını kısmakta ve antidemokratik kanunlarla zihniyetlerinin devamında bulan ve bu suretle Atatürk'ün ruhunu tazip edenlerle onun mukaddes ruhunu tazip edemezdi..."¹⁴⁴. Burhan Belge de konuşmasında olaylar karşısında C.H.P. yönetimini suçlu bulmuştu: "Bizleri müteessir eden, bir takım sefillerin çıkıp Atatürk'ü küçültmeye yahud kirletmeğe çalışması değildir. Hele, daha başkalarının seviyeli bir şekilde, Atatürk hakkında objektif bir tenkit yürütmesi hiç değildir. Bizi müteessir eden Atatürk'ün şahsiyeti ve eseri etrafında mugalâtalı ve muvazaalı bir sahte sevgi politikası güderek hakikatte, ona ve eserine karşı gittikçe daha sistemli bir tahrip faaliyetine müsaide bir hava yaratılmasıdır"¹⁴⁵.

D.P.lilere göre Atatürk'e en fazla sahip çıkan parti D.P. idi. "Aslında farklılık tüm milletin ortak paydası olan Atatürkçülük de değildi. İki parti de bu düşünceyi kendi görüşlerine göre yorumlamaktaydılar. C.H.P. liler İslâm düşüncesine, ahlâkına ve faziletine bağlı olmayı Atatürkçü düşünceye aykırı saymışlardır. Oysa bu doğru değildir. Çünkü, bu dini, bütûn İslâm alemini istiklâline kavuşturan Atatürk olmuştur. Dolayısıyla Atatürk en samimi bir müslümandır. C.H.P. olaya yanlış yaklaşmış ve İzmir'deki hareket bundan doğmuştur"¹⁴⁶. C.H.P.'lilere göre ise "olayın sebebi Demokrat Parti yöneticilerinde idi. Çünkü C.H.P. ile birlikte hareket etmek kararında olan gençleri 'kullanılmayın, siz daha iyisini yaparsınız' diyerek

143 Anadolu, "İzmir Gençliğinin Atatürk İhtifali", 22 Haziran 1947.

144 D.P., Atatürk Düşmanlığının İçyüzü, İzmir, 1947, s.8.

145 a.g.e., s.30.

146 Acar Tuncer.

vazgeçirmişlerdi. Böylece o zamana değin gençler arasında görülmeyen parti ayrımcılığı da başlatılmış oldu"¹⁴⁷.

Bütün bu çekişmeler içinde, partiler arasındaki mücadele de gittikçe şiddetlenmekteydi. Cumhuriyet Halk Partisi ile Demokrat Parti'nin programlarındaki farklar çok belirgin olmamakla beraber, tartışmaların asıl sebebi yeni girilen demokratik ortamda kitleleri kendi yanlarına çekmek için rakiplerin diğerini kötülermesinden ibaretti. Bunda da her zaman olduğu gibi en fazla kullanılan gençliğin heyecanıydı.

6. İzmir C.H.P. Teşkilatında Gençler Grubunun Oluşması.

Çok partili hayatın başlarında İzmir'de faâl olan genç kesim adeta iki ateş arasında kalmıştır. Bir tarafta yeni kurulan Demokrat Parti onları yanlarına çekmeye çalışmakta, diğer yanda ise Cumhuriyet Halk Partisi ileri gelenleri bu gençleri er geç D.P.'ye geçecek insanlar olarak görmektedir. "Ülke'de tüm partiler gençleri politikaya çekmeye uğraşıyorlardı. Demokrat Parti bu amaçla 'Genç Demokratlar Teşkilatını' kurdu. Menderes'in bu uygulamasını İzmir'de hayata geçirenler de benimle birlikte Sezai Akdağ oldu"¹⁴⁸. "Genç Demokratlar Teşkilatları, D.P.'nin gençliğe verdiği önemi ifade ediyordu ve hızlı bir gelişme gösterdi. Ayrıca bu teşkilatlar siyasi alanda da bir hareketlenmeye sebep oldu. Bunlar, D.P.'nin fikirlerini, prensiplerini, programını ve geleceğe ait tasarılarını Türk gençliğine anlatmakla yükümlüydüler. Ancak sosyal faaliyetleri de vardı. Bu teşkilatların kurulmasından sonra halkevlerinin etkinliği de iyice azaldı"¹⁴⁹

Necdet Öklem'in henüz 23 yaşındayken girdiği Cumhuriyet Halk Partisi'nde ise 1945 yılından itibaren, onun da etkisiyle gençlerin sayısı yavaş yavaş artmaya başlamıştı. Necdet Öklem, ilk önce yakından tanıdığı ve güvendiği arkadaşlarını partiye girmeye ikna ederken, sonraları bu hareket hızlandı ve parti içinde etkili olacak seviyeye gelmelerini sağladı. "Bulaşıcı hastalığa benziyordu bu... Madem ki ben parti hastalığına yakalanmışım, bunu başkalarına da bulaştırırsam rahat edecektim. Partiye girdim diye bana yan bakanlar, istihza edenler vardı. Girenler çoğalmalıydı ki, bizim saf güçlensin ve ben savunmada yalnız kalmayayım.

¹⁴⁷ Necip Mirkelamoğlu.

¹⁴⁸ Acar Tuncer, *27 Mayıs ve Ben*, İzmir, 1990, s.7.

¹⁴⁹ Acar Tuncer.

Önce Seferihisarlı Muammer Eriş arkadaşımı kandırmayı denedim. Ben ısrar ettikçe o partiye girmemeğe inat ediyordu. Fakat kısa sürede onun Seferihisar'da kayıtlı olduğunu ve beni işlettiğini öğrendim. Sonra ikimiz birleştik müşterek arkadaşımız Muzaffer Kebabçıgil'i zorla kaydettik. Zorla kayıt olur mu diyeceksiniz..Oldu işte.. Muzaffer'i bir gün Alsancak'taki parti binasına götürdük, orada kayıt fişini önüne koyarak, haydi imzala bakalım, dedik: O, hortlak görmüş gibi kaçıyor biz ise onu ite kaka masa başına oturtuyor, imzasını almaya çalışıyorduk. Muzaffer, baktı ki başa çıkamayacak çaresiz imzasını attı. Bir yandan bağıyor, 'bana baskıyla imzalattınız , ne değeri var bunun, ben CHP'li değilim', diyordu. O gün Muzaffer'e, bir gün Torbalı'da partinin ilçe başkanı ve sonra belediye meclisi üyesi olacağını, ilkelerden saptırıldığı için benim partiden ayrılacağını onun ise benden de mutaassıp bir partici olacağını söyleseydik, Muzaffer herhalde aklımızı kaçırdığımızı hükmedecekti"¹⁵⁰.

C.H.P.'ne o sıralarda giren diğer bir genç isim de Necip Mirkelamoğlu idi. Mirkelamoğlu 1945'te İzmir halkodası konserleri sırasında Necdet Öklem'le tanışmış ve daha sonra İzmir'deki genç grubun önde gelenlerinden birisi olmuştur. Aslında Necip Mirkelamoğlu'nun siyasetle tanışması üniversitenin son sınıfındayken İstanbul Eminönü'ndeki halkevi çalışmalarıyla olmuştur. Orada ilk önce edebiyat kolunda sonraları ise halkoyunları grubunda çalışmış ve bağlama dersleri vermiştir. İzmir'e dönüşünde ise doğrudan Halk Partisine kayıt olmuş ve ocaklarda başlayan çalışmalarını Senato üyeliğine kadar sürmüştür. Mirkelamoğlu 1961- 1965 yılları arasında C.H..P.'nin İzmir milletvekili olarak görev yaptıktan sonra 1968 yılında seçildiği senato üyeliğine de 1977 yılına kadar devam etmiştir"¹⁵¹.

Genç grubun diğer önemli bir ismi de Dr. Lebit Yurdoğlu'dur. Dr. Lebit Yurdoğlu, gene bir doktor olan Hasan Fehmi Bey'in oğludur. 1915 yılında dünyaya gelen Lebit Yurdoğlu o sırada Çanakkale'de savaşta bulunan babasının Milli Mücadele başında Anadolu'ya geçmesi ile Anadolu'ya gitmiş, Amasya ve Tokat'ta başladığı tahsilini büyük Zafer'in kazanılması üzerine İzmir'de tamamlamıştır. 1932 yılında liseyi bitiren genç Lebit, İstanbul Üniversitesi Tıp fakültesine kaydolmuş ve doktorluk payesini kazandıktan sonra İzmir'e dönmüştür. Tek Parti devrinde siyasetle hiçbir şekilde ilgilenmemiş olan Lebit Yurdoğlu, ancak çok partili rejime girildiği günlerde C.H.P.'de siyasi hayata atılır. 1946 seçimleri sonunda C.H.P'nin

¹⁵⁰ Necdet Öklem, sohbet.

¹⁵¹ Osman Güzelgöz, "Necip Mirkelamoğlu Solu Anlatıyor", Zaman, 21 Eylül 1994.

zayıfladığı bir dönemde Merkez İlçe başkanlığına seçilmiş. 1955 yılında C.H.P İl Başkanı olmuştur¹⁵².

1961'den 1973'e kadar milletvekili olan Yurdoğlu, 1963-1965 yılları arasında da Köy İşleri Bakanı olarak görev yaptı. 1978 'de Ankara'da ölen Yurdoğlu'nun mezarı İzmir'de Kadifekale Kokluca Mezarlığı'ndadır¹⁵³.

Necdet Öklem'in Lebit Yurdoğlu ile tanışması Kovan dergisi için yazı toplarken Dr. Rüknettin Fethi Olcaytuğ'un tavsiyesiyle olmuştur. Yeni doktor olan Yurdoğlu ataklığı sayesinde kısa zamanda tanınan biri olur. "Zeki, heyecanlı, ataktı. İlk tanışmamızdan sonra sık sık buluşuyor, akşamları Celal'in meyhanesine giderek sohbetimizi sürdürüyorduk. Otomobil henüz lüks olduğundan Lebit hastalarına motosikletle giderdi. Bir-iki kez sohbete devam için motosikletinin tergisine beni de bindirirdi. O hastalarına bakar, sonra yine birlikte dönerdik. Atatürkçü idi, ama İnönü'yü beğenmiyordu. Beni'de C.H.P.'de faal olduğum için kınıyordu. Ben ise onu ikna etmeğe çalışıyordum. 1946 seçimleri arafesinde Lebit'in, birden bire C.H.P saflarında ortaya çıktığını görünce müthiş sevinmiştim. Bu suretle parti içinde genç bir kadro oluşuyordu: Lebit, Dr. İbrahim Bulanalp, Mimar Akif Kınay, Necip Mirkelamoğlu, Rauf Santepe ve ben bu kadronun ilk çekirdeği idik"¹⁵⁴.

Bu kadronun oluşması ile birlikte partide bir hareketlenme başlamıştı. Ancak eskiler gençlere o kadar iyi gözle bakmıyorlardı. Güvenmeleri için onların izniyle partiye girilmeliydi. Bu gençler onların gözünde henüz meslekleri bile kesinleşmemiş, macera düşkünüydü.

"O yıllarda Ankara, İzmir, İstanbul gibi illerin milletvekilleri ekabir sayılan çok yüksek zümreden insanlardı. Ama aynı zamanda tek parti döneminin yorgun ve yıpranmış simalarıydılar. Bunlar mevkilere kendi çabalarıyla değil, tercihlerle gelmişlerdi. Oysa genç grup idealist ve daha dinamikti. 1950'ye kadar Türkiye'de ilk defa İzmir'deki bu grup, Demokrat Partinin o keskin muhalefetine karşı sesini yükseltmiştir. Diğer yerlerdeki Halk Partisi teşkilatları nisbeten daha moralsizdiler. Aynı zamanda kapıları açmaya alışmamış insanlardı. Ancak Demokrat Partinin kuruluşundan sonra her yerde bir canlanma oldu"¹⁵⁵.

152 "Dr. Lebit Yurdoğlu", *Akis*, Yıl:4, Cilt: X, sayı 174.

153 M.Orhan Bayrak, *Türkiye'yi Kimler Yönetti? (1920-1992)*, İstanbul, 1992, s.170.

154 Necdet Öklem.

155 Necip Mirkelamoğlu.

"Gençler ise, partinin son derece statik bir halde olduğunu, eskilerin görevlerini tamamladığını, tek parti devrinden kaldıklarından o alışkanlıklar içinde bulduklarını hatta bunların bazılarının parti nüfuzunu kötüye kullanarak kendi çıkarları için çalıştıklarını iddia ediyordu.

Milletvekilliği meslek haline geldiğinden, halktan kopuk olduklarından, hatta bazılarının suistimal içinde bulduklarından sözedenlerimiz vardı. İlk ve yakın mücadele hedefi, belediye idi. Rahmetli Reşad Leblebicioğlu dürüst bir belediye başkanıydı ama aktif değildi. Ona birşey söylenemeyince , suçlamalar belediye encümeni üyelerine dönüyordu. Kimbilir orada ne hırsızlıklar vardı. Evet kimbilir...Kimsenin birşey bildiği yoktu. Ama partinin merkez ilçesini başka türlü ele geçirmek mümkün değildi. Suçlamalar tutarsa, merkez ilçe kongresi üyeleri onlara oy vermezlerdi.

İkinci ve uzak hedef ise milletvekillerinin bir kısmı idi. Münir Birselle¹⁵⁶ birşey diyemiyorduk. 7 Eylül kararları¹⁵⁷ olayında, raporda adı geçti diye bakanlıktan kürsüde istifa eden ve böylelikle siyasi tarihimize mükemmel bir emsal kazandıran kişiydi. Yedi Eylül olaylarının faili Atıf İnan ise zaten kamuoyunun yaygın ateşi altındaydı. Daha önce Esnaf ve Ahali bankasının genel müdürlüğünü de yapmış olan Atıf İnan, bankanın kredi imkanlarını ilçelerde delegeler lehine kullanıyor ve daima İzmir İl kongresine hakim oluyordu. Çok zeki ve akıcı bir üslup içinde saatlerce konuşabilen birinci sınıf bir hatipti¹⁵⁸. Artık bu çekişmelerin sonucu kongrelerde alınacaktı.

7. Necdet Öklem'in İl İdare Kuruluna Girişi ve Buradaki Faaliyetleri.

Necdet Öklem, 1947 yılının sonunda askerlik görevini tamamlayıp İzmir'e dönünce, tekrar partideki faaliyetlerine ağırlık verir. Bu arada asıl mesleği olan avukatlığa da Kardiçalı hanında başlamıştır.

¹⁵⁶ Münir Birselle (1897 İzmir-1990 İzmir); Milli Savunma Bakanı (1947-1948), İlk İşletmeler Bakanı (1949-1950), Ulaştırma Bakanı (1949-1950), Milletvekili (1943-1950), Avukat Mezarı İzmir'de Soğukuyu Mezarlığında. Bkz. Orhan Bayrak, a.g.e., s.87

¹⁵⁷ 7 Eylül Kararları hakkında bkz. Mahmut Goloğlu, *Demokrasiye Geçiş*, s.95: 1946 'da bozulan ekonomik sistemin düzeltilmesi için alınan bir dizi ekonomik tedbirin, bakanlar kurulunda imzalanış tarihi dolayısıyla bu şekilde anılmaktadır.

¹⁵⁸ Necdet Öklem, kendi notları.

C.H.P. İzmir ilçe kongresi 1948 Ocak ayında Halkevi binasında yıllık kongresini yapmak üzere toplanmıştı¹⁵⁹. Kongre sırasında, yıllık faaliyet raporu okunduktan sonra Necdet Öklem'de bir konuşma yapar. Bu konuşmasında raporu tasvip ettiğini belirtmekte ve çok partili sisteme ayak uyduran idare kurulunu tebrik ettikten sonra Demokrat Partiyi eleştirerek "...millet işlerinde geçmişin hesabını sormak hakkının devrin idaresinde mesuliyet yüklenmiş olanlara ait olduğunu, eğer hesap vermek gerekirse, hesap vereceklerin arasında Bayarların, Köprülülerin, Koraltanların bulunacaklarını söylüyordu. Öklem, Halk Partisinin demokratik değişmelere ayak uydurmadığına dair karşı parti sözcülerine temasla "Bunu söyleyenlere tavsiye ederim gözlerini kaldırsınlar, kendilerini idare edenlere baksınlar, en ağız kapatıcı kanunları çıkarırlar onlardır. Matbuat ve polis selahiyeti kanunu Celal Bayar zamanında çıkmadı mı? Ekalliyetlerin ekseriyete hakim olduğu görülmemiştir. Nitekim son İstanbul hadiselerinde bunu kendileri de söylemişlerdir. D.P.'li arkadaşların muhalefetlerine rağmen biz kardeş olarak tanıyoruz. Milli hakimiyet çocuk oyuncağı değildir, kongrelerde ayağa kalkmakla milli hakimiyet sağlanmaz, biz 25 sene evvel milletçe ayağa kalktık ve o zamandan beri oturmuyoruz, millî hakimiyet düşmana karşı kanla korunabilir..."¹⁶⁰.

Necdet Öklem'in bu heyecanlı konuşması bolca alkışlandıktan sonra onu Necip Mirkelamoğlu, Akif Kınay gibi genç arkadaşların konuşmaları takip eder. Artık parti içinde yavaş yavaş kendilerini göstermektedirler. Konuşmalardan sonra İlçe idare kurulu için yapılan seçimde de başarılı oldular. Yeni idare kurulu şu üyelere oluştu: 81 oyla Hulusi Selek, İbrahim Bulanalp (80), Kemal Özertem (75), Necdet Öklem (72), Necip Mirkelamoğlu (52), Reşit İçelli (50), Rauf Santepe (53), Kerim Beşerler ve Remzi Güngör¹⁶¹. Bu arada devam eden çeşitli parti kongrelerine de katılan Necdet Öklem tarihi bilgilerle süslediği heyecanlı konuşmalarıyla İzmir'de kendinden söz ettirmeye de başlamıştı¹⁶².

İlçe kongresinden başarılı çıkan genç grup, şimdi gözünü Nisan ayında yapılacak olan İl Kongresine çevirmişti. Hemen hazırlıklara başladılar. Onların grubundan Necdet Öklem, Akif Kınay ve İbrahim Bulanalp burada da aday olacaktı. Bunun için kongrelerde büyük önem taşıyan bir kürsü gösterisi yapmaları

159 Anadolu, "C.H.P. İzmir Merkez İlçe Kongresi Toplanıyor", 12 Ocak 1948.

160 Anadolu, "C.H.P. İzmir İlçe Kongresi Dün Hakevinde Toplandı", 13 Ocak 1948.

161 a.g.m.

162 Anadolu, "C.H.P. İskele Ocağı Açıldı", 16 Şubat 1948.

gerektiğinin farkında olarak çalışmalannı bu konu üzerine yoğunlaştırdılar. Ancak tecrübeli politikacılar da boş durmuyor ve zaman zaman onları çeşitli bahanelerle yokluyorlardı.

"Kongreden bir gün önce eski politikacılardan Mehmet Orhon, benim ne konuşacağımı öğrenmek üzere yazıhaneme geldi. Tabii ki bunu açıkça söylemiyordu. Ben hazırladığım konuşmayı okudum, pek beğendi. Onun tasarladığı gençlik yıkıcı ve kırıcı olabilirdi. Bu ise partiye zarar verirdi. Bana bu telkinleri yapıyordu. Diğer bir defasında da İl başkanı Nazif Çağatay, Lebit'i, beni ve bazı arkadaşlarımı partide topladı. İl Kongresi vakur bir hava içinde başlamıştı. Onun içinde hem kimlerin konuşacağı, hem de neler söyleyecekleri önceden tesbit edilmeliydi !.. Demokrasi yarışının iyice hızlandığı bir devrede düzmece bir kongre toplamak hiç de doğru bir düşünce değildi. Tabii ki isyan ettik. Kimin konuşacağı ve neler söyleneceği kongrede belli olur, dedik. Bu konuşma semeresiz kalınca yöneticiler Ankara'dan takviye istemişler"¹⁶³.

Gerçekten de o günlerde bu kongreyi izlemek için aralarında Şükrü Saraçoğlu, Savunma Bakanı Münir Birsal, Sağlık Bakanı Behçet Uz, Ticaret Bakanı Mahmut Nedim Gündüzalp'in de bulunduğu çok sayıda kişi İzmir'e gelmişti¹⁶⁴. Kongre sırasında Necdet Öklem'in yanına gelen İzmir Milletvekili Sedat Dikmen, onun genç grup içinde müstesna bir yeri olduğunu ve parlak bir politika istikbalinin onu beklediğini söyleyerek yumuşak davranmasını rica etti. Öklem ise buna karşılık Hiçbir şey beklemediğini, doğru bildiği ne ise onu yapmaktan çekinmeyeceğini ifade etti¹⁶⁵.

Kongre bu şartlar altında 3 Nisan'da toplandı. Bu kongrenin diğer bir önemi de, C.H.P. büyük kurultayında alınan yeni kararlar uyarınca, bundan böyle senelik yapılacak kongrelerin ilki olması ve daha fazla selahiyete sahip bulunmasıdır. Kongrenin ilk gününde bir konuşma yapan Necdet Öklem, çok partili hayata geçildikten sonra Demokrat Parti taraftarı olan ve C.H.P. politikalarına tenkitler yönelten Yeni Asır gazetesi başyazarı Şevket Bilgin'i sert bir dille eleştiriyordu: "...Öklem, 1943 yılında tek parti sistemini müdafaa ederek başyazılar yazan, başyazıcısından muharririne, muhbirine kadar partili olan Yeni Asır gazetesinin en çetin zamanlarda C.H.P.'yi arkadan vurarak iki yüzlü hareket etmesine şiddetle

¹⁶³ Necdet Öklem, kendi notları.

¹⁶⁴ Anadolu, "C.H.P. İl Kongresi Bugün Toplanıyor", 3 Nisan 1948.

¹⁶⁵ Necdet Öklem, kendi notları.

hücum ederek bunu bir hıyanet şeklinde vasıflandırmış, enerjik kararlar alınması gerektiğini söylemiş, 'ya istifa etmeli ya taraftar olunmalıdır. Bir Gazete de bizden olmayıversin' demiştir¹⁶⁶.

Bu sözler salonda büyük alkışlarla karşılanırken, Şükrü Saraçoğlu da konuşmanın bir kopyasını istemiştir. O sıralarda İzmir milletvekili Sedat Dikmen'in bu gazete sahiplerinden bazıları ile iş ortaklığı söz konusudur, bu nedenle başyazarın partiden istifa etmesi ya da ihraç edilmesi teklifi bazıları için ürkütüştür. Tenkitleri cevaplandırmak üzere kürsüye gelen İI Başkanı Nazif Çağatay, konuşmacılar arasında anlaşılmayan bir şekilde söz birliği olduğunu belirttiikten sonra, Yeni Asır gazetesi hakkında bir açıklama yapamayacağını bu meseleyi gelecek idare kurulunun dikkate alacağını söyledi. Bunun üzerine tekrar kürsüye gelen Necdet Öklem, konuşmacılar arasında söz birliği olduğu imasını reddettikten sonra Yeni Asır hakkında verilecek kararın vilayet çapında en yüksek kurul olan, bu kongrede yapılması gerektiğini söylemekteydi¹⁶⁷.

Yeni Asır gazetesinde ertesi günü çıkan bir yazıda ise Şevket Bilgin C.H.P.'nin üyesi olmadığını söylüyordu. Necdet Öklem kongrenin ikinci gününde de bir konuşma yaptı ve bu konuyla ilgili kanıtlarını da gözler önüne serdi : "Mahut gazetede dün söylediklerimden dolayı bugün cevap olarak çıkan satırları okumuşsunuzdur.Yazdığına göre Yeni Asır'ın sahip ve muharrirleri Halk partisi içinde değillermiş, sizin alkışlarınızla gösterdiğiniz gibi göre alay ediyor demektir. Bir ibret örneği olsun diye burada açıklayayım. Yeni Asır'ın sahip ve başmuharriri 1310 Selanik doğumlu Ali Şevket 1932 senesinin 1. ayının 14'ünde Halk Partisine girmiştir. Evvela Yalılar bucağında 1276/1203 numara ile kaydedilmiştir, bilahare Alsancak bucağına nakletmiştir. Bunun tarihi de 25.12.1934'tür ve halen 1919 numarayı taşımaktadır ve son günlere kadar da partinin aidatını ödemiştir. Aynı zat Halk Partisi adayı olarak belediye meclisine seçilmiş müzakerelere iştirak etmiş ve tahsisatını da almıştır. Bunları yapmasına rağmen şehir meclisi olarak hangi mahalleye gitmiş ve bir partili olarak da hangi ocağına uğramıştır?" Şevket Bilgin'in tek parti dönemini övücü yazılarından da örnekler veren Öklem, en son olarak Bilgin'in partiye zarar verdiği için muhakkak çıkarılması gerektiğini söyleyerek konuşmasını alkışlarla bitirir¹⁶⁸. Bu konuşma kongrede gerçekten etkili olmuş

166 Anadolu, "C.H.P. İI Kongresi Dün Halkevinde Toplandı", 4 Nisan 1948.

167 a.g.m.

168 Anadolu, "C.H.P İI Kogresi Muvaffakiyetle Sona Erdi", 5 Nisan 1948.

de yaklaşmaktaydı. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bu gerekçeyi de gözeterek, 1949 yılı ortalarında İzmir'i ziyaret etti¹⁷².

İsmet Paşa'yı istasyonda karşılamaya gidenler arasında Necdet Öklem de bulunmaktadır. "Demokratlar tarafından suikast tertip edilmiş diye bir söylenti yayılmıştı. Bu sırada aniden ışıklar kesilince istasyonda bir velvele koptu. Hemen içeri iki polis motoksikleti girdi, ortalığı aydınlattılar, o halde İsmet Paşa'da trenden indi. Herkesin elini sıkıyorken sıra İbrahim Bulanalp'e geldi onu hafif sakallı görünce şöyle bir bakıp hemen kenara çekti: 'biraz daha geçerse senin sakalının duasını yapacağız, Atatürk'le traş olmadan düşmanın karşısına bile çıkmazdık' dedi. Ertesi günkü yemekte İsmet Paşa bu durumu tekrar kontrol etmeyi de unutmadı"¹⁷³.

Bu yıllarda D.P.'nin en fazla eleştirdiği hususlardan biri de Cumhurbaşkanı'nın bir parti taraftarı olarak davranmasıydı. Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı ilkesinden hiçbir zaman ayrılmamış olan partiler, dışışleri yönetiminde birleştikleri halde, içişlerinde ve demokrat düzen konusunda önemli anlaşmazlıklara düşüyorlardı. Bu sorunların en önemlilerinden biri, Devlet Başkanlığı ile Parti Başkanlığının aynı kişide toplanması idi. Çünkü, demokrasiye geçiş döneminin hayli ilerlemiş olmasına rağmen, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü aynı zamanda Halk Partisi Genel Başkanı idi. Bu yüzden tutumunda ve davranışlarında, sözlerinde ve halkla ilişkilerinde hangi sıfatını kullandığı anlaşılamıyor, şüpheler doğuyor, eleştiriler ve tartışmalar oluyordu¹⁷⁴. İşte bu sebeplerle İsmet İnönü gelen tepkileri azaltmak için İzmir'e geldiğinde Partiye gitmez ve şimdiki Alsancak istasyonu yanında hastahane binası olarak kullanılan Demirkonak oteline yerleşir.

"İsmet Paşa C.H.P.lilere burada bir öğle yemeği verdi. Sofrada hem il hem de ilçe idare kurullarından 15 kişi kadar var. Yemek başlayınca İsmet İnönü 'içki içen var mı?' diye sorunca, sessizliği sadece bir kişi Dr. Avni Karabece bozdu 'ben rakı içerim', rakı getirildi. İsmet Paşa karşısında oturan şükrü Saraçoğlu ile yemek boyunca konuştu. Saraçoğlu'na dönerek 'sorun şuna Meclis Başkanı, milletvekillerinin adlarını bile bilmez, ama ben hangi ilin kaç milletvekili var, isimleri nedir hepsini sayabilirim'. Sofranın sonuna doğru peçetenin temiz tarafını çevirerek, hepimizin isimlerini sorarak yazdı. Veda ederken 15 kişiye hiç şaşırmadan

172 Anadolu, "İsmet İnönü İzmir'in Sevgi Dolu Sinesinde", 31 Temmuz 1949.

173 Necdet Öklem.

174 Mahmut Goloğlu, Demokrasiye Geçiş, İstanbul, 1982, s.257.

isimleriyle veda etti"¹⁷⁵. İsmet İnönü'nün neden bu tür gösterilere gerek duyduğu düşünülürse; o tarihte ilerleyen yaşına rağmen halâ dinç bir lider olduğunu, en azından kendi partililerine kanıtlamak istemesi etkili olmuştur diyebiliriz.

İsmet İnönü bu yemekte yaklaşmakta olan 1950 milletvekili seçimleri hakkında, belki de o güne kadar duyulmadık bazı yorumlar da yapmıştı. İlk önce seçimlerin İzmir'de nasıl sonuçlanacağı hakkındaki fikirleri aldı. Herkes kesinlikle C.H.P.'nin kazanacağını söyleyince İsmet Paşa konuşmasını şöyle sürdürdü : "Ruhunuzdaki ateşe teşekkür ederim. Bundan sonraki çalışmalarımızın çekirdeğini siz teşkil edeceksiniz, bu davayı gençler olarak siz götüreceksiniz. Ama şimdi beni dikkatle dinleyin. Sizin zannettiğiniz gibi bir seçim kazanmıyacağız, seçimi kaybedebiliriz ve kaybetmek ihtimalini galip görüyorum. Bunun için kazanalım veya kaybedelim seçimden sonra bu bayrağı siz taşıyacaksınız. Ama kaybetmeyi bir felaket telakki etmeyin . Eğer biz seçimde kaybedersek, işin bir başka yönüyle kazanmış olacağız. Bütün dünyaya bizim muazâa yapmadığımız, samimi idealist demokratlar olduğumuzun örneğini vereceğiz ve tarihe bu şekilde geçeceğiz. Kendi eliyle iktidarı teslim etmiş bir partinin şerefini taşıyacağız, bundan büyük kazanç olmaz. Biz kendi elimizle demokratik hayatı açmışız ve onun tecellisine boynumuzu teslim etmişiz, bunun şerefiyle tarihe geçmek öbüründen daha değerlidir. Ben size gidin seçimi kaybedin de demiyorum. Yine kazanmak için çalışın, kazanırsanız çok memnun olacağım. Ama kaybetmek ihtimalini düşünün, ben buna kendimi hazırladım siz de hazırlayın"¹⁷⁶. İnönü bu açıklamalarıyla seçimler hakkında en gerçekçi değerlendirmeyi yapıyor ve iyi bir lider olarak yandaşlarını her türlü sonuca karşı hazırlıklı olmaya çağırıyordu. Aslında olayları iyi değerlendirenler bu sonucun kaçınılmaz olduğunun da farkındadırlar.

Necdet Öklem 1950 yılına girerken İzmir ve Türkiye'nin içinde bulunduğu siyaset ortamını şu şekilde değerlendiriyordu: "Parti çalışmalarını bana partililerin birbirleriyle değil asıl kendi içlerinde partililerin çekişmesiyle dolu olduğunu gösterdi. İktidarda iken bir köşe kapabilmek için çekişmelerin kaçınılmaz olduğunu kabul etsek bile muhalefette bu çekişmenin sebebini anlamak zordur. Muhalefette paylaşılacak ne var ki ? Yine zaman gösterdi ki muhalefetteki çatışmalar ileriye dönükmüş...İktidar güneşi doğduğunda hemen eşikte bulunmalı ki nimetlerden yararlanılabilsin...Biz iktidarda iken samimi olarak partinin muhalefete düşmesini

---

175 Necdet Öklem.

176 Necip Mirkelamoğlu.

isterdik. Dedik ki şimdi iktidardayız bir sürü parazit var. Keşke muhalefete düşsek bu parazitler temizlense..."

1946 seçim sonuçlarının devamlı tartışma malzemesi yapılması parti içindeki genç grubu rahatsız etmekte, bu olumsuz söylentiler İzmir'de C.H.P.'nin hızla gerilemesine de sebep olmaktadır. Bunun göstergelerinden birisi de bütün partilerin geçit törenine katıldıkları 9 Eylül kutlamalarında yaşanmıştır.

"Basmahanede bir kaç yüz kişi olarak yola çıktık. Sokakların iki yanını dolduran kalabalığın arasından ilerlemeğe başladık. D.P. ise binlerce kişi ile arkamızdan geliyordu. Fakat en azından birkaç yüz metre gerimizdeydiler. Biz geçerken o sokak dolusu kalabalıktan alkış bir yana çıt çıkmıyordu. Sanki bir cenaze geçiyordu. Hemen gerimizde ise çığırın alkışlar yükseliyordu. Baş durakta İl Başkanı Çağatay iş bahanesi ile kafileden ayrıldı. Kordona girdiğimizde söz atmalar başladı. ...O sırada Mareşal Fevzi Çakmak'ta İzmir'deydi. Birinci kordondaki DP binasının balkonunda geçidi izliyordu. Biz Halk Partisinin geçmişinde en küçük sorumluluğu bulunmayan kişiler olarak sessiz protestoların ve zaman zaman savrulan hakaretlerin yayılım ateşi altında sonuna kadar yürüdük"¹⁷⁷.

Bu çeşit olaylardan biri de eski İzmir Milletvekillerinden Süreyya Örgüevren'in İzmir ve Manisa'ya parti müfettişi olarak tayin edilmesinden sonra yaşanmıştı: "Tek parti devrinin karakteristik simalarından Örgüevren DP'nin iktidara gelebileceğini hayal bile etmiyor memleket idaresinin kırk kişinin elinde bulunduğunu söylüyor ve sık sık da Milli Şefin adını kullanıyordu. Aslında iyi bir insan olan Örgüevren hiçte bağdaştırmacı bir politikacı değildi. Bir yandan gençlere göz kırpmıyor öte yandan eskilerin koluna giriyordu. Katıldığı bir il idare kurul toplantısından çıkarken geride kalarak yanıma geldi ve :

'Genç arkadaşlar nasıl ?' dedi. Ben anlamazlıktan geldim :

-Hangi genç arkadaşlar ?dedim. O :

'-Canım ilçedeki arkadaşlar', deyince Ben :

-Ben il idare kurulundayım... cevabını verdim.

Müthiş sinirlendi. Ama birşey demeden yanımdan bir anda uzaklaşverdi. Kalktı Halkevinde bir kapalı salon toplantısı düzenledi. Salon dolmadı bile, çıktı bir konuşma yaptı. Arkasından Atatürk heykeline kadar yürüyerek bir gövde gösterisi yapalım dedi. Hepimiz onu vazgeçirmeye çalıştık ama nafi o karar vermişti. Kendisine yolda beş on kişiden başka kimsenin katılmayacağını anlattık .

Dinlemedi. Hep beraber Halkevinden çıktık. Bir kısım partililer Halkevinden dağıldılar. Geriye kalan yüze yakın partili de yol boyunca fire veriyordu. Hazret arasına durup ayakkabısının bağını bağlıyor gibi yapıyor ve aslında kafiye kontrol ettiğini söylüyordu. .. Dedığımız oldu. Konak meydanında mevcudumuz yirmi-otuz kişiye düştü.

Bu terslikleri görünce, bir daha 9 Eylül yürüyüşüne katılmamağa karar verdik. Fakat Örgüevren bu gerçekçi kararımızı dinlemek istemiyordu. İl ve ilçe kurullarının birleşik toplantısında sözünü dinletemeyince milletvekilleri, il ve Belediye meclisi üyeleriyle geniş bir toplantı düzenledi. Konu törende geçip geçmemekti...

Toplantıda merkez ilçe başkanı Dr. İbrahim Bulanalp, törene katılmanın sakıncalarını anlattıysa da Örgüevren sert bir mukabelede bulundu. Bunun üzerine sinirlenen İbrahim, yerinden kalktı. : 'Sen bize empoze etmek istiyorsun', diye bağırarak salondan çıkarken Örgüevren de aynı tonda avaz avaz bağınıyordu:

- Delikanlı, söyle bakayım empoze ne demek ?

İbrahim bağırdı, o bağırdı, bir kıyamettir koptu ...¹⁷⁸.

Bütün bu olaylar sürüp giderken 1950 seçimleri yaklaşmaktadır ve İzmir C.H.P. örgütü yeni yılın başlarında İl İdare heyetini seçmek için toplanır. Yapılan seçimle Necdet Öklem'in aralarında bulunduğu, geçen yılıkinden pek de farklı olmayan bir idare kurulu tesbit edilir. Aynı gün Kurultay delegeleri de belirtildiğinde Necdet Öklem burada da yer alır¹⁷⁹. Yeni İdare heyetinin başkanlığını Av. Nazif Çağatay, umumi katipliğe Av. Hulusi Selek, muhasip üyeliğe Kerim Beşerler seçilmişler diğer üyelerde teşkilat içi görevlerini almışlardır.

Necdet Öklem il idare heyetine tekrar seçildikten sonra yorucu bir çalışma devresine girmiş ve Ödemiş'te, Kınık'ta, Kuşadasında ve daha birçok yerde tertip edilen mitinglerde konuşmuş, iyi hitabetiyle aranan bir eleman durumuna gelmiştir¹⁸⁰.

"Kongreden kongreye toplantıdan mitinge koşup duruyordum. Bu yüzden de randıman alamıyordum. Sanki ben vatani kurtarmağa memur edilmişim. En uzak ve delegesi az yerlere kimse gitmez, ama Necdet Efendi bir stepne gibi oralara gönderilirdi.

¹⁷⁸ Necdet Öklem'in kendi notları.

¹⁷⁹ Anadolu, "C.H.P. Yeni İdare Heyeti ve Kurultay Delegeleri", 9 Ocak 1950.

¹⁸⁰ Bkz., Anadolu, " 3 Mart 1950 Ödemiş, 12 Mart 1950 Kınık, 18 Mart 1950 Kemalpaşa, 19 Mart 1950 Seydiköy, 25 Mart 1950 Kuşadası".

Ertesi günü Parti haberlerinde adım çıkar, bu da bana en büyük mükâfat olurdu. Öte yandan akıllı meslektaşlarım gittikleri yerde kart vizit dağıtarak iş getirici girişimlerde bulunmaktaydı. Hatta bunlardan biri, bir bucağın eski Belediye başkanını yazıhanesine sözde kâtip olarak almıştı. Aslında , o kâtip kendi bölgesinde iş sağlıyor ve ücreti o meslektaş ile bölüşüyordu. Bu tür çalışan meslektaşlarım, bir taşla iki kuş vurmuş oluyorlardı. Hem dava ücreti alıyorlar hem de müvekkilleri onları parti içi seçimlerde destekliyordu. İçli dışlı bir ilişki...iyide etmişler. Çünkü teşkilat onları tuttu. Bizim gibileri değil...

O zamanki parti teşkilatındaki elemanların çoğu tek parti devresinden kalma idiler. Bu yüzden de çevrelerinde tutulmuyorlardı. Hepsi zaman zaman parti merkezine geliyor , (nasılsınız ?) sorusuna tereddütsüz (demir gibiyiz) diye cevap veriyorlardı. Tabii gerçek böyle değildi. Demir gibi olduğumuz genel merkeze kadar aksediyor ve herkeste yastığa başını rahat koyuyordu. ...Takke 1950 seçimlerinde düşecekti" 181.

Mayıs ayında yapılacak genel seçimler arifesinde Partiler milletvekili adaylarını belirlemek için erkenden faaliyetlerine başladılar. İzmir'den çıkarılacak 16 milletvekilinin (bu sayı daha sonra 17 oldu) 12'sini C.H.P. İzmir yoklama kurulu, 4'ünü merkez seçecektir. O sırada İzmir Belediye Başkanlığını yapmakta olan Reşad Leblebicioğlu da seçimlerde aday olmak istediğinden kanuna göre bu görevinden 3 ay önce istifa ederek belediye başkanlığını bıraktı¹⁸². "Mütevazi bir üzümlü tüccarı olan Reşad Bey çelebi bir insandı. Belediye başkanı olmanın yalnız gururuna değil vakarına da sahipti. Behçet Uz döneminde belediye encümen üyeliği de yapmış olan Reşad bey belediye mevzuatını da iyi bilirdi. O da babam dolayısıyla bana ayrı bir yakınlık gösterirdi. Belediyenin bir partinin oylarının artmasında ya da eksilmesindeki payı çok büyüktür. Yeni kurulan muhalefet partisi, bu konuları ustalıklı kullanıyordu. Parti teşkilatımızda kongrelerde yakınmaktan geri kalmazdı. Ama Reşad Bey çok muhafazakârdı. Kişisel tutumlu tabiatı, belediyedeki çalışmasına da yansımıştı. Bir sokağa takılacak iki elektrik direği bayağı sorun olurdu. Peki niye yapardı ve niye yapmazdı ? O ak akça kara gün içindir ilkesine dayanır, her ihtimale karşı belediye kasasını dolu tutardı. Talepler yapıldıkça :

'Elimizde bir hamur var... Bu hamurdan iki ekmeğe çıkar.

Siz istiyorsunuz ki, üç ekmeğe çıksın. Bu imkansız ....'

181 Necdet Öklem, kendi notları.

182 Anadolu, "Reşad Leblebicioğlu Veda Etti", 30 Mart 1950.

Su borusu döşenmez, sokak lambaları çoğaltılmaz, nefes aldırarak sokaklar açılmazsa serbest bir seçimde kimin oyunu alabilirdiniz ? Nitekim DP seçimi kazanıp belediyeyi de ele geçirdi Rauf Onursal pratik bir yolla bazı müşkülleri çözümleriverdi. Belediye aranzörlerine doldurduğu suyu su teşkilatı olmayan kenar mahallelere yollardı. Bir anda o gibi yerlerin su sorunu bitiverdi. Ayrıca Reşad Bey bıraktığı önemli miktarda parayı da şehir hizmetlerinde bir anda kullanıverdi.

Bir ilçe kongresinde ben de belediyeyi şiddetle eleştirmiştım. Şimdi Nato binası olarak kullanılan yere Belediye tarafından henüz temel atılmıştı. Orası büyük bir otel olacaktı. Ben ana hizmetlerin yerine getirilmesi gerekirken böyle bir otel yapılmasının yanlış olduğunu iddia etmişim...

Reşad Bey üzölmüş. Ertesi günü otobüste karşılaştık (evet o zaman belediye başkanı evinden belediyeye vapur ve otobüsle gelir giderdi. Arabasını kullanmazdı) bana sitemkâr bir tavırla çattı : ' dost elinden yüreğim yarelidir...sen neyse iyi niyetli olduğunu bilirim amma o Mirkelamoğlu da neyin nesi ?...' demişti. Benden sonra aynı şekilde eleştiri yapan Necip'e çok kızmıştı.

İnşaat tamamlandıktan sonra, gazino haline getirilen bahçesinde Günaltay ile birlikte yemek yenirken : ' Nasıl hemşerim. Karşı çıkmıştın. Bak ne güzel eser oldu, zevkle içiyoruz, diye bana takıldıydı'¹⁸³.

Reşad Leblebicioğlu'nun milletvekilliğine adaylığını koymasıyla boşalan Belediye Başkanlığı için Nisan ayında C.H.P. belediye meclisi grubu bir seçim yaptı ve neticede Hulusi Selek İzmir'in yeni Belediye Başkanı oldu¹⁸⁴.

2. 1950 Genel Seçimleri.

Seçim tarihi yaklaşırken partiler hem adaylarını belirlemeye çalışmakta hem de diğer partilerle mücadele etmekteydiler. İzmir'deki bütün partiler, özellikle D.P. ve C.H.P. en güçlü adaylarını koyarak seçimi kazanmayı plânlamaktaydılar. Bu seçimin bir diğer özelliği de, çoğunluk usulüne göre yapılacak olmasıdır. Yeni seçim yasası ile yansız bir seçim denetimi altında, yargı güvencesinde, tek dereceli, gizli oy ve açık tasnif temeline dayanan çağdaş bir sistemin uygulamasına geçilmişti.

¹⁸³ Necdet Öklem.

¹⁸⁴ Anadolu, "Avukat Hulusi Selek Şehrimiz Yeni Belediye Başkanı", 2 Nisan 1950.

1950 seçim yasasında iktidar partisinin taviz vermemekte direndiği tek nokta nisbi seçim yöntemini kabul etmemesidir, bunun zararını da kendisi çekmiştir¹⁸⁵.

Halk Partisinin seçimleri aceleye getirmek ve bir oldu bitti halinde bir dört yıl daha iktidarda kalmak istediğini düşünen Demokrat Parti de sūratle teşkilatlanmaktaydı. Ankara'da kurultaylarının kapandığı gün D.P.İzmir'de bir gün içinde sekiz şube birden açmıştı. İzmir İl Başkanı Ekrem Hayri Üstündağ yaptığı bir konuşmada, günde sekiz ilçenin açılmasının da az geleceğini ve gelişmenin daha da hızlanacağını söylemekteydi¹⁸⁶.

Bu tempo içinde ilk olarak D.P. İzmir adaylarını açıkladı bunu C.H.P. izledi. Bu arada parti içi seçim propagandası da devam ediyordu. Hemen hemen bütün İzmir milletvekilleri İzmir'e gelmişler ve kendilerini kuvvetli hissettikleri bölgelerde taraftarlarının da yardımıyla faaliyet gösteriyorlardı. Aday talibi sayısının iki yüzden fazla olduğu ve bu yüzden parti içi mücadelenin çok sert geçtiği de gazete haberlerinde sıkça yer almaktaydı¹⁸⁷.

"Bu defa 1946 gibi değil ciddi bir ön seçim yapılacaktır. 1946 da adayları genel merkez belirlemişti. O sırada bir gün il başkanı Mehmet Orhon beni salonun bir köşesine çekerek :

- Necdet Bey, beni sevdiğini bilirim, onun için yalnız sana söylüyorum..Genel Merkez beni de listeye koymuş ...dedi.

Gerçekten sevinmiştim. Mehmet Bey birçok konularda bizi tutar ve bana ayrı bir itibar gösterirdi. Fakat bir hafta kadar sonra yine beni bir kenara çekti ve teessürünü saklamaya çalışarak şunları söyledi :

- Biliyorsun, sana mahrem olarak müjde vermiştim... Şimdi haber aldım. Beni çıkarmışlar...

- Nasıl olur Mehmet Bey ? Hani listeye girmiştiniz ?

- Evet girmiştım ama başka birşey oldu. . Tire'den Sami Gülcüoğlu'nu benim yerime almışlar..

- Neden o ?

- Sami Bey Tire'de büyük toprak sahibidir.. Toprak kanunu dolayısıyla onu gücendirmek, partinin karşısına almak istemediler. Saraçoğlu böyle münasip görmüş...

¹⁸⁵ Tefik Çavdar, a.g.e., s.89.

¹⁸⁶ Tekin Erer, a.g.e., s.261.

¹⁸⁷ Yeni Asır, "C.H.P. İzmir Adaylarının Tesbiti", 6 Nisan 1950.

Cidden çok üzölmüştüm. Teessürümü gören Orhon kendi derdini unutup beni teselliye girişti. Tek partide böyle şeyler olurdu. 1950 ise başkaydı. Yıllanmış milletvekilleri yurdun birçok yerinde önseçimde tasfiye edildiler. Bunlardan biri de İzmir milletvekili ve Anadolu gazetesi sahibi Haydar Rüşdü Öktem idi¹⁸⁸

C.H.P'den ilk açıklananlar, il yoklama heyetinin yaptığı seçim sonucunda belirlenen 12 kişidir¹⁸⁹. Geriye kalan %30'luk kısım ise ertesi günü Ankara'dan açıklandı. Buna göre C.H.P.'nin adayları şu kişilerden oluştu: Şevket Adalan, Münir Birsel, Sırrı Day, Sedat Dikmen, Said Odyak, Dr.Kamran Örs, Şükrü Saraçoğlu, Şükrü Birgili, Nazif Çağatay, Orhan Rahmi Gökçe, Hüseyin Kavalalı, Reşad Leblebicioğlu, Mehmet Orhon, Cernal Özbek, Şerif Remzi Reyent ve Mustafa Yazıcı¹⁹⁰.

9 Nisan Pazar günü İzmir ili M.P.adaylarını tesbit edecek olan aday meclisi toplandı ve yapılan istişare sonunda aşağıda isimleri bulunan zevat İzmir adayları olarak tesbit edildi: Mustafa Kentli, Süleyman Külçe, Rasim Akdoğu, Rasim Ali Ülgen, Harun İlmen, Ziya Nebioğlu, Rifat Pullukçu, Tomris Tümen, Nihat Kürşat, İhsan Pınar, Vasıf Kısmetli, Mustafa Çelebi¹⁹¹.

14 Mayıs'ta yapılan seçimler Türkiye'nin genelinde olduğu gibi İzmir'de de sükunet içinde geçmişti. Anadolu gazetesi "Demokrat Partinin Milli Husumet Andı ve Millet Partisinin de isimsiz husumetine rağmen seçimin böyle düzenli geçmesinde C.H.P.'nin büyük rolü olduğunu" söylerken¹⁹², ilk sonuçların alınmaya başlamasıyla birlikte %98'e varan bir katılma oranının bulunduğu seçimlerinin galibinin Demokrat Parti olduğu da anlaşıldı. Yeni Asır gazetesi bu sonuçları "Milletin oyundan sonra Millet'in iktidarı. Zaferin kutlu olsun vatandaş!" başlıklarıyla duyurmaktaydı¹⁹³.

Demokrat Parti'nin 17 milletvekiliğinin tamamını aldığı 1950 seçimlerinde İzmir'de bulunan 370.282 seçmenden, 321.575'i oyunu kullanmış ve seçime katılma oranı %86.8 olarak gerçekleşmiştir¹⁹⁴. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde partilerin İzmir'de

188 Necdet Öktem.

189 Anadolu, "İzmir C.H.P. Milletvekili Adayları Seçildi", 10 Nisan 1950.

190 Anadolu, "C.H.P. Milletvekili Adayları Tam Liste Halinde Tebliğ Edildi" 23 Nisan 1950.

191 Hür Millet, "Millet Partisi Adayları", 14 Nisan 1950.

192 Anadolu, "İzmir'de Seçimler", 15 Mayıs 1950.

193 Yeni Asır, "Zaferin Kutlu Olsun", 16 Mayıs 1950.

194 Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Seçimleri Sonuçları 1977, s.12.

aldıkları oy miktarları şu şekildeydi:

C.H.P.- 137622

D.P.- 188476

M.P.- 6038 195.

<i>Halil Özyörük</i>	190369	<i>Zühtü Velibeşe</i>	188502	<i>Muhittin Erener</i>	187829
<i>Refik Şevket İnce</i>	190000	<i>Behzat Bilgin</i>	188474	<i>Sadık Giz</i>	187668
<i>E.Hayri Üstündağ</i>	189959	<i>Tank Güreker</i>	188052	<i>Abidin Tekan</i>	187554
<i>Halide Edip Adivar</i>	189730	<i>Osman Kapani</i>	188043	<i>Mehmet Aldemir</i>	187384
<i>Cihat Baban</i>	189600	<i>Cemal Tunca</i>	188032	<i>Necdet İncekara</i>	187120
<i>Vasfi Menteş</i>	188752	<i>Avni Başman</i>	188024		

14 Mayıs 1950 seçimlerinde aldıkları oylara göre İzmir Milletvekilleri¹⁹⁶

Demokrat Parti sadece İzmir'de değil Türkiye'nin birçok yerinde seçimi kazanarak iktidara gelen ilk muhalefet partisi oldu. D.P. 487 milletvekilliğinden 408'ini, C.H.P. ise 69'unu kazandı. M.P.'nin 1, bağımsızların ise 9 milletvekili vardı.

1950 seçimlerinin en yaygın yorumu, D.P.'nin başansını, bu partinin bir yandan yeni gelişen ticaret ve sanayi burjuvazisine, öte yandan da köylülere dayanmış olmasına bağlanmaktadır. Bunlara ayrıca, C.H.P.'nin laikliğine tepki duyan "dinsel gelenekçilerin" muhalefetini de eklemek gerekir. D.P. oyları içinde kuşkusuz köylü oylarının önemli bir yekün tuttuğu bir gerçek olmakla birlikte, D.P.'nin en güçlü desteği, ülkenin en gelişmiş bölgelerinden aldığı, C.H.P.'nin ise az gelişmiş bölgelerde başarıya ulaştığı söylenebilir¹⁹⁷.

Seçimin kaybı yalnız İzmir'de değil bütün Türkiye'de, hayatını, ikbalini, herşeyini Halk Partisinin kendisine sağlayacağı imkanlara bağlamış olan ve Atatürk döneminden demokratik hayata intikâl eden kadroda büyük bir panik meydana getirmişti.

"İzmir'de bu hava diğer yerlere nazaran daha fazla hissedilmişti, çünkü birçok bakanlıklarda görev yapmış partililer, iktidarda olmaktan başka bir ihtimali

¹⁹⁵ a.g.e., s.12

¹⁹⁶ Yeni Asır, "İzmir Milletvekilleri ve Kazandıkları Oylar", 18 Mayıs 1950.

¹⁹⁷ Cem Çakmak, "1950'li seçimler ve Demokrat Parti", Tarih ve Toplum, sayı: 53, Mayıs 1988, s.24

düşünmediklerinden ortada kalakaldılar. Bir kısmı bu panikle diğer partiye kaçtı, neticede onu kuranlar da kendi arkadaşlarıydı. Gidenlerin arasında ateşli Halk Partili Süreyya Örgüevren'in bulunması da dikkat çekicidir. Böylece parti eski iktidarlarda bulunmayan gençlerin kucağında kalmıştı"¹⁹⁸.

"Politikada hemen güçlünün yanında yer alan veya yüzde yüz kazanacağı belli olana yanaşveren kimselere rahmetli, Odyak (Politika tazısı) derdi. Bunlar her zaman toplumun her kesiminde vardır. Maliyen, adaletin, eğitimin, üniversiten bozuk olur da aynı atmosferin içinde yer alan basın bu bozukluğun dışında kalabilir mi? Eşyanın tabiatına aykırın...

Bir ara Necip Mirkelamoğlu, Yeni Asır gazetesinin dönecliğinden müteesir olarak, birlikte çıkardığımız Dokuz Eylül haftalık gazetemizde, bu gazeteyi eleştiren bir yazı yazdı. Yazısında kullandığı bir ibare onu ve yayın müdürü Kemal Özertem'i mahkeme huzuruna sürükledi. Necip, yazısındaki iddiasını kanıtlayamadı. Çünkü o tarihe ait yani Selanikte'ki Yeni Asır gazetesinin koleksiyonunu bulmaya imkân olmadı.

Hulusi Selek ile ben arkadaşlarımızı savunuyorduk. Gazetenin vekili ise Rahmetli Refik Şevket İnce idi. DP yeni kurulmuş ve ilk yıllarında İnce de Halk partisinden ayrılarak DP'ye geçmişti. İnce son derece dürüst ve samimi bir insan olduğu kadar iyi bir hukuçuydu da.. Güzel de konuşurdu. Ne var ki, İnönü ve çevresine kınılmıştı. Bayar da eski arkadaşıydı. Bilmediğim sebeplerden doğan küskünlükle İnce DP'nin önderleri arasında buldu.

Ben, bu gazete yazarının yıllar yılı halk partisini methettiğini, makalelerinden misaller vererek anlattım. Bir kimse bir noktada şu ya da bu sebepten partisinden soğuyabilir, bu da normaldir dedim. Ama aynı kalem, methettiği günleri de içine alan günleri sonradan baştan aşağı karalarsa, bunun mazur görülemeyeceğini ifade ettim.

Nitekim bu yazar, 1943 yılında, tek parti sistemini bütün dünyaya örnek olacak bir rejim olduğunu , dileklerin mahâllelerdeki ocaklardan bucak, ilçe ve illere oradan da kurultaylara intikâl ettirildiğini ve nihayet TBMM'den yasalar halinde çıktığını en övücü ifadelerle yazan kişiydi. Aynı kalem 1948' de yani o yazının üzerinden beş yıl geçince, CHP'de yirmi yedi yıldan beri aşağıdan yukarı doğru kurulmuş bir riya makinesinin çalıştığını yazarak o övdüğü günleri de yere

---

¹⁹⁸ Necip Mirkelamoğlu.

batırmakta beis görmemişti. Buna ait örnekler çoktu, ben yalnız birkaçını sundum mahkemeye.

Bu noktada rahmetli İnce söz alarak, bu dönekliği mazur göstermeye çalışan bir savunma yaptı. Meslektaşım Selek kulağıma eğilerek :

' Yahu bu nasıl iş ? Refik Şevket Bey eskiden beri milletvekili.. Bütün o dönemleri karalayan adamı nasıl savunabiliyor ? Bu dolayısıyla kendi kendisini suçlamak olmuyor mu ? Şu işe bak, bütün geçmişte sorumluluğu olan kimseye karşı , daha dün partiye girmiş ve hiç sorumluluk yüklenmemiş olan bizler o devri savunuyoruz!..'

Duruşmadan çıkınca Refik Bey'in yanına giderek, Selek ile aramızda geçen konuşmayı kendisine naklettim ve :

- Üsdat ziyarı yok, sizde maziye yüklenin.. Ama biz o mazinin temizliğine ve gücüne o kadar inanıyoruz ki, size karşı bile savunmakta devam edeceğiz..' dedim.

Rahmetli kızgın bir eda ile :

- Ne var yani, parti değiştirmek kabahat mi? Çörçil de parti değiştirmiş bir adamdır !..

- Evet doğru Çörçil parti değiştirdi ama, daha otuz yaşında yoktu.. Sizin gibi altmışından sonra değil, demiştim"¹⁹⁹.

D.P.'lilere göre 14 Mayıs 1950 seçimleri adeta bir "beyaz ihtilal" idi. "Çünkü Halk partisi artık halkı temsil etmekten uzak bir seçkinler zümresi haline gelmiş ve üstelik idealist gençlerin de önünü tıkayan bir yapıya sahipti. Halk, onların döneminde jandarma korkusundan ve ekonomik zorluklardan bıkmış, şimdi bunların acısını çıkarıyordu. 14 Mayıs tarihi adeta bir bayram günü gibi kutlandı"²⁰⁰.

Demokrat Parti ilk kabinesini sonuçlar açıklandıktan bir kaç gün sonra kurar. Buna göre Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Adnan Menderes başbakan olurken açıklanan kabine gerçekten göz doldurmaktadır. Cumhurbaşkanı'nın kim olacağı tartışılırken, ismi geçenlerden birisi de İzmir milletvekili Halil Özyörük'tür. Fakat C.H.P. çevreleri nedense derhal Halil Özyörük'ü yıpratma yolunu seçtiler. Devlet Bakanı Cemil Sait Barlas, Yargıtay eski Başkanı Özyörük'ün, D.P.'nin büyük kongresinde alınan bazı kararları incelemek için Adalet Bakanlığında oluşturulan bir

¹⁹⁹ Necdet Öklem, kendi notları.

²⁰⁰ Acar Tuncer.

komisyona mektup yazarak D.P.'nin kapatılmasını istediğini iddia etmiştir. Halil Özyörük bunu yalanlamıştır²⁰¹.

Aslında bazı D.P. ilere göre Cumhurbaşkanı'nın kim olacağı zaten bellidir. "Bu partinin en önemli kişisi olan Celal Bayar'dan başkası olamazdı. Halil Özyörük'ün ismini ortaya atanlar, ya bizzat kendisi ya da bir iç buhran oluşturmak isteyen dış çevreler olabilirdi. Bununla birlikte yapılacak seçimde Celal Bayar'ın karşısında kimse ona oy vermezdi"²⁰². Gerçekten de öyle olur ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 22 Mayıs 1950 günü yaptığı oturumda kullanılan 453 oydan 387'sini alan İstanbul milletvekili Celal Bayar, üçüncü Cumhurbaşkanı olarak yemin etmiş ve görevine başlamıştır. İsmet İnönü'ye 64, Halil Özyörük'e de 1 oy çıkmıştır²⁰³.

Celal Bayar seçimlerden sonra İzmir'i bir ziyaretinde vilâyet konağında resmi kabul düzenlenmiştir. "Yakalarımıza altı oklu rozetlerini takıp yeni Cumhurbaşkanı'na hoşgeldin ziyaretine gitmeye hazırlanırken onun partiyi ziyaret edeceği haberi geldi. Partiye geldik. Celal Bayar, Adnan Menderes, İzmir'de komutan Gen.Nuri Yamut, o zamanın şöhretli gazetecilerinden Mekki Sait Esen'in bulunduğu toplulukla büyük salonda oturduk. Tesadüf Celal Bayar'ın oturduğu yer, üç ay önce İsmet Paşa'nın oturduğu yerd. Hepimizin içinde tuhaf bir duygu belirdi. Başyaver Cevdet Tolgay İsmet Paşa'nın da Başyaveri'ydi, kendini tutamayıp içerki odalardan birine gidip ağlamış. Celal Bayar salona şöyle bir baktı, Reşad Leblebicioğlu da yanında oturuyor, 'Yahu Reşad Bey biz seni belediye başkanı görmeye alışmıştık, şimdi yadırgadım' dedi. 'Beyefendi eskiden saat 7.00'de kalk tramvaya, vapura bin, şimdi rahat ettim' deyince derhal Celal Bayar 'öyledir insan hürriyetine kavuştu mu rahat eder' diye karşılık verdi, yani biz hürriyeti getirdik demeye getiriyor. Nuri Yamut'la Reşad Bey çok samimi görüşürlerdi, Reşad Bey ikisinin de bildiği bir müstehçen fıkrayı kasederek Nuri Yamut'a 'bir de böyle dolaşsınlar fıkrasını anlatıverin' deyince, Nuri Yamut'la Menderes kahkayı bastılar, Celal Bayar ise suratını asıp oturdu"²⁰⁴

---

201 Hikmet Özdemir, *Devlet Krizi*, İstanbul, 1989, s.78.

202 Acar Tuncer.

203 Hikmet Özdemir, a.g.e., s.87.

204 Necdet Öklem.

3. 1950 Belediye Seçimleri

1950 Mayıs'ında yapılan milletvekili seçimlerinin sonuçları henüz tartışılırken belediye seçimleri yaklaşmaktadır. İzmir'de Demokrat Parti genel seçimlerden aldığı moralle çalışmakta, C.H.P. ise çeşitli toplantılar düzenliyerek bu seferki seçimlere güçlü bir şekilde girmeyi plânlamaktadır.

Yine böyle bir toplantıda C.H.P. İzmir teşkilatı, Belediye Meclisi adaylarını belirlemek için toplanır. İl Başkanı Hulusi Selek daha önce Belediye Başkanlığına geçtiğinden, toplantıyı il başkan vekili olarak Necdet Öklem yönetmektedir. Öklem burada yaptığı konuşmada kısa süre de olsa geçen D.P. iktidarını eleştirerek İsmet İnönü'ye yöneltilen suçlamaları kınar ve iktidarın Kore meslesinde üzerine düşen görevi yapmadığını söyler. Toplantının sonunda yetkililere ve basın kuruluşlarına gönderilmek üzere altında Necdet Öklem'in imzası bulunan bir bildiri de kabul edilir. Burada da aynı şekilde iktidara yönelik bazı çağrılar sıralanmaktadır²⁰⁵.

Neticede belediye seçimleri 3 Eylül tarihinde yapılır. Katılma oranının %34.5'la genel seçimlere göre oldukça düşük olduğu gözlenen seçimin galibi yine Demokrat Parti olur. Daha sonra toplanan Belediye Meclisi, Demokrat Parti'nin İzmir'de önde gelen isimlerinden olan Rauf Onursal 'ı Belediye Başkanlığı görevine getirmiştir²⁰⁶.

Rauf Onursal daha sonraları adını sadece icraatlarıyla değil yaptığı konuşmalarla da duyurmuştu; "Onursal cahil bir kişi değildi...Ancak dört yıl sonra yapılacak seçimleri de garanti etmek amacıyla, C.H.P. için söylenmedik lâf bırakmıyordu. Onursal, C.H.P.'nin katı ve kötü icraatından, vatandaşa yaptığı zulümden her vesile ile söz ediyordu. Onursal, bir gün bir basın toplantısı yaptı. Belediye Başkanının odası gazetecilerle doymuştu. Çünkü Başkan Onursal, önemli bir açıklama da bulunacaktı:

'İsmet Paşa'yı asalım. Derisini yüzelim, içini samanla doldurup ibreti alem için teşhir edelim.'

Basın toplantısını izlemeye gelen gazeteciler donup kalmıştı. Elbette, İsmet İnönü iktidar döneminde birçok hatalar yapılmıştı. Ama durup dururken önce asıp derisini yüzdükten sonra içine saman doldurup teşhir edilmesi şeklinde Belediye

²⁰⁵ Anadolu, "Muhalefetin İzmir'den Yükselen Sesi", 9 Ağustos 1950.

²⁰⁶ Anadolu, "Belediye Başkanlığına Açıkta Rauf Onursal Seçildi", 13 Eylül 1950.

Başkanı Onursal'ın sözlerine kimse katılmamıştı. Rauf Onursal'ın demeci ertesi gün bütün gazetelere manşet olmuştu. Ancak, iktidar kanadından bir Allah'ın kulu çıkıp da, 'Ey İzmir Belediye Başkanı Rauf Onursal, sen neden söz ediyorsun' diyememişti. Halkı alenen suç işlemeye teşvik eden Rauf Onursal hakkında savcılık makamı da soruşturma açmamıştı²⁰⁷.

4. 1950'den Sonraki Gelişmeler, Necdet Öklem'in İl İdare Kurulundan İstifası.

Cumhuriyet Halk Partisi 1950 yılında yapılan seçimlerden sonra iktidarı Demokrat Partiye devrederek muhalefetteki yerini almıştır. Böylece C.H.P. için yeni bir dönem başlamış olmaktadır. Ancak partinin bundan sonra karşılaşılabileceği yeni durumlara hazırlanması ve ileride nasıl bir politika takip edeceğini belirlemesi, en önemlisi de seçimlerin kaybedilmesine sebep olan eksik noktaların telafi edilmesi şarttı.

İşte Cumhuriyet Halk partisinin muhalefette iken 29 Haziran 1950 tarihindeki ilk kurultayı bu meselelerin halledilmesi için büyük önem taşımaktaydı. Bu amaçlarla Türkiye çapında hazırlanmış olan "C.H.P'de İslahat Yapılması İçin Teklif" adıyla, adeta tarihteki İslahat layihaları şeklinde bir rapor kongreye sunulmuştur. Teklifi sunanlar kısmında aralarında Necdet Öklem, Necip Mirkelamoğlu, Said Odyak gibi İzmir teşkilatının önde gelen isimlerin imzaları da bulunmaktadır²⁰⁸. Burada yer alan önerilerde parti programının iyi olduğu ancak teşkilatın yapılanmasında ve görevlerinde aksaklıklar bulunduğu, özellikle kadronun ileri kademelerindeki bazı kişilerin artık takatten düşmüş olduklarından dolayı, bunların yerine daha aktif üyelerin getirilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁰⁹.

Bununla birlikte artık İnönü'nün liderliğini beğenmeyen ve Parti Genel Başkanlığından ayrılması gerektiğini düşünen partililer de vardır. Hatta bunlara göre 1950 seçimlerinin kaybedilmesinin sebeplerinden birisi de, bizzat İnönü'yü; "İnönü Devlet Başkanlığıyla Parti Başkanlığının kendisinde birleşmesinin halk tarafından hoşgörülmediğini itiraf ediyor ve kendisi Cumhurbaşkanı kaldıkça Genel Başkan Vekili'nin bütün yetkilerini haiz olması suretiyle bu meselenin hukuken

207 Kemal Bağlum, *Anıpolitik 1945-1960*, İstanbul, 1991, s.213.

208 C.H.P.'de İslahat Yapılması İçin Teklif, Ankara, 1950, s.34-39.

209 a.g.e., s.5-29.

halledilmiş olduğunu söylüyordu. Fakat, İnönü bu prensibe asla sadık kalmamış ve fiilen parti başkanlığına devam etmiştir. 14 Mayıs seçimlerinde ise bunu yaptığı seçim propagandalarıyla taraflılığını büsbütün açığa vurmuştur. Zaten başka türlü olamazdı. Zira C.H.P. hakikatte bir parti değil, diktatörlüğü tutan bir zümre idi. İnönü elini çektiği takdirde yaşayamazdı. Nitekim sekizinci Kurultayda da İnönü'nün bazı cereyanlara rağmen genel başkanlığa seçilmesi zaruri görülmüştür²¹⁰.

Sekizinci Kurultay'ın bir diğer önemli olayı da yeni parti genel sekreterinin seçilmesi idi; "Ankara Halkevinde yapılan bu kurultayda, birgün tüzük komisyonu toplantı halindeyken İsmet Paşa birden içeri girdi, o güne kadar genel sekreteri genel başkan tayin ederdi; birisi atıldı 'paşam kimi genel sekreter yapalım ?' İlk defa genel sekreter seçimle gelecek İsmet Paşa:' ben herkesle çalışırım, ama o devir geçti, benden sonra bir hal olduğunda partinin yerime kuvvetli bir aday seçtiğini görmek arzusundayım' dedi. 4 aday çıktı: Nihat Erim, Şemsettin Günaltay, Kasım Gülek, Sait Barlas (Gazeteci Mehmet Barlas'ın babası, Halk partisinde sosyalist geçinen adam). Halk partisi anti-sosyalistti. Kurultay çok heyecanlı geçti. Vakit gazetesi sahibi Hakkı Tank Us kürsüde memleket meselelerini anlatıyor ama salon tepemelele dolu herkes birbiriyle konuşuyor. Hakkı Tank Bey durdu birden 'Türk milletinin iftihar ak saçlı kartal İsmet İnönü !' uğultu kesildi, arkadan bir parlak cümle daha, alkış koptu. Sonra Hakkı Tank Us:' demin en önemli meselelerden konuşuyordum dinlemediniz Şefe gelince alkışlıyorsunuz' diye ayıpladı. İlk defa belki de son defa Hüseyin Cahit Yalçın'da kürsüye çıktı. Bizlerden 'ittihatçı arkadaşlarım ' diye söz edince hep beraber gülüştük. Bizim adayımız Nihat Erim'di. Fakat cevabı şu oldu: '%80 den aşağı olursa kabul etmem' .Ben ona, demokraside örnek olmanız lazım 1 oy bile olsa devam etmelisiniz, deyince, 'göreceksin ben sonra devlete daha çok lâzım olacağım' diyerek çekildi. Kasım Gülek kim, kimse bilmiyor. Üzerinde 'Genel Sekreter Kasım Gülek' yazılı amerikanvari kartlar bastırılmış, herkese veriyor, partinin şoförüne bile vermiş. Şemsettin Günaltay 'a gelince o da genel başkan gibi 70'in üstünde, biz cevval birini arzuluyoruz, Cemil Sait'te sosyalist geçinir pek tutulmazdı. Birgün halkevinin merdivenlerinden çıkıyorum o da iniyor -İzmir o zaman çok etkiliydi kurultaylarda- 12 delegemiz vardı ama bütün Ege Bölgesi bize bakardı. Cemil Sait, 'Bir dakika, haber aldım ki İzmirililer beni dışlıyorlarmış,, bunu not ediyorum',deyince cevaben 'etsen ne olur etmesen ne gerekir' deyip yürüdüm gittim. Netice de Kasım Gülek kazandı.

²¹⁰ Nurettin Ünen, C.H.P. Neden Çöktü, İstanbul, 1950, s.9.

Koridor'da Kasım Gülek'i gördüm hemen yaklaştım 'efendim, iktidardan Kore komisyonu için üyelik istemişsiniz?', 'asla yalan, yok böyle birşey' 'efendim bir isteğim daha var lütfen toplayıcı olun' derken içerden kalabalık 'Kasım Gülek, Kasım Gülek! 'diyerek dışarı çıktı. Görüş o görüş, bir daha yüzünü göremedik"²¹¹.

"Aslında Genel Sekreterlik için Kasım Gülek'in ismi başlangıçta pek iyi karşılanmamıştı. Çünkü daha önce bulunduğu bakanlık koltuğunda iken hakkında birçok olumsuz söylenti çıkmıştı. Bunlardan bazıları basına da intikal etmişti. Ne var ki, başka adayın çıkmaması ve Kasım Gülek'in bu şartlarda görevi kabul etmeğe istekli davranışları ile seçilmeyi başardı. Sonraları onun bu görevde olması C.H.P. için faydalı da olmuştu. O zamana kadar halktan kopuk sayılan partinin görüntüsü, onun köylere kadar gitmesiyle değişmeye başlamıştı"²¹².

İzmir'e istedikleri sonuçları alamadan dönen Necdet Öklem ve arkadaşları en azından kendi şehirlerinde bir şeyler yapmaya çalışarak mücadelelerine devam etmek kararındadırlar. Bunun için en önemli yerlerden birisi de parti kongreleridir. Ancak buradaki mücadele de zaman zaman anlaşmazlıklara sahne olmakta ve büyük umutlarla başlanan toplantılar her zaman istenilen sonucu vermemektedir.

Böyle bir kongre de 1953 yılında yaşandı. Bu kongrede C.H.P.'nin önemli şahsiyetlerinden biri olan Behçet Uz, partisinden istifa eder. Yine aynı kongrede il idare kuruluna seçilen Necdet Öklem de başka bir sebepten seçildiği görevinden ayrılır. Aslında iki olayın sebepleri birbirinden farklı olmakla birlikte, C.H.P. teşkilatı içindeki huzursuzlukların gün yüzüne çıktığı bir kongre yaşanmaktadır.

31 Ocak Cumartesi günü il kongresi toplanır. Yıllık çalışma raporunu okuyan İl Başkanı Şevket Adalan'ın ardından tenkitler kısmına geçilir. Burada yapılan konuşmalar sırasında Ali Özkanat Behçet Uz'la ilgili bir meseleyi de gündeme getirerek "ceplerinde istifa mektubuyla dolaşanların aramızda yeri yoktur" diye çıkışından sonra bütün gözler Behçet Uz'a çevrilmiştir.

Bu olayın sebepleri aslında daha öncelere dayanmaktadır. C.H.P. iktidardan düştükten sonra bazı partililer kendi yerlerini belirlemede tereddütte kalmışlardır. Bu kişilerden biri de Behçet Uz'dur. " 1950 seçimlerinden sonra yapılacak olan ilk belediye seçimlerinde C.H.P. adeta ismi partisiyle bütünleşmiş sayılan Behçet Uz'u İzmir'de aday göstermek istemişti. Ancak Behçet Uz öyle istekler sıraladı ki, bunları gerçekleştirmenin imkânı yoktu. Örnek olarak, kendisine tahsis edilecek bir

²¹¹ Necdet Öklem.

²¹² Necip Mirkelamoğlu.

otomobil istemişti. Oysa parti o sıralarda maddi açıdan gerçekten zor günler geçirmekteydi, bu yüzden istekleri kabul edilmeyince aday olmaktan vazgeçti. Aslında bu isteklerin karşılanamayacağını O'da biliyordu, esas amacı bir bahane bulup C.H.P.'den ayrılmaktı²¹³.

Behçet Uz meselesinin bir diğer sebebi de kongre yapılmazdan önce C.H.P.'ye ait bir büroyu muayenehane olarak kullanmak istemesidir. "Behçet Uz konuyu ilçe başkanı Reşid Soyer'e söyleyince olur cevabını almış, ancak asıl bunun için kurul kararı gerekli. Toplantı için Kordon'daki binaya gittiğimde Behçet Uz gelmiş oturuyor. Daha önce konuşmuşluğumuz olmadığı ve bu tür şeylerden hiç hoşlanmadığım halde 'Kurul benim hakkımda karar verecek hadi Necdet göreyim seni' dedi. Üyeler geldikçe onları ikna etmeye uğraşılıyor. Sonunda karar almak için diğer odaya geçildi. Toplantı devam ederken odanın kapısı sert bir şekilde açıldı ve Behçet Uz içeri girdi: 'Görüyorum ki parti kendisine hizmet etmiş kimselerin dertleriyle ilgilenmemekte, kararlar almakta. Bu durumda benim mevcudiyetimin sebebi kalmamıştır' derken elinde tuttuğu istifa mektubunu bıraktı. Reşad Leblebicioğlu Behçet Uz'u kolundan tuttuğu gibi dışarı fırladı. Bu hareket üzerine idare heyeti bir bomba gibi patladı. Em.Gen. Fevzi Akarçay: 'böyle adama yer verilmez' derken, Mustafa Sakarya da küfretti ve heyet müzakereye bile gerek görmeden reddine karar verdi²¹⁴.

Bu olaydan sonra 1953 il kongresinde Behçet Uz'un isminin il başkanı adayları arasında geçmesi üzerine Ali Özkanat kongre sırasında yukarıdaki sözleri söylemişti. Bunun üzerine kürsüye cevap vermek üzere gelen Uz, "görüyorum ki Halk Partisi ihtiyarlamıştır, bunamıştır" deyince konuşmasını bitirmeden yuhalanarak oradan ayrılır.¹⁴ Şubat günü C.H.P. taraftarı Sabah Postası gazetesinde Behçet Uz'un istifa haberi yer almıştı ²¹⁵. Tepkiyle karşılanan bu olaydan İl Başkanı seçilen Şevket Adalan'ın sorumlu olduğu ve Behçet Uz'un bir komplo ile karşı karşıya kaldığı basında çıkan haberler arasında yer almıştı²¹⁶.

Bu olayın cereyan ettiği bir sırada Necdet Öklem'in de partiden istifa edeceği yolunda haberler etrafta dolaşmaya başlar. Oysa Necdet Öklem'i partiden değil

²¹³ Necip Mirkelamoğlu.

²¹⁴ Necdet Öklem.

²¹⁵ Sabah Postası, Behçet Uz İstifa Etti, 14 Şubat 1953.

²¹⁶ Anadolu, "Behçet Uz'un İstifası C.H.P. çevrelerinde büyük Alaka Yarattı", 15 Şubat 1953.

ama İl idare kurulundan istifa etmeye zorlayan sebep Lebit Yurdoğlu ile aralarında çıkan bir anlaşmazlıktır.

"Henüz İzmir İl kongresi toplanmadan evvel Lebit Yurdoğlu ile ilgili olumsuz bir hadise ortaya çıkmıştı. Taraflar arasında hakemlik görevini yapmaktayım, yapılan incelemede Lebit Yurdoğlu'nun haksız olduğu kanaatına varınca bir daha onunla birlikte çalışmamaya söz vermiştim. Diğer taraftan Necip Mirkelamoğlu, Arif Ertunga gibi kişilerde bu durumda Yurdoğlu'na cephe almışlardı"²¹⁷.

1953 C.H.P. il kongresi bu anlaşmazlıkların su yüzüne çıktığı bir havaya bürünmüştür. Kongrenin son günü yapılan seçimlerde alınan oylarla il idare kurulu şu üyelerden oluşmuştu: İl Başkanı Şevket Adalan (205), Hulusi Selek (255), Arif Ertunga (221), Necdet Öklem (221), Lebit Yurdoğlu (200), Nazif Çağatay (184), Şerif Remzi (178), Avni Karabece (151), Said Odyak (150), Necip Mirkelamoğlu (149), Ziya Şahan (143)²¹⁸. Seçim sonucunda ilginç bir tablo ortaya çıkmıştır. Necdet Öklem, daha önce Lebit Yurdoğlu ile birlikte görev almamaya söz verdiğinden il kurulundan istifa edince bu haber gazetelere Öklem C.H.P.'den istifa etti şeklinde yansımıştır²¹⁹. Bunun üzerine basına bir açıklama yapan Necdet Öklem, Anadolu gazetesine kendisi hakkında çıkan yazıları da yayınları da tekzip eden şu mektubu göndermişti:

"Anadolu Gazetesi Yazı İşleri sayın Müdürlüğüne;

Günlerden beri devam edegelen ve şahsımı da ilgilendiren neşriyatınızı, ciddi telâkki etmediğim söylentilerin bir tezahürü olarak karşılamış ve bu sebeple cevap vermek lüzumunu hissetmemiştim. Arka niyetli bir vasatta üretilerek gazetenize intikal ettirilen bu söylentilerin daha devam edeceğini anladığımdan aşağıdaki hususları belirtmek zorunda kaldım.

İzmir'de partimiz teşkilatında herhangi bir hizipleşme ve guruplaşma bulunduğundan haberim yoktur. Dr. Lebit Yurdoğlu'nun da adı karıştırılarak anlatılan hikayeler ve bu hikayelerin üstüne bina edilen yorumlar hakikatten uzaktır. 10. 2. 1953 günlü Sabah Postası gazetesinin birinci sahifesindeki fotoğrafa bir defa daha göz atmanız, bundan böyle sümmededarik iddialarla neşriyatta bulunmaktan gazetenizi alıkoyacak bir vesile olacaktır. Mensubiyetini şeref bildiğim partimin prensiplerine bağlı mütevazı bir vatandaş olarak, değil bugün, iktidar değişmesini

²¹⁷ Necdet Öklem.

²¹⁸ Anadolu , " C.H.P. Kongresi Gürültülerle Sona Erdi", 2 Şubat 1953.

²¹⁹ Anadolu, "C.H.P. Teşkilatında İhtilaf Genişliyor" 16 Şubat 1953.

takibeden en çetin ve buhranlı devrede bile C.H.P.'den istifa etmeği bir an için olsun aklımdan geçirmedim.

C.H.P. teşkilatında bir ihtilaf haberi söylentilere kaynaklık eden ve niyet ve maksatlarını kestiremeyeceğim kimseler için bir teselli olabilir. Fakat C.H.P ile müşterek ve esaslı hatıraları bulunan sayın gazetenizin , bu yoldaki neşriyattan bir fayda düşünmeği mülahaza etmeği düşünmesi ihtimali bile bende derin bir teessür uyandırmıştır. **Necdet Öklem**²²⁰.

Partisini korumak için bu şekilde bir açıklama yapmak zorunda kalan Necdet Öklem, gerçekte C.H.P.'de idari alanda yaptığı çalışmalarına bu kongreden sonra son vermiştir. Ancak tartışmalar daha uzun bir müddet devam eder. Özellikle kaybedilen seçimlerin ardından Parti içindeki hizipler birbirleriyle mücadele ederken Öklem'in ismi sık sık gündeme gelmişti. Buna rağmen Öklem bu olaydan sonra aktif politika hayatına girmemeyi tercih etmiştir.

5. 1954 ve 1957 Seçimleri.

1954 yılına gelindiğinde kuşkusuz gündemdeki en önemli olay yapılacak olan genel seçimlerdir. Özellikle 1950 seçimlerinden sonra C.H.P.'nin ilk kez iktidarı D.P.'ye devretmiş olması ve bu süreden itibaren muhalefette kalması Halk Partililerde bir gerilime sebep olmaktadır. Bunun yanında parti içi çekişmeler de bu gerilimin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Demokrat Parti yoğun bir şekilde bu seçimlere hazırlanıyordu. Özellikle partiye bağlı gençler çalışmalarda büyük rol oynuyordu. 1954 seçimleri öncesinde İzmir ve Ege bölgesinde 570 D.P. mitingi düzenlenmişti²²¹.

Seçimlerin yapılmasına 3 ay kala partiler adayları üzerinde karar vermeye başlamışlardı. Ancak bu belirlemede merkez karar organlarının göstereceği %30'luk aday listesi de etkili olacaktı. İlk alınan haberlere göre C.H.P. İzmir adayları geçen seçimlerde gösterilenlerden pek farklı olmayacaktı. Yalnız bir ayrıntı olarak Necdet Öklem'inde adaylar arasında yer almasının beklendiği belirtiliyordu²²². Ancak Nisan ayı içinde kesin olarak belirlenen aday açıklandığında Öklem'in adı listede

²²⁰ **Sabah Postası**, "Necdet Öklem Cevap Veriyor 'Partimden Ayrılmayı Asla Düşünmedim", 18 Şubat 1953.

²²¹ Acar Tuncer.

²²² **Anadolu**, "C.H.P. 1954 Seçimlerine Kimlerle İştirak Edecek", 10 Şubat 1954.

yoktu. Buna göre C.H.P.'nin adayları şu isimlerden oluşuyordu: Osman Sabri Adal, Şevket Adalan, Muammer Eriş, Orhan Rahmi Gökçe, Raif Ertunga, Sadık İleri, Bahattin Horozoğlu, Mustafa Kardiçalı, Necip Mirkelamoğlu, Said Odyak, Seyfettin Özgizler, Ekrem Özkılıç, Şerif Remzi Reyent, Fitnat Saltuğ, Hulusi Selek, Reşad Tardu ve Lebit Yurdoğlu²²³.

D.P.'nin listesindeki isimler de 1950'den pek farklı değildi, yalnız şiddetli muhalefetiyle tanınan Belediye Başkanı Rauf Onursal'da aday olmak için görevinden istifa etmişti²²⁴. D.P.'de C.H.P.'den bir gün sonra aday listesini kamuoyuna duyurdu²²⁵.

Milletvekili seçimlerinin yapılmasına az bir süre kala İzmir C.H.P. teşkilatında bir kriz daha yaşanmıştı. Buna sebep olan partinin İzmir'de önde gelen isimlerinden Avukat Ali Özkanat'tı. İyi bir hatip olan Özkanat, C.H.P.'nin diğer partilerle mücadelelerinde de ismi çok duyulan bir kişidir.

"Kitle saldırganlardan hoşlanıyordu. Bu noktada CHP ile DP arasında en küçük bir fark yoktu. Kitlenin bu eğilimi sezilince, hatipler adeta mahkemelik olmayı bir kahramanlık sayar oldular. Hatip mahkemeye verilip ceza tehdidi altına düştükçe milletvekilliği listesindeki yerini perçinliyordu. Bu hal iç çekişmelere yeni boyutlar kazandırdı. Liste hastaları, rakiplerini atlatma çarelerini arar oldular. Onları ya konserlere çağırıyorlar ya da gelmişlerse konuşmacıların en sonunda yer veriyorlardı. Tabii aynı uygulama, ötekiler tarafından da yapılıyor, bu yüzden bir kargaşa meydana geliyordu.

Bu rekabete bir örnek olarak Ali Özkanat'ın başına gelenler gösterilebilir. Bir ayağı sakat olduğundan 'Topal Avukat' diye de ün yapan Ali kısa zamanda kürsü edebiyatına alıştı. Ali kürsüye adımını atarken tezahürat başlıyordu . O da sözlerine:

' Ben... Cumhurbaşkanı'na hakaretten aleyhinde dokuz dava açılan... Refik Koraltan'ı düelloya davet eden... Topal avukat Ali Özkanat..'

Diye girişince yer yerinden oynuyordu. Öyle oldu ki, Ali'nin şöhreti kısa zamanda İzmir'in sınırlarını aştı bütün Ege bölgesine yayıldı. Liste heveslileri için bu yükseliş hazmedilir şey değildi... Taa Nazilli'den, Edremit'ten, Muğla'dan geliyorlar Ali'nin oralara gidebileceği günleri öğrenip kongrelerini o günlere koyuyorlardı.

²²³ Sabah Postası, "C.H.P. Milletvekili Adayları", 12 Nisan 1954.

²²⁴ Anadolu, "Belediye Başkanı Bugün İstifa Ediyor", 17 Mart 1954.

²²⁵ Sabah Postası, "D.P. Listesi de Dün Neşredildi", 13 Nisan 1954.

Hattâ Ali mazereti sebebiyle gidemiyeycekse, parti il başkanının tavassutunu istiyorlardı. Ali, etrafında halkalanan hayranlıktan sarhoş hale gelmişti. Bu yüzden politika timsahlarının dişlerini gösterdiklerinin farkına varamadı. Ve bir gün, kendisini haysiyet divanının önünde buluverdi. : Ali çok ağır bir suç işlemiş, bir yazısında o kutsal partili arkadaşları için (sürü) kelimesini kullanmıştı... CHP gibi bir halk kuruluşunda halkı aşağılayan bir kişinin yeri yoktu... Parti içinde adalet olur mu? Sen parti suçu işlemek ithamı altında kalacaksın , sonra suçlayanlar ile aynı listeden haysiyet divanına giren parti hakimlerinin önüne çıkarılacak ve beraat edeceksin !.. Kahkahalarla gülmek gerek adaletin böylesine ... Ali'ye örülen çorap ta böyle oldu ve yıldırım hızı ile Ali mahkûm edilerek parti kapısının dışına bırakıldı !..

Ali'nin hızlanması, başta il başkanı olmak üzere birçok iktidar yolcularını tedirgin etmişti. Ali'nin arkasından söylenmedik lâf bırakmıyorlar, fakat birşey yapamıyorlardı. Sonra bir pundunu buldular, Ali'nin Menderes'in müsteşarını ziyaret etmesini dile dolayarak bir su altı kampanyası açtılar. ' Ali nasıl olurda Menderes'in müsteşarına gidemiş... Ona örtülü ödenekten para vermişler... Yaşayışı bile değişmiş...' Neler de neler... Oysa müsteşar Ali'nin sınıf aradaşıydı. Ankara'ya gittiğinde sadece bu manâda onu ziyaret etmişti. Ama kurtlar kuzuyu yemekte kararlıydılar !.."²²⁶.

Ali Özkanat'ın seçimlere doğru basına verdiği beyanatlarda C.H.P. teşkilatında başgösteren huzursuzlukları gözler önüne sermektedir. Necdet Öklem'in adaylığı meselesinin de aralarında bulunduğu Özkanat'ın iddiaları şöyleydi:

"C.H.P.'nin 10. kurultayında Nazif Çağatay ve Mehmet Kuşakçioğlu hariç, bütün İzmir delegeleri Kasım Gülek'i yıkmak için birleşmişlerdir ve muhtelif vilâyet delegelerine de aynı fikri aşılamlıdır. Bu arada C.H.P.'nin bugünkü mebus adaylarından Necip Mirkelamoğlu 'Kasım Gülek C.H.P.'nin Makyevellidir' yolunda sözler sarfetmiştir. Yine günümüzün namzetlerinden Muammer Eriş, Kasım Gülek'in faâl durumdan uzaklaştırılmasını hedef tutan bir takrire imza koymuştur. 1943'te seçilen idare heyeti bir defa olsun ekseriyetle toplantı yapmış değildir. 15-20 defa kurula gelmeyenler hakkında muamele yapılmamış, münhaller daima boş tutulmuştur. Esasen parti teşkilatı il idare heyetinden değil 'Mehmet Orhon ve Ortağı ticarethanesinden' idare olunmuştur. Bir zamanlar il idare teşkilatına vekalet

---

²²⁶ Necdet Öklem, kendi notları.

etmiş olan Avukat Necdet Öklem ile Ödemiş adayı Mustafa Uyar ve Bergama adayı Mustafa Yazıcı'nın, milletvekili aday yoklamasında listeye girmemeleri için çeşitli siyasi kombinezonlar çevrilmiş bulunmaktadır...²²⁷. Ali Özkanat'ın yaptığı bu açıklamara göre seçim arafesinde İzmir'de C.H.P.'nin kan kaybetmeye devam ettiği göze çarpmaktadır.

2 Mayıs 1954'te milletvekili seçimleri gerçekleşti. Siyasi tansiyonun yüksek olmasına rağmen seçimler herhangi bir menfi hareket çıkmadan bir düzen içinde geçmiştir²²⁸. Sonuçlara göre geçen seçimde olduğu gibi D.P. tam liste olarak bütün milletvekilliklerini kazanmıştır. Yeni dönem İzmir milletvekilleri şu isimlerden oluşur: Ekrem Hayri Üstündağ, Osman Kapani, Mehmet Aldemir, Cihad Baban, Abidin Tekön, Pertev Arat, Behzat Bilgin, Necdet İncekara, Sadık Giz, Haluk Ökeren, Rauf Onursal, Arif Güngören, Abdullah Aker, Muammer Çavuşoğlu, Mehmet Ali Sebük, Muzaffer Balaban, İlhan Sipahioğlu, Nebil Altuğ, Nuriye Pınar, Behçet Uz²²⁹.

427130 seçmenden 381024'ünün oy kullandığı 1954 seçimlerinde katılma oranı %89.2 olarak gerçekleşirken partilerin aldıkları oy miktarları şu şekildedir:

C.H.P.- 145871

D.P.- 230522

H.P.- 374 230.

3 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlerde, D.P. oylarında bütün ülkeyi kapsar nitelikte bir artış meydana gelmiştir. Malatya, Kars, Sinop, Tunceli, Erzincan ve Kırşehir illeri hariç tüm illerde seçimleri D.P. kazanmıştır. Halkın büyük bir ilgi gösterdiği ve Türkiye genelindeki katılma oranı %88.6 olduğu 1954 seçimleri D.P.'nin ezici bir çoğunluk kazandığı ve hatta %3'lük bir ilerlemeyle, 1950'nin büyük zaferini geride bıraktığı bir seçimdir²³¹.

1955 yılında yapılan C.H.P. il kongresinde seçimin kaybedilmesinin sebepleri üzerinde tartışmalar yapılırken İl Başkanı Şevket Adalan tenkitlere karşılık şunları söylemektedir: "...meşhur bir söz vardır: Arabanın tekeri kınılınca yol gösteren çok olur! Seçimi kaybetmiş bir idare kurulu olarak elimizden geleni yaptık. Hepimiz

²²⁷ Yeni Asır, "İzmir'de Halk Partililer Birbirlerini İtham Ediyorlar", 22 Nisan 1954.

²²⁸ Yeni Asır, "Milletvekili Seçimleri" 3 Mayıs 1954.

²²⁹ Sabah Postası, İzmir Vilayeti Seçim Tablosu, 6 Mayıs 1954.

²³⁰ Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Seçimleri 1977, Ankara 1977, s.12.

²³¹ Cem Çakmak, a.g.m., s.24.

seçimi kaybetmiş olsak dahi, bu memlekete hizmeti, şerefli bir hizmet telâkki ettiğimiz muhalefet vazifemize devam edeceğiz"²³². Şevket Adalan'ın bu savunması yeterli bulunmamış olacak ki, yeni il idare kurulu başkanlığına Dr. Lebit Yurdoğlu getirilmiştir²³³. Bu değişikliğin ardından yoğun bir çalışma temposu içine giren yeni idare heyeti hızla gelecek seçimlere hazırlanırken 1955 yılı Eylül ayında İzmir hareketli günler yaşar. Tarihe 6-7 Eylül olayları olarak geçen hadisenin sebebi, Atatürk'ün Selanik'teki evine Yunanlıların bomba attıkları haberinin duyulmasıdır. İzmir halkı bu haber üzerine galeyana gelmiş ve birçok Rum'un ev ve işyerleri tahrip edilmişti. Olaylar sonucunda İzmir'de sıkıyönetim ilan edilmiş ve 169 kişi tutuklanmıştır²³⁴. Her yıl düzenlenen geleneksel 9 Eylül törenlerinin de iptal edilmesine sebep olan olaylar bir süre sonra yatışmış ve sıkıyönetim de kaldırılmıştır.

Partilerin çeşitli çalışmalarla geçirdikleri sürenin ardından 1957 milletvekili seçimlerinin yaklaşması üzerine İzmir'de hummalı bir seçim atmosferine girilmişti. Bu yılda yapılan seçimle C.H.P. il idare heyeti Lebit Yurdoğlu'nun başkanlığında seçimlere girecekti ²³⁵. Hızla çalışmalara koyulan C.H.P. 29 Eylül'de adaylarını belirledi. Buna göre: Abdurrahman Nafiz Gürman, Nüvit Yetkin, Lebit Yurdoğlu, Münir Birsal, Said Odyak, Şerif Remzi Reyent, Şevket Adalan, Orhan Rahmi Gökçe, Selami Savran, Fitnat Saltuğ, Hulusi Selek, Arif Ertunga, ve Burhanettin Asutay, Kaya Bengisu, Mustafa Uyar, Osman Sabri Adal aday oldular²³⁶. Aralarında meşhur isimlerin de bulunduğu geriye kalan 6 kişiyi ise genel merkez ilân etti: Şemsettin Günaltay, H.Cahit Yalçın, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Adnan Düvenci, Reşad Tardu, Cafer Tüzel ²³⁷. Gençlere fazla yer verilmediği gerekçesiyle tepki ile karşılanan liste, eski politikacıların bulunması da bazı kesimlerde risk olarak değerlendirilmekteydi ²³⁸.

Seçime katılan diğer partilerin adayları ise şu isimlerden oluşmaktadır.

D.P. : Abdullah Aker, Muammer Çavuşoğlu, Behçet Uz, Osman Kapani, Rauf Onursal, Behzat Bilgin, Sadık Giz, İlhan Sipahioğlu, Necdet İncekara, Nuriye Pınar,

²³² Sabah Postası, "C.H.P. İl Kongresi Dün Toplandı", 3 Nisan 1955.

²³³ Sabah Postası, "C.H.P. İl Kogresi Sona Erdi", 4 Nisan 1955.

²³⁴ Sabah Postası, "İzmir'de Geçen Son Hadiseler", 8 Eylül 1955.

²³⁵ Sabah Postası, "C.H.P. İzmir Vilayet Kongresi", 12 Mart 1957.

²³⁶ Sabah Postası, "C.H.P. Mebus Adayları Seçimle Tesbit Edildi", 30 Eylül 1957.

²³⁷ Sabah Postası, "C.H.P. Adayları Dün İlan Edildi", 6 Ekim 1957.

²³⁸ Ege Ekspres, "C.H.P. İzmir Adayları ve Akisleri", 7 Ekim 1957.

Danyal Akbel, S. Ragıp Emeç, Fevzi Uçaner, Ekmel Kavur, Selahattin Akçiçek, E. Dündar Başar, Namık Tayşi, Kemal Serdaroğlu, Necdet Davran, Ahmet Ünal, Sebati Acun, Perihan Arıburnu.

Hürriyet P. : Prof. Dr.Fethi Çelikbaş, Nihat Reşat Belge, Vasfi Raşit Seviğ, Hasan Kangal, Bedri Köker, İlhan Liver, Muharrem Mazlum İskora, Mahmut Yalay, Ziya Hanhan, Dahi Öke, Kamil Türeç, Selahattin Gürkan, İrfan Töre, Sacit Gürsu, Vahit Özaydın, İsmail Aras, Hamit Özkan, Selçuk Dirim, Hayrettin Beyler, Arif Yurcu, Suat Ulagay, İlhan Kalkanoğlu.

C.M.P. :Süleyman Çoruh, Sıtkı Koçak, Osman Ünal, Mehmet Sadettin Akyol, Muzaffer Beşdereli, Adil Memişoğlu, Nazmi Çağatay, Rifat Arman, Şaban Avşar, Muhittin Batur, Mustafa Ünver, Muharrem Sezgin, İbrahim Etem Sanoğlu, Cemal İrmak Karakulakoğlu, Şükrü Sümer, Osman Erbütün, Ali Güleciler, Ali Sinkat, Halis Kutmangil, Bahri Kumbasar, Alaattin Erönez, Osman Malkoç²³⁹.

Partiler propaganda faaliyetlerini tamamladıktan sonra seçimler 27 Ekim 1957'de tüm Türkiye'de yapılır. Yalnız bu seçimler Demokrat Parti iktidarının gittikçe sertleşen bir siyasal baskısı altında gerçekleşmekteydi. D.P. basına ve kamu personeline özellikle yargıçlara ve üniversite öğretim üyelerine yönelik bir sindirme politikası yürütmeye çalışırken gazeteleri de ilan yoluyla kendi tarafında tutmaya özen göstermektedir²⁴⁰.

Bir görüşe göre de " bu baskılar C.H.P.'nin üst-üste seçim kaybetmesi sonucu, girdiği kötü durumdan kurtulmak için oluşturduğu gergin ortamdan kaynaklanmıştı. C.H.P. içindeki bazı kimseler İsmet İnönü'den aldıkları manevi güçle D.P.'ye olmadık saldırılarda bulunuyor, bunun karşılığında D.P.'nin aldığı tedbirleri de baskı olarak yorumluyorlardı. Oysa bu tedbirler demokrasiyi kısıtlamak için değil, Halk Partisinin yıkıcı muhalefeti karşısında düzeni korumak amacıyla alınan tedbirlerdi"²⁴¹.

Bu seçimlerin galibi yine D.P. olmuştu. Türkiye genelindeki sonuçlara göre D.P. 602 milletvekilliğinden 424'ünü alırken C.H.P.:170, C.M.P.:4, Hürriyet P.: 4 milletvekilliği kazandı²⁴².Çoğunluk sistemine göre yapılan seçimde 22 İzmir milletvekilliğinin tümünü de D.P. kazanmıştır.

²³⁹ Sabah Postası, "D.P., Hürriyet P. ve C.M.P. Adayları da İlan Edildi", 8 Ekim 1957.

²⁴⁰ Tefik Çavdar, a.g.e., s.93.

²⁴¹ Acar Tuncer.

²⁴² Yeni Asır, "1957 Genel Seçimleri", 29 Ekim 1957.

398150 seçmenin oy kullandığı seçimlerde partilerin aldıkları oy miktarları şu şekilde idi:

C.H.P.- 166661

D.P.- 217677

C.M.P.- 4814

H.P.- 374243.

Sonuçların açıklanmasından sonra C.H.P. sonuçlara itiraz ederek seçimlerin iptalini istedi. İl Başkanı Lebit Yurdoğlu'nun Yüksek Seçim Kuruluna yaptığı itirazda, seçimin yapılması için gerekli tedbirlerin alınmaması, seçmen kütüklerinin düzenlenmesindeki eksiklikler, ilçe seçim kurullarının mükerrer yazılanları kontrol etmemesi, seçmen kartlarının dağıtılmasındaki yanlışlıklar ve seçim sandıklarında tutulan tutanakların usule aykırı olması gibi hususlar bulunuyordu²⁴⁴. Ancak Yüksek Seçim Kurulu İzmir seçimleri hakkındaki C.H.P. itirazını reddetmiş ve seçimleri tasdik etmişti²⁴⁵.

Bu seçimlerin bir diğer özelliği de C.H.P.'nin daha önceki seçimlere nazaran oy oranını yükseltmesi olmuştur. Bu sonuç Halk Partisine duyulan güveni de arttırmıştı." Seçimler sırasında ve daha sonra D.P.'nin baskısı şiddetlenince halk bunlara büyük tepki gösterdi. Aslında ilk tepkiler D.P.'nin kendi taraftarları arasında çıkmıştı. Burada mayalanan muhalefet daha sonra halka intikal etti"²⁴⁶.

1954-1957 dönemi, iktidar partisi D.P.'nin büyük sarsıntılara ve sonuçta önemli oranda oy kaybına uğradığı bir dönemdir. 1957'de D.P.'nin iktidarda olmasına ve seçimlere bu avantajla girmesine rağmen C.H.P. silinmemiş, %35 oy almıştır. Büyük zafere karşın bu sonuç, aslında D.P.'yi tedirgin etmiştir. 1950 seçimlerinde olduğu gibi 1954 ve 1957 seçimlerinde de Marmara ve Ege Bölgeleri, D.P.'nin kaleleri olmaya devam sürdürmüşlerdir²⁴⁷.

6. 27 Mayıs 1960'a Doğru İzmir'in Siyasi Durumu ve Necdet Öklem'in Politikadan Ayrılması.

²⁴³ Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Seçimi 1977, Ankara, 1977, s.12.

²⁴⁴ Sabah Postası, "C.H.P. İzmir Teşkilatı Seçimin İptalini İstiyor", 30 Ekim 1957.

²⁴⁵ Sabah Postası, "İzmir Seçimi Tasdik Edildi", 11 Aralık 1957.

²⁴⁶ Necip Mirkelamoğlu.

²⁴⁷ Cem Çakmak, a.g.m., s.27.

1950'li yıllardaki üç seçimi de kazanan D.P. bütün Türkiye'de olduğu gibi İzmir'de de oldukça etkindi. İzmir adeta "D.P.'nin kalesi" şeklinde yorumlanıyordu. Akis dergisi ise İzmir'in bu konumunu demokrasiye bağlılığı ile açıklıyordu: "İşin aslı aranırsa İzmir aydını en bol şehirlerimizden biridir ve bu sebeple de demokratik rejim içine giren memleketimizde demokrasiye ilk gönül bağlayan, bu uğurda mücadeleden çekinmeyen bir şehir olmuştur. Tâ 1945 yılından itibaren İzmiriler hemen daima demokrasi mücadelemizde ön plâna gelmişler ve demokrasiyi tahakkuk ettireceğini umdukları partiyi desteklemişlerdir. İzmirilerin 1946'dan 1950 hattâ 1954 yılı sonlarına kadar bu bakımdan D.P.'yi destekledikleri hakikattir. Ama 1957 yılı sonunda İzmir'e bir defa daha D.P.'nin kalesi demek yanlış ve yersiz bir hüküm olur. Zira İzmirilerin destekledikleri, aslında ne şu ne bu partidir. İzmirilerin candan yürek verdikleri şey , bizzat demokrasinin kendisidir. Bu bakımdan da İzmir daima ve daima demokrasinin kalesi olmuştur"²⁴⁸.

D.P. bu şekilde İzmir'de başta giden parti olmasına karşın bazı olumsuzluklardan da yakasını kurtaramıyordu. İlk önceleri D.P.'nin yanında yer alan Demokrat İzmir gazetesi taraf değiştirerek D.P.'ye muhalefete başlamıştı. Buna sebepte D.P.'nin baskıcı tutumuydu. Şeref Üsküp'ün başından geçen bir hadise bunun müşahhas örneklerinden biridir: "Ödemiş Hava Kurumu muhasibi Ahmet Bey bir gün bana gelerek kurban derileri Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay gibi üç hayır kuruluşunun en önemli gelir kaynağı. Bu kurumlar bağışlarla ayakta duruyorlar. Ancak şimdi partiler de kurban derilerine el attılar, bu konuda bir yazı yazarmısın ?" diye istekte bulununca ben de Demokrat İzmir gazetesinde bu davranışları eleştiren bir yazı yazdım. Yazıyı Kaymaklı'daki D.P.'li Belediye Başkanı okuyunca kurban derilerini toplayıp Hava Kurumuna vermiş. Onu partiden attılar, Demokrat İzmir gazetesine de cephe aldılar. Gazetenin sahibi Adnan Dövenci'de D.P.'lileri memnun etmek için beni işten çıkardı"²⁴⁹. Ancak daha sonra Adnan Dövenci'nin de D.P.'lilerle arası açılacak ve gazetenin çıktığı matbaa dahi tahrip edilecekti.

1958 yılında İzmir C.H.P. teşkilatında yine bir takım ihtilaflar su yüzüne çıktı. Görünüşte yönetimde yer alacak şahıslarla ilgiliymiş gibi beliren anlaşmazlığın asıl sebebi, aslında 1950'den beri yapılan genel seçimlerde alınan başansız sonuçlardı.

²⁴⁸ Akis, "Dr. Lebit Yurdoğlu", sayı : 174 , Yıl:4 , Cilt: X, 1957

²⁴⁹ Şeref Üsküp.

Yeni idare kurulunun seçiminde çıkan tartışma Ankara'daki Genel Merkez'e de intikal etmiş ve sorunun çözümlenmesi için İsmet İnönü'de araya girmek zorunda kalmıştı. O dönemde C.H.P.'nin önemli yayın organlarından Akis dergisi, konuya geniş yer ayırmış ve ilginç yorumlarda bulunmuştu :

"Geçen haftanın sonunda bir gün İsmet İnönü'nün Çankaya'daki evinde, geniş yemek masasının başında -vaktiyle orada kabine toplantıları yapılırdı- iki ağır sıklet pehlivan karşı karşıya geldiler. Pehlivanlardan biri 105, diğeri 103 kiloydu. Ancak bunlar minderde güreşen pehlivanlar değildi. Siyaset sahasında elense çekiyorlardı. İkisi de aynı partili -C.H.P.- ikisi de aynı bölgeyi -İzmir- idiler. 105 kilo olanın adı Dr.Lebit Yurdoğlu'ydu. 103 kiloyu başarıyla muhafaza eden ise Hulusi Selek'ti 250 "

İsmet İnönü iki partili ile bir görüşme yapmış, ancak taraf tutmaktan kaçınarak sadece bir arabulucu konumunda uzlaşma sağlamaya çalışmıştı. Ancak İnönü'de meseleyi tam anlamıyla halledilememişti. Makalenin geri kalan kısmında dergi, adeta İzmir'de 1950'li yılların bir portresini çiziyordu:

"İzmir'de 1954 seçimlerinden bu yana bir ihtilaf devam ediyordu. İhtilafa pek âlâ yeniler-eskiler ihtilafı denilebilirdi. Yenileri Dr. Lebit Yurdoğlu-Necip Mirkelamoğlu grubu temsil ediyordu. Gerçi karşı hizip olarak Ankara'ya Selami Savran- Hulusi Selek gelmişlerdi ama aslında o tarafın liderleri Şevket Adalan ve Münir Biirsel'di. 1954 seçimlerinden sonra yeniler, seçimin kaybedilmiş olmasından faydalanarak parti içinde iktidarı ele geçirmişler ve 1957 seçimlerine kadar çalışmışlardı. Bu devre zarfında yenilerin, eskiler tarafından tam manasıyla rahat bırakıldıklarını söylemek zordu. Ancak şurası hakikattir ki, iktidarı ellerinde tutmuşlardı. Şimdi, 1957 seçimleri de kaybedilmişti. 1954 seçimlerini müteakip yenilerin yaptıkları darbeyi bu sefer eskiler tekrarlamışlardı. Ortaya bir seçim suçluları meselesi atılmış bir takım yolsuzluklar olduğu ileri sürülmüştü. Gerçi ortada bir suistimalin mevcut bulunmadığı anlaşılmıştı ama idare kurulu içindeki eskiler o zamana kadar yenileri tutan bir kaç kişiyi kendi saflarına çekmek suretiyle duruma hakim olmuşlardı. Bunun üzerine Dr. Lebit Yurdoğlu arkadaşlarıyla beraber idare kurulundan çekilmişti...*251.

Bu yazının çıkması üzerine İzmir C.H.P. İl başkanlığını yapmakta olan Şevket Adalan, Akis dergisine bir tezkir gönderdi. Adalan, buradaki ifadelerinde derginin

250 , "Kaynayan İzmir", Akis sayı: 193, 18 Ocak 1958, s.14.

251 Aynı yer, s.15.

belirtildiği gibi İzmir teşkilatlarında bir ihtilaf olmadığını, kendisi hakkındaki iddiaları da reddederek C.H.P.'lilerin uyum içinde çalıştıklarını vurguluyordu²⁵².

Cereyan eden bir şahıs değil, zihniyet mücadelesiydi. Her iki tarafta partinin müstakbel gelişmesini kendi görüşünün hakim olmasına bağlıyordu. Eskiler, yenileri tecrübesiz ve acemi, yeniler, eskileri yıpranmış buluyorlardı. Yenilere nazaran halâ bir takım tutulmayan isimlerin C.H.P. listelerinde seçmenlerin karşısına çıkarılması İzmirliyi memnun etmiyordu. Bu bakımdan mücadele Türkiye'nin pek çok noktasında C.H.P. içinde cereyan etmekte olan mücadeleden farksızdı. Genel Merkez taraflardan herhangi birini tutmak niyetinde görünmüyordu. Hadise, C.H.P. gibi bir partinin tekamülünde bir merhale sayılabiliirdi. Genel Merkez sadece, mücadelenin eşit şartlar altında ve spormence geçmesini sağlayacak bir hakem konumunda olabiliirdi.

Neticede 19 Şubat'ta oldukça tartışmalı geçen C.H.P. İzmir il kongresi akabinde idare kurulu aldığı bir kararla istifa eder. Bunun gerekçesi olarak da kongrede alınan kararların parti tüzüğüne aykırı olması gösterilmektedir²⁵³. Bunun üzerine Ankara'dan bir heyet gelerek il idare kurulunu teşkil için çalışmalara başlar ve ilk olarak bir müteşebbis heyeti kurulur. Reşad Leblebicioğlu başkanlığındaki heyetteki isimlerin, tartışmaların dışında kalan kişilerden olmasına dikkat edilmiştir²⁵⁴. Uzun bir aradan sonra da İl kongresi yapılarak yeni üyeler belirlenerek bunalım aşılmıştır. Buna göre C.H.P. İzmir il idare kurulu şu isimlerden oluşmaktaydı: İl Başkanı Lebit Yurdoğlu, Ziya Hanhan, Arif Ertunga, Fitnat Saltuğ, Necip Mirkelamoğlu, Orhan Sunar, Talat Orhon, Hasan Adanır, Nazif Çağatay, Nihat Tınay, Haluk Faralyalı²⁵⁵.

Bundan sonra düzenli bir çalışma temposuna kavuşan İzmir C.H.P. örgütü D.P.'ye karşı şiddetli bir muhalefete girişmişti. Bu mücadelede sadece iyi bir hatip olarak, konuşmalarıyla katılan Necdet Öklem'in durumu da siyasi çevrenin gözünden kaçmıyordu. Necdet Öklem'le Lebit Yurdoğlu arasındaki anlaşmazlığın çözümlenmesi için arabuluculukta bulunanlar, bu girişimlerinden olumlu bir sonuç elde edemiyorlardı²⁵⁶.

²⁵²Şevket Adalan, "İzmir C.H.P. Teşkilatında Gölge Adam Yoktur", Akis, sayı: 196, 9 Şubat 1958, s.14.

²⁵³ Sabah Postası, "C.H.P. İzmir İl İdare Kurulu Dün İstifa Etti", 21 Şubat 1958.

²⁵⁴ Sabah Postası, "İzmir C.H.P. İl Müteşebbis Heyeti Dün Teşkil Edildi", 17 Mart 1958.

²⁵⁵ Sabah Postası, "C.H.P. İzmir Yeni İl İdare Kurulu", 7 Ekim 1958.

²⁵⁶ Necdet Öklem'in eski arkadaşlarından Besim Akımsar da Lebit Yurdoğlu-Necdet Öklem anlaşmazlığının çözümlenmesi için girişimde bulunmuş ancak sonuç alamayınca bu

Aranılan bir hatip olan Necdet Öklem'e göre partilerce düzenlenen toplantılarda yapılan konuşmalar çok partili döneminin gerekliliklerinden biri olmakla beraber, istenilen faydaları da sağlamaktan uzaktı:

"Çok partili hayat, eski halk hatipleri yerine, yeyeni bir konuşmacı tipi getirdi. O kolalı yakalı siyah elbiseli hatip yoktu ortada. Tersine, bağı açık, üstü başı dağınık (halk dostları) peyda oldu. Son zamanlarda başa geçirilen kasket hatibi daha da (halklaştınyordu). Yıllık kongreler vesilesiyle partilerin ocaklarına konuşmacılar istiflemesine dolardı.

Konuşmalarda şu ölçüler egemendi: Parti içi açısından, hizip temsilcileri ilk sıralarda yer almaya çalışırdı. İlk söz alanlar, günün en önemli konularını dile getirirler geridekilere değinecek konu bırakmamaya itina ederlerdi. Toplantı başlarında dinleyeciler dinç kafayla bu konuşmaya ilgi gösterirler. Sıra üçüncü, ve sonrakilere gelince, konuşacak şey kalmadığından bir bıkkınlık havası yayılırdı. O zavallı sona kalanlar da , lider methiyesi yapar, İstiklâl Savaşından söz eder velhasıl ilgi çekmek ve alkış toplamak için ne kadar yersiz ve gereksiz konu varsa onlar üzerinde geveler kalırlardı.

Bir arkadaş buna çare bulmuştu: Gazetelerin köşe yazarlarının espirilerini not eder yerli-yersiz onları sıralayarak dinleyenleri güldürmeyi denerdi.

Öteki parti ile ilişkiler açısından ise , hatip ne kadar sert konuşursa o kadar beğenilirdi. Kapı önüne iliştirilen hoparlör, konuşmaları birkaç sokak ötesine kadar duyururdu. Eleştiri giderek karşı partinin yöneticilerine hakaret çizgisine varır ve ertesi günü bu konuşmalar şikayet edilir ve savcılık kovuşturması başlardı. Bazı hatipler böyle bir sonucu arzu ederlerdi. Çünkü, parti uğruna mahkemelik olmak , insanı adaylık listesinin yukarılarına çıkararak bir imtiyaz madalyası niteliği taşırdı. Böyle hallerde, orada bulunan partililer tanık gösterilir ve kürsüde atıp tutan kahraman sözlerini tevile çalıştığından bu iyi niyetli vatandaşlar da (parti uğruna) yalan tanıklık gibi küçültücü bir görevi yerine getirmek zorunda kalırlardı. İlçelerin birindeki parti başkanının İl'e başvurarak, mahkemede yalan tanıklık etmekten utanır olduklarını, gelen konuşmacıların ya bu şekilde hakaretimiz konuşma yapmamalarını, yaptıkları takdirde de inkar yoluna sapmadan suçlarını ikrar etmelerini istediğini hala unutamadım²⁵⁷.

çalışmalarını kendisinin yayınladığı bir dergide espirili bir şekilde dile getirmişti. Bkz. *Donkişot*, sayı:3, 1958.

²⁵⁷ Necdet Öklem, kendi notları.

Gerek parti toplantıları ile gerekse düzenlenen mitinglerle Türkiye'deki siyasi hava gittikçe sertleşmekteydi. Bazı olaylarda iktidar partisi D.P. liler saldırılara maruz kalırken, C.H.P. lilere karşı da saldırılar yapılmaktaydı. Bunlar içinde kuşkusuz en çok ses getireni 1959'da İsmet İnönü'ye Uşak'ta yapılan taşlı saldırıdır. İnönü, İzmir'e geldikten sonra verdiği demeçte, İçişleri Bakanı Namık Gedik'i suçlamış ve Uşak'ta tertip edilen saldırılarda canına kastedildiğini kamuoyuna duyurmuştu²⁵⁸.

Olayların artması üzerine İzmir basını itidali tavsiye eden makaleler yayınlamaya başlamıştı. Sabah Postasında çıkan bir yazıda bütün partiler kanuna saygılı olmaya çağrılıyor ve taşkınlık çıkaranların hangi partiye üye olduklarına bakılmaksızın cezalandırılması isteniyordu. Makalenin sonunda ise durumun hızla uçuruma sürüklendiği uyarısında bulunuluyordu²⁵⁹.

C.H.P. de boş durmuyor ve Demokrat Parti'nin beğenmedikleri icraatları karşısında, en başta gençlik grupları olmak üzere miting meydanlarında seslerini yükseltiyorlardı. "Tertip edilen gösterilere tesadüf izlenimi veriliyordu. Belirlenen saatte, mesela saat 14'te Başdurak'ta, oradan geçiyorken toplanılıyor ve yüzlerce genç bir araya gelince marşlar okunarak yürüyüşe geçiliyordu"²⁶⁰.

Artık yavaş yavaş ihtilalin ayak sesleri de duyulmaktaydı. C.H.P. taraftarı Sabah Postası gazetesi D.P.'yi kasteden şu yazısıyla uyarıda bulunuyordu: "...Biz eğlencenin, iyi bir şey olduğuna inananlarıdır. Yalnız ateşle ve barutla eğlencenin pek emniyetli olmayacağını düşünüyoruz. İhtilâl, ihtilâl, ihtilâl... diye biteviye söylenirken, Cumhuriyet Halk Partililerin değilse bile başkaca buna hevesli olanların içinde bir gıdıklanma, bir heyecan, bir teşvik uyandırılmasından korkuyoruz. Birşeyi kırk defa söylersek olur, diye bir atasözümüz vardır. İhtilâlden ödün kopanların bu atasözünü hatırlamaları yerinde olurdu..."²⁶¹. Aslında ihtilâl söylentileri 27 Mayıs'tan çok önceleri söylenmeye başlamıştı. Bu tür bir girişimi D.P.'lilerin haksızlıklarına son vereceğini düşünerek haklı bulan C.H.P.'liler böyle bir şey olacağını beklemekteydi²⁶². Ancak, anlaşılan D.P. ve Menderes bu ihtimali gözardı etmişlerdi. Menderes ihtilâlden iki gün önce 25 Mayıs'ta İzmir'e gelmiş ve oldukça

258 Ali Rıza Akbıykoğlu, *Demokrasi ve İsmet Paşa*, Uşak, 1988, s.71.

259 *Sabah Postası*, "Bu Yol Uçuruma Gider", 22 Eylül 1959.

260 Necip Mirkelamoğlu.

261 *Sabah Postası*, "İhtilâl Korkusu", 4 Nisan 1960.

262 Kaya Bengisu.

büyük bir mitinge katılmıştı. Darbe söylentilerine karşılık bu kalabalıklar adeta onlara moral kaynağı olmuştu²⁶³. Herşeye rağmen Türk Silahlı Kuvvetlerinin subaylarınca çok öncelerden tasarlanan askeri darbe 27 Mayıs'ta gerçekleşti. Artık bütün siyasi parti faaliyetlerine yasaklar getirilmekte ve suçlu olduğu düşünülenler birer birer tutuklanmaktaydı.

Necdet Öklem de yıllardır verilen demokrasi mücadelesinde bir sonuç alınamadığını görünce, ihtilâlden kısa bir süre sonra C.H.P.'den istifa ederek bu tarihten sonra hiçbir siyasi harekete aktif olarak katılmamıştır. Öklem aldığı notlarda, o günleri ve partiden ayrılmasının önemli nedenlerinden biri olan C.H.P.'deki ortanın solu propagandasını şöyle değerlendiriyordu:

"Millet, demokratik hayatın beceriksizce getirilişinin bedelini on yıllık bir kardeş kavgası buhranı içinde çalkalanarak ve yalpalayarak çok, hem de çok pahalı ödedi... Bu talihsiz devrede de CHP erişilmez olduğu her geçen günle anlaşılan Büyük Atatürk'ün ilkelerinin savunuculuğunu yapmakla kalmadı, bu görevinden vazgeçmeyeceğini de her vesile ile ilan etti. CHP'nin tarihçesini inceleyenler, Partide sorumluluk yüklenenlerin daima sağa ve sola karşı vaziyet aldıklarını kolayca tesbit eder. Zaten Türkiye'nin gerçekleri ve Türk vatandaşının sağduyusu da bu davranışı zorunlu kılmaktaydı. Vatandaş, Atatürk partisinin sözlerinde ve taahütlerinde ciddiyetle duracağına inanmıştı. Kimisi parti kademelerinde görev alarak kimi de oy desteğini kullanarak CHP'yi ayakta tutma yarışına katılmıştı. O kadar ki, bir 27 Mayıs devrimi yapılmış olmasaydı, büyük ihtimal ile CHP meclis çoğunluğuna sahip olabilecekti...

O zaman iktidar partisinin muhalefette iken verdiği sözlerde ve taahütlerde durmaması, her geçen günle vatandaş ondan soğutuyor ve CHP'ne yaklaşıyordu.. O günlerde, bir zaman sonra Türk devletinin anayasasına Milliyetçi deyiminin konulmasına karşı çıkacakların başında bazı CHP'lilerin bulunacağı söylenseydi bunu duyan CHP'liler muhatablarına inanmak şöyle dursun onun muhakeme kabiliyetinden şüpheye düşerlerdi..

Şimdi, CHP'nin sözde ustalıkla itilmek istediği ortamın ne olduğunu görünce sade vatandaş kafasında sıraya giren sorular dizisine cevap anyor. Diyor ki,

- Ey bizi yönetmek iddiasında olan liderler !...Neden en sıkışık durumda kaldığınız muhalefet devresinde içinizde ve kafanızda saklı olan heveslerinizi ve emellerinizi açıkça ortaya koymadınız?.. O günlerde şöyle konuşabilirdiniz : Ben

²⁶³ Acar Tuncer, 27 Mayıs ve Ben, İzmir, 1990, s.10.

iktidara gelince, marksist bir partinin kurulması imkânını yaratacağım.. Mevcut seçim kanunu ile bu sonucu alamazsam , bakiyeli bir sistem getirip bu ortamı yine de varedeceğim. Atatürk, sınıfsız ve imtiyazsız bir millet olduğumuzu söylemişti.. Bu modası geçmiş bir fikirdir. . Biz, sınıf şuuru yaratacak ve bu sınıfların birbirleriyle kapişmalarını da sağlayacağız.. Kırk yıldır soldayız.. Atatürk bu gerçeği söyleyemedi (!).. Ama biz cesuruz (!) Bu ciheti açıkca ifade edeceğiz.. Bir alıştırma devresinden sonra CHP'yi sosyalist yapacağız... Neden açık konuşmadınız... neden yıllar yılı bizi, Atatürk'ün prensipleri ve idealleri uğruna sömürdünüz. Görev alanlarımızı hizmetleriyle , alarıyanlarımızı da oylan ile ... ben o zaman senin arkandan gelmeyecektim.. Demokratik prensiplerden bahsettiğin zaman seni itirassız değil, mülhaza hanesi açık olarak değerlendirebilecektim.. Neden beni aldattınız ?

Temelini Atatürk'ün ve idealist arkadaşlarının attığı CHP'ye ne olduğunu, nasıl hastalıklı bir bünye haline geldiğini anlatmak anlamak kadar zor.. Sayın İnönü, kırk yıldır ortanın solunda imiş ... Bu kırk yılın kırk dakikasında bu eğilimi neden izah etmedi?..

Sosyalistlik ne ayıp ne de suç.. Ama, bu doktrinini temelden reddeden bir partinin sosyalistliğini bir emri vaki haline getirmesi ve üyelerini bu olup bitti karşısında bir robot baş-eğikliği içinde görmek istemesi, fikir bağımsızlığı içinde bulunanları da derhal diğer partilerin veya irticanın paralelinde göstermesi insaf, iz'an ve vicdanla bağdaştırılmaz.

Bugün, yirminci asrın ikinci yarısında deve-kuşu politikası kimi kandırır?...CHP kuruluşundan beri doktrin partisi olmadığını ve olmayacağını açıkladığına göre, zamanla bu fikre inanmayanlara düşen dürüst hareket tarzı, kendi eğilimlerine uygun bir diğer siyasi partiye katılmaktan ibaretti. Ama herhalde CHP' yi yozdurmak ve Atatürk'ü küçümsemek yolu seçilmemeliydi...

Bütün basında, Akis dahil, adı bilinen bir derginin Marksistlerin bir kolunun organı olduğu belirtilirken, onun sosyalistliği ile iftihar eden sahibine Parti Meclisi gibi en yetkili bir organda yer vermek ne ile ve nasıl izah edilebilir?..

Dergicisi ve profesörü ile sosyalist oldukları açıktan açığa söylenen ve CHP de önemli yerler işgal eden zevata da sormak gerek.. Partiye girerken bir beyanname imzaladılar. Bu beyanname partinin tüzüğünün ve programının talip tarafından kabul edildiği yolunda bir taahütname mahiyetini de taşımaktadır. CHP'nin programı sosyalist olmadığına , hatta bu sistemi reddettiğine göre bu aydın (!) kişiler kendi öz fikirlerine uygun olmayan bir partiye nasıl girdiler?.. Okuduklarının

manasını anlamıyacak kadar cahil olmadıkları ortada olduğuna göre , CHP'nin ilkelerine aykırı fikirleri kafalarının içinde saklayarak partiye girmekten, girmekle kalmayıp en yetkili organlara tırmanmağa ve yerleşmeye çaba göstermekten maksatları nedir ?..

Maksatla veya maksatsız, diyelim ki, bu zevat gayelerini örtterek partiye girdiler... Kişilikleri bu tarz davranışlara müsaıt olabilir de.. Peki, ya partinin tüzüğünü uygulamakla görevli kimseler ve organlar, arkadaşlarının zamiri ortaya çıkınca neden tüzük hükümlerinin onlar hakkında uygulamadılar ve hâlâ uygulamazlar ?

Falanla mektup teması kurdu diye eski Genel Sekreterini hem de olağanüstü kurultay toplayarak partinin dışına bırakıverenler, CHP'nin ideal yapısını temelinden sarsan fikir sahiplerine müsamahakâr davranmak yetkisini almışlardır?.. Partililer, seçtikleri kimselere tüzük ve programlarını uygulamak üzere oy ve görev vermektedirler.. Hiç bir partili, oy pusulasının içinde yatan bu ana-emredici fikrin yozdurulmasında keyfi davranışlar hakim olsun diye bir yetki verdiğini veya vermek istediğini aklının kenarından bile geçiremez...

Hani fikir özgürlüğü ?.. Yeni piyasa meta'ı ortamının soluna inanmıyanları, ya gericilerin ya da karşı partilerin paralelinde göstermek niye ?.. Konunun zerre kadar hafife alınmasının tahammülü yoktur... Türk seçmenin, Türk vatandaşının, inanmış CHP 'lilerin iyi niyetiyle oynamak hakkı hiçbir faniye verilmemiştir. Açığa, samimiyet ve berraklık alanına çıkılmalıdır.. Sosyalist olan, eğilimine uygun bir çatı altına göçmeli veya ona göre bir bina inşa etmelidir. Ama Atatürk'ün ilkelerinden ayrılanların veya sınıyanların taazzuvu belki de CHP'nin etiketini taşıyacaktır.. Fakat Türk milletinin gerçeklerinden doğan büyük Atatürk'ün ilkeleri ortada bırakılmayacak ve elbette Türk siyasi hayatını bu boşluktan kurtaracak olan sağduyu sahipleri bulunacaktır... Yetkililer, vatandaşı kazanmağı bir tarafa bırakıp, üyelerinin inancını kaybettirmeyecek çareleri aramalıdırılar..."²⁶⁴.

---

²⁶⁴ Necdet Öklem, kendi notları.

III.BÖLÜM

NECDET ÖKLEM'İN ESERLERİ

A. KİTAPLARI

Telif Eserleri

1.Saltanatın Kaldırılması, Evren Tarih Yayınları, İzmir, 1972, 160 s.

1 Kasım 1922'de 600 yıllık Osmanlı hanedanlığı idaresini sona erdiren saltanatın kaldırılması, takdir edileceği üzere Türk tarihinin önemli olaylarından biridir. Çünkü bu hadise, Türk Devletinin yeni rejimini belirleme yolunda atılan önemli bir adımdır. Necdet Öklem'in kitabı başta bu mesele olmak üzere diğer bazı konulara da ışık tutacak nitelikte bir eserdir. Kitap yazanın önsözünün ardından üç bölümle devam ediyor: Sunuş (s.11-20), Saltanatın Kaldırılması (s.21-116), Vahdettin'in kaçıışı ve Yeni Halife'nin Seçimi (s.117-160).

Necdet Öklem kitabın önsözünde konuya giriş yaparken son yılların önemli bir tehlikesi olarak gördüğü Atatürk istismarcılığı meselesine de dikkat çekiyor ve şöyle diyor; "...hal böyle iken, politikayla beraber çeşitli eğilimler, O'nu kendi renklerine boyamak çabası içine düşmüşlerdir. O'nun bir cümlesi alınmak suretiyle yapılan tefsirler, genellikle, tefsircinin kendi eğilimine şahit yaratmak amacını taşımaktadır. Bu yüzden de yeni nesiller Atatürk'ü olduğu gibi değil, sunulduğu biçimde tanımaktadırlar..."²⁶⁵. Yazar belki de bu sebeplerden dolayı eserinin büyük kısmında yorumdan kaçınarak TBMM Tutanak Dergisinde yer alan görüşme ve tartışmaları aktarmakla yetinmiştir.

Kitabın "Sunuş" bölümünde Necdet Öklem asıl mesleği olan hukukçuluk gözıyla yaptığı değerlendirmede haklı olarak "saltanatın kaldırılması yeni Türkiye

---

²⁶⁵Necdet Öklem, Saltanatın Kaldırılması, s.6.

Devletin kuruluşunda yer alan en önemli hukuk olayıdır²⁶⁶ yargısına varıyor ve ilerleyen sayfalarda bunun temelleri üzerinde duruyor.

Kitabın büyük kısmını oluşturan son iki bölümde ise, daha önce de belirttiğimiz gibi hadiseler hakkında T.B.M.M. de yapılan görüşmeler ve tartışmalar aktarılmış. Zaten kitabın kapağında Necdet Öklem, ismini "derleyen" tabirinin altına yazmış. Ancak kullandığı tek kaynağın Meclis tutanakları olmadığı ve o döneme ait hatıralardan da yararlandığı göze çarpıyor. Yalnız, Öklem'in kitaplarının ortak bir özelliği olarak faydalandığı eserleri belirtmemesi, hangi kaynakların kullanıldığı konusunda bilgi sahibi olmamıza mani oluyor.

2. Atatürk Döneminde Darülfunun Reformu, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1973,72 s.

Necdet Öklem'in 1973 yılında yayımladığı bu çalışması Türk eğitim tarihi açısından önemli bir konuyu, Darülfunun reformunu işliyor. Beş bölüm ve alt başlıklardan oluşan kitabın "Atatürk ve Eğitim" başlığını taşıyan ilk bölümünde (s.1-19), Mustafa Kemal Atatürk'ün mahalle mektebinden başlayarak Harp Akademisi'ni bitirene kadar aldığı eğitim, o yılların şartları da gözönünde bulundurularak anlatılmış. "Hiçbir insan içinde yaşadığı devrin ortamının etkisi dışında kalamaz. Kocaman bir imparatorluğun çöküntü yılları M.Kemal'in genç yaşlarına rastlıyor"²⁶⁷ diyen yazar, Atatürk'ün, eğitim hakkındaki düşüncelerinin, mezuniyetinden sonra da yaptığı çeşitli görevler süresince geliştiğini; tanık olduğu bazı olumsuzlukların onun eğitim alanında çeşitli fikirler geliştirmesine yardımcı olduğunu belirtiyor. Bölümün sonunda ise bir aksiyon adamı olarak Atatürk'ün eğitim alanında 1922 yılından itibaren yaptığı ve yapacağı tasarladığı işler aktarılmaktadır.

Darülfunun başlığını taşıyan II.bölümde (s.20-27) Osmanlı Devleti'nde eğitimin yozlaşmasından Darülfunun'a kadar geçen süre özetlendikten sonra Darülfunun'un kuruluşu anlatılıyor. 1845 yılında ilk kez Darülfunun, kurulma fikri, ortaya çıktıktan 18 yıl sonra gerçekleşebiliyor. Necdet Öklem'e göre "bu modern anlamı ile bir üniversite değildi. Fakat bir Rüşdiye veya idadi de denilemezdi, gelişerek üniversiteleşecek olan bir kuruluşu"²⁶⁸. Bu bölümün sonunda

²⁶⁶a.g.e., s.18.

²⁶⁷Necdet Öklem, Atatürk Döneminde Darülfunun Reformu, s. 6

²⁶⁸Necdet Öklem, a.g.e. , s. 22

Darülfunun'un kurulduktan sonra geçirdiği çeşitli safhalar da Darülfunununu Osmani, Darülfunununu Sultani, Darülfunununu Şahane ve İstanbul Darülfunununu anlatılmış.

Darülfunun reformu konusunun işlendiği III.Bölümde (s.27-46), Cumhuriyetin ilanı ile birlikte eğitim alanında yapılan yeniliklere bağlı olarak Darülfunununda da yapılması düşünülen değişiklikler anlatılmış ve buna bağlı olarak 30 Temmuz 1933 tarihinde gerçekleşen Darülfunun reformuna kadar bu konu üzerinde yapılan tartışmalar ve yorumlar aktarılmış.

Darülfunun'dan Üniversiteye Geçiş başlığını taşıyan IV. bölümde(s.47-59) Darülfunun'un ilgasıyla ortaya çıkan bazı meseleler ele alınmış. Bunların en önemlilerinden biri olarak da görevine son verilen ve yurt dışından getirilecek hocalar konusudur. Necdet Öklem'e göre Darülfunun reformu önemli bir "devrim atılımı"²⁶⁹ idi. Çünkü hadisenin uyandırdığı yankılar da bunun en önemli göstergesiydi.

Yeni Üniversitenin Açılışı başlığını taşıyan V. ve son bölüm (s.63-72), günümüz üniversite yapılanması hakkında da önemli bilgiler içeriyor. Necdet Öklem'in burada verdiği bilgilerden örnek verecek olursak " Emin yerine Rektör, Fakülte reisi yerine duayyen, profesörlere ordinaryüs, muavinlere de doçent "²⁷⁰ denilmeye başlandı. Yazar 19 Kasım 1933 günü yapılan bir törenle açılan İstanbul Üniversitesinin basında uyandırdığı yankılardan örnekler vererek kitaba son veriyor.

Necdet Öklem bir hukukçu olmakla birlikte tarihe duyduğu merak kendisini üniversitede tarih hocalığına kadar getirmiş, bununla da yetinmeyen Öklem üniversitenin asli görevi olan araştırmacılığı da ihmal etmemiş ve yakın tarihle ilgili kıymetli eserler vermiştir.

Bununla birlikte kitapta gördüğümüz en önemli eksik, tarih metodolojisine uyulmamasıdır. Kitapta sıkça kullanılan alıntılann nerelerden yapıldığı dipnotlarda belirtilmediği gibi kitabın sonuna faydalanılan bütün eserlerin eklenmemesi de bir eksiklik kabul edilebilir. Ancak konuların işlenişinde, meseleler açıklanırken olayların sosyal ve psikolojik yönlerinin de incelenmesi esere önemli bir katkı sağlarken konuların çeşitli bakış açılarından değerlendirilmesine de imkan veriyor. Yazanın o dönemde kaleme aldığı eserlerinde belirli bir iddia gözetmediği, buna

---

²⁶⁹a.g.e., s. 59

²⁷⁰a.g.e. , s.63.

karşın Türk gençliğine yakın tarih hakkında Atatürk çizgisinde bir yol göstermek amacıyla olduğunu anlıyoruz.

3. Türk Devrim Tarihi, Ege Üniversitesi Yayınları İzmir, 1974, X+317 s.

Necdet Öklem'in 1970-1980 arasında Ege Üniversitesinde Türk Devrim Tarihi Öğretim Görevlisi olarak bulunduğu yıllarda kaleme aldığı bu eser, öncelikle bir ders kitabı olarak hazırlanmıştır. Ancak yazar bu eserin sadece okulda okutulmak için değil, aynı zamanda Türk gencine, öğrenim hayatından sonra da Türk Tarihiyle ilgili bir başvuru kitabı olması düşüncesini güttüğünü belirtmiştir. Gerçekten yazar büyük bir emek harcayarak, kitabı hem üniversite öğretim müfredatına uygun hazırlamış hem de yakın tarihle ilgili meseleleri ulaşabildiği noktalara kadar açıklamaya gayret etmiş.

Türk Devrim Tarihi kitabı başlıca üç bölüm ve bunlara bağlı alt başlıklardan oluşuyor. I.Bölüm "Düzen Değişirme Hareketleri" (s.3-17) başlığı altında yakın tarihte sıkça rastlanan "anarşizm", "darbe", "isyan", "devrim" gibi kavramların tanımlarından oluşuyor. Kitapla aynı ismi taşıyan ikinci bölüm " Türk Devrim Tarihi"(s.18-123) Osmanlı devletinin duraklama ve yıkılış sebeplerinden başlayarak Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar olan dönemi işliyor. Son bölüm olan III. Kısım "Atatürk Devrimi Dönemi"(s.124-314)'nde ise Mondros Mütarekesinden itibaren gelişen olaylar, Atatürk Devrimlerinin uygulamaya konulmasına kadar getiriliyor.

Burada kitabın ilgi çeken noktalarından birisi bize göre şudur : Küçük bir ayrıntı gibi görünen ve kitapta sadece bir dipnotta bulunan²⁷¹ bu konu İzmir'in işgali sırasında ilk kurşunu kimin attığı meselesidir. Aslında tartışma 1972 senesinde İzmir Gazeteciler Cemiyetinin Konak meydanına gazeteci Hasan Tahsin'in bir heykelini yaptırmak için bir kampanya açılmasıyla gündeme gelmişti²⁷². O sırada bu tartışmaya katılan Necdet Öklem de konuyla ilgili olarak Ege Ekspres gazetesinde bir yazı yayınladı ve burada Hasan Tahsin'in ilk kurşunu attığının kesin olmadığını ve yapılacak anıtın anonim olması gerektiğini belirtiyordu²⁷³. İlerleyen günlerde Necdet Öklem'in Ege Ekonomi gazetesinde

²⁷¹Necdet Öklem, Türk Devrim Tarihi, İzmir 1974 s.155.

²⁷²Turan Akkoyun, "İzmir'de Atılan İlk Kurşunun Sahibi Meselesine Dair", Tarih ve Toplum, sayı:105, s.166, Eylül 1992.

²⁷³Necdet Öklem, "Anıt Anonim Olmalı", Ege Ekspres, 19 Ağustos 1972.

konuyla ilgili iki makalesinin daha yayınlanmasıyla tartışma hızlandı²⁷⁴ ve sırasıyla Bilge Umar, Dr.Behçet Uz, Pertev Arat, Ergun Göksan ve Altemur Kılıç çeşitli yazılarıyla konuyu değerlendirdiler, Ancak tartışmanın esas sebebi anıt değil, bunun Hasan Tahsin'e ait olup olmaması meselesiydi ²⁷⁵. Bilge Umar İzmir'de Yunanlıların Son Günleri kitabında meseleyi geniş olarak ele alırken Necdet Öklem'in iddialarının doğru olmadığını ısrarla savunmaya devam etti²⁷⁶. Gerçekten de İlk Kurşunu Hasan Tahsin'in atıp atmadığı hakkında kesin bir yargıya varmak son derece zordur. Necdet Öklem'in bu fikrindeki gerçek payını belirtmek konuya en doğru yaklaşım olacaktır.

Yazarın **Türk Devrim Tarihi** isimli kitabı bu tür yaklaşımları dolayısıyla bir değer kazanmakta ve benzerlerinden ayrılmaktadır.

4. Hilafetin Sonu, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1981, 125 s.

Hilafetin Sonu, ilk olarak 1977 yılında Ege Ekspres gazetesinde tefrika halinde yayınlanmış, daha sonra da 1981 yılında Ege Üniversitesi tarafından kitap olarak basılmıştır. Yazarın daha önce yayımladığı "Saltanatın Kaldırılması" adlı eserini tamamlayıcı nitelikte olan bu çalışmanın hazırlanış nedenini Necdet Öklem, eserin önsözünde şu şekilde açıklıyor: " Bu yazı serisini, Devrim Tarihinin bir bölümünü genç kuşaklarımızın derli toplu bir arada kolaylıkla bulabilmeleri amacı ile yazdım. Olaylar gözden geçirilince anlaşılacaktır ki, vatani kurtarmak ve yeni bir devlet kurmak için örneği bulunmayan zorluklarla savaştan Büyük Atatürk, mücadelesine başladığı anda, laik bir devlet yönetimini de öngörmüştür..."²⁷⁷.

Kitap başlıca üç ana bölüm ve alt bölümlerden oluşuyor : Laiklik, Saltanatın kaldırılması ve Hilafetin Sonu. I. Bölüm olan Laiklik (s.3-16) kısmında dünyada laik düşüncenin nasıl geliştiği anlatıldıktan sonra Türkiye'de laiklik konusu işlenmiş. Burada Türklerin tarihinde din ve devlet ilişkileri özetlenirken canlı misallerle konuya akıcılık kazandırılmış ve bunların arkasından da XIX.yy.'dan itibaren

²⁷⁴Necdet Öklem, "Şehit Hasan ve İlk Kurşun", Ege Ekonomi, 23-24 Ocak 1973.

²⁷⁵Turan Akkoyun, a.g.m. , s.167.

²⁷⁶Bilge Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, Ankara 1974, s.119-166.

²⁷⁷Necdet Öklem, Hilafetin Sonu, s.2.

Osmanlılar'da laikliğe temel sayılabilecek çeşitli fikir akımları ve Cumhuriyetin ilanı ile birlikte bu tür bir devlet sistemine geçiş anlatılmış.

Laik bir devlet sistemine yönelişte önemli bir basamak olan Saltanatın Kaldırılması (s.17-24), kitabın ikinci bölümünü oluşturuyor. Milli Mücadele kazanılmış ve Türk ordusu muzaffer olarak İstanbul'a girmiştir. Artık Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları planlı olarak yürüttükleri Cumhuriyet idaresine geçişin bir safhasına geldiklerinin farkındaydılar ve bu amaç doğrultusunda saltanatı kaldırdılar. Artık sadece Hilafet Osmanlı hanedanı üzerinde bulunuyordu. Bu süreçte kitapta çok canlı tasvirlerle anlatılmış.

III. Bölüm olan "Hilafetin Sonu" (s.25-125), kitabın en geniş kısmını kapsıyor. Konunun daha rahat anlaşılmasını sağlamak için bu bölüm de alt bölümlere ayrılmış. İlk önce hilafetin kaldırılmasına gidilirken bunun ağırlıklı olarak siyasi ve sosyal temelleri zikredilerek "hazırlık safhası" anlatılmış. Buradan da "karar safhasına" geçilmiş. O dönemin şartları içinde hilafet meselesinin halledilmesi oldukça zordu, bu itibarla birçok tepkilerin olması da normaldir. İşte kitabın geri kalan kısmında bu konu üzerinde T.B.M.M. de yapılan müzakereleri içermektedir.

Hilafetin kaldırılması meselesi birçok yakın tarih araştırmalarında işlenmiş olmakla beraber Necdet Öklem'in kendi üslubuyla konulara yaklaşması, kitabı ilgi çekici hale getiriyor. Tabii ki, kitabın ilk önce gazetede yayınlanma amacıyla hazırlanmış olması bilimsel metod kullanma ihtiyacını hissettirmemiş olabilir. Yine de asıl mesleği tarihçilik olmamakla beraber Necdet Öklem, bu kitabıyla hilafet müessesesi ve laiklik ilkesine çeşitli açılardan bakarak, yakın tarih meraklıları ve araştırmacılar için ilgi çekici bir eser vermiştir.

5. T.B.M.M. Gizli Oturumlarında Başkomutanlık Kanunu ve Tartışmalar, Ege Üniversitesi yayınları İzmir, 1982, 134 s.

Bilindiği gibi lider, bağlı bulunduğu toplumun önünde, ona rehberlik eden ve daha yüksek bir mevkiye gelmesi için uğraş veren kişidir. Necdet Öklem'de bu kitabında bir lider olarak Mustafa Kemal Paşa'yı ve onun başkomutanlık ünvanıyla, meclis yetkilerinin bir bölümünü alması üzerine yapılan tartışmaları konu etmiş.

Eser, giriş bölümünden sonra birbirine bağlı ondört bölüm altında tolanıyor : Toplum ve Lider, Liderin Nitelikleri, Başkomutanlık ve Tepkiler, Kurtuluş Savaşı Öncesi, Aksiyon Dönemi, Devlet Rejiminin Belirlenmesi, Verilen Söz ve Geçmiş, Mustafa Kemal'e Tepkiler, Başkomutanlık Kanunu ve Muhalifler, Başkomutanlık

Tartışmaları, Kanununun Birinci Müzakeresi, İkinci Müzakere, Üçüncü Müzakere, Dördüncü Müzakere.

Yazar kitabın ilk bölümünde bir toplumda liderin oluşmasının sosyal ve psikolojik sebeplerini açıklamış. Bunların yanında bugün de geçerli sayılabilecek bir liderde bulunması gereken özellikleri "Liderin Nitelikleri" şeklinde sıralamış:"1-Tam sağlık, 2- Yaradılıştan zeki, 3- Kuvvetli hafıza 4- Feraset²⁷⁸, 5- İyi konuşma yeteneği, 6-Öğrenme ve öğretme sevgisi, 7- Yemek, içmek ve kadına düşkünlükten uzak olmak, 8- Doğruluğu, gerçeği sevenleri sevmek, bunun tersine yalandan ve yalancılıktan nefret etmek, 9-Alicenap olmak, 10- Para ve mala değer vermemek servet olarak vakan bilmek, 11- Adaletin ve adillerin dostu olmak, 12- Azim ve irade sahibi olmak"²⁷⁹.

Yazar kitabın "Başkomutanlık Tartışmaları" (s.31) bölümünden itibaren kitabın sonuna kadar yorum yapmaktan kaçınarak, sadece T.B.M.M. deki Başkomutanlık tartışmalarını aktarmakla yetinmiş.Yazarın kitaplarının bir özelliği olarak konularla ilgili dipnotlar ve bibliyografya verilmemiş. Ancak Necdet Öklem kendine özgü tarzıyla kaleme aldığı bu eserinde, toplumsal bir gerçek olan liderlik kavramının altında yatan sosyal ve psikolojik sebeplere dikkati çekerek, konuya değişik açılardan yaklaşma fırsatı veriyor.

6. 1877 Meclisi Mebusanı Bütçe-İller Kanunu İç Tüzük Üzerinde Tartışmalar, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1982, VI+219 s.

Necdet Öklem'in bu kitabı, esas konusu itibariyle 1877' de kurulan I.Meclisi Mebusan ve bu mecliste görüşülen bütçe, iller kanunu ve Kanunu Esasi üzerine yapılan tartışmaları kapsıyor. Ancak konuya hemen girilmeyerek meşrutiyetin ilanını hazırlayan sebepler de özet halinde belirtilmiş. Bu süreç Osmanlı devletinde bozuklukların görülmesiyle başlayan ilk yenileşme hareketlerine kadar uzanıyor. Çünkü yazara göre "..bu olaylar birbirinden kopuk olarak meydana gelmemiştir. Tersine, içiçe geçmiş, biri öbürünün sebebi, öteki öncekinin sonucu olmuştur"²⁸⁰.

²⁷⁸ Feraset: Zihin uyanıklığı.Hemen anlama, çabuk anlama. M.Nihat Özön, Türk Dili Sözlüğü,İstanbul 1971, s.227.

²⁷⁹ Necdet Öklem, T.B.M.M. Gizli Oturumlarında Başkomutanlık Kanunu ve Tartışmalar, s.3.

²⁸⁰ Necdet Öklem, 1877 Meclisi Mebusanı Bütçe İller Kanunu İç Tüzük Üzerinde Tartışmalar, s.V

Kanunî Esasinin ilanı ve meclisin açılışı konularıyla devam eden kitabın geri kalan bölümlerinde ise meclisi Mebusan'da yapılan bazı önemli görüşmeler geniş olarak naklediliyor. İlk konu "1877 Meclisi Mebusanında Bütçe Konuşmaları" (s.55-136), "İller Kanunu Müzakereleri" (s.137-183), "Mersin Vapuru Olayı" (s.184-198), ve son olarak "İç Tüzük Müzakereleri" (s.199-219).

Üzerinde belki çokça araştırma yapılmış olan I.Meşrutiyet ve Osmanlı Meclisi Mebusanı, açık bulunduğu kısa süre içinde belki de pek fazla etkili olmadı. Ancak buna bakarak konuyu önemsiz gibi değerlendirmek de son derece hatalıdır. Zira Türk tarihi içinde parlamentolu hayata geçişin ilk safhası olması itibarıyla dahi çok önemli bir yer işgal eder. Yazar, herşeye rağmen bu eserinde tarihin toplum hayatında önemli bir yer tuttuğundan hareketle "...belgeleri derli toplu aktarmadan başka iddiası olmayan bu çalışmanın, kültür hayatımıza, bir katkı sağlamak"²⁸¹ amacıyla kaleme alındığını ifade etmekte yetiniyor.

Sadeleştirdiği Kitapları

7. 70 Yıl Evvelki Çin Türkistanı Ahmet Kemal'in Serüvenleri, İzmir 1984 VIII+130 s.

Necdet Öklem'in sadeleştirdiği bu kitap, ilk kez yazarı tarafından 1925 yılında yayınlanmıştır²⁸². İkinci olarak da yeni harflerle yine A.Kemal İlkul tarafından 1955 yılında İstanbul'da basılır²⁸³. Necdet Öklem kitabın başlangıç bölümünde eseri Osmanlıcadan yeni harflere sadeleştirerek çevirdiğini, fakat asıl metne tamamen sadık kaldığını ifade ediyor. Öklem, anıların, tarihin önemli bir kaynağı olduğunu, bunun için dikkate alınması gerektiğini ve eserin yayınlanış amacının da, bu itibarla tarihe bir katkı sağlamak olduğunu belirtiyor.

Ahmet Kemal'in bu maceralı gezisini anlattığı eseri bize birçok yönden bilgiler sağlamaktadır. En başta bugün bizimle ayrı düşmüş ve hala Çin baskısı altında bulunan soydaşlarımızın o günlerde yaşamış olduğu şartları gözler önüne serer. Ahmet Kemal belki ticaret amacıyla belki de içinde duyduğu ve o günlerin hakim

²⁸¹ a.g.e. , s.VI.

²⁸²Habibzade Ahmed Kemal, Çin-Türkistan Hatıraları, Marifet Matbaası, İzmir 1341/1925.

²⁸³A.Kemal İlkul, Türkistan ve Çin Yollarında Unutulmayan Hatıralar, Zarif Matbaası, İstanbul 1955.

anlayışı olan Türkçülük gayesiyle Çin'e gitmiş ve orada yaptığı çalışmalarla Türkleri uyandırmaya çalışmıştır. Yazarın burada gördüğü en büyük eksiklik eğitimsizlik olmuş, bu yüzden de çabalarını cehaletle mücadeleye sevk etmiştir. Ancak I.Cihan Savaşının güvensiz ortamı ve Çin makamlarının baskısı sonucunda, oradaki günlerinin büyük kısmını hapis hanelerde geçirmiştir. Bütün bunlarla birlikte gezdiği, gördüğü yerler ve Çin esaretindeki Türklerin sosyal hayatı hakkında da çok ilginç bilgiler vermektedir.

Necdet Öklem'in kitabı yayınlandıktan sonra bazı eleştirilere maruz kalmıştır²⁸⁴.

Bizce bu hatıra kitabı bazı eksikliklerine rağmen Çin esaretinde kalmış soydaşlarımız hakkında önemli bilgiler vermekte ve onlara yakınlık duymaya vesile olmaktadır. Yalnızca bu açıdan bakılsa bile yayınlanmış olması önemli bir değer arz etmektedir.

8. I.Cihan Savaşı ve Sankamış-İhsan Paşa'nın Anılan Sibiry'a'da Esarettten Kaçış, İzmir, 1985, VI+128 s.

Anılann tarih ilmi için ne kadar önemli olduğu malumdur. Ancak Türk insanının eksik bir yönü de bu tür eserler vermeğe rağbet etmemesidir. Bununla birlikte yazılmış olan birçok hatıra da ihmale uğramakta, onlardan gerektiği şekilde faydalanılamamaktadır. Necdet Öklem'in kendi çabasıyla ve yaptığı bazı ilavelerle yayına hazırladığı bu eser kuşkusuz bir dönemin tarihine ışık tutacak mahiyettedir.

1925-1926 yıllarında İzmir valiliği de yapan İhsan Latif Sökmen'in I.Dünya savaşı sırasında başından geçenleri anlattığı kitap ilk olarak "Bir Serencam-ı Harp" adıyla 1925 yılında yayınlanmıştır²⁸⁵. Necdet Öklem'in İzmir Milli Kütüphanesinde bulup yeni harflerle sadeleştirerek "I.Cihan Savaşı ve Sankamış" kitabının zeyli olarak yayınladığı eser üçüncü kez 1988 yılında Kültür Bakanlığı yayınları arasında yeniden basıldı²⁸⁶.

²⁸⁴Tarih ve Toplum dergisinde kitabı eleştiren Mustafa Şahin, önemli gördüğü eksikleri şu şekilde sıralamaktadır: "Hicri tarihleri bazı yerlerde Miladî'ye çevrilmiş, bazı yerlerde olduğu gibi bırakmış, yer ve özel adların çoğunu garipleştirmiş, yerel lehçe numuneleri tabir caizse tarzancalaştırılmış, şiir örneklerinin tamamı alınmadığı gibi, alınanların sıhhati meçhuldür, 1925 basımındaki yirmiye yakın dipnotun hiçbirini Öklem'in yayınında göremiyoruz": Mustafa Şahin, "Hatırat Perde 3", Tarih ve Toplum, sayı:111 Mart 1993, s.62-64.

²⁸⁵İhsan Latif, Bir Serencam-ı Harb, Marifet Matbaası, İzmir 1925, 178s.

²⁸⁶İhsan Latif, Bir Serencam-ı Harb, yayına hazırlayan:Burhan Göksel, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara 1988, 198s.+1Harita

İsminden de anlaşılacağı gibi eser iki kitaptan oluşuyor. Necdet Öklem'in kendi araştırması ile yazdığı birinci kısımda Osmanlı Devletinin I.Cihan Savaşına girişi ve büyük felaketlere mâlolan Sarıkamış cephesini içeriyor (s.1-71). Zeyl olarak alınan ikinci kitap ise İhsan Paşa'nın esareti ve bu esareten kaçıışı anlatmaktadır (s.1-128). Yazar Osmanlı Devletinin I. Cihan savaşına katılması konusunda hatıralardan da faydalanarak Almanya'nın oyununa gelindiğini belirtirken²⁸⁷, o sıralarda tartışılmaz lider haline gelen Enver Paşa'nın otoritesinin sevgiye değil, korkuya dayandığını ileri sürüyor²⁸⁸. Kitabın geri kalan kısmında ise Enver Paşa'nın başarısızlıkta büyük payının olduğuna inandığı Sarıkamış savaşlarını ve bunun getirdiği ağır sonuçları gözler önüne sererken, sözü İhsan Paşa'ya bırakıyor.

İhsan Paşa Osmanlı ordusunun değerli subaylarından biridir. Savaşmak için gittiği Kafkas cephesinde üzerine düşen vazifeyi yaptığına da inanmaktadır. Ancak talih onu birçok insanın dinlerken bile heyecanlanacağı bir maceranın içine atar. Paşa 5 ayını Rus esareti altında geçirdikten sonra 23 Mayıs 1915 günü firar eder²⁸⁹. Bu beş aylık esareten sonra da 4 aylık bir kaçış macerası yaşar. Sibiryaya, Mançuryaya, Çin, Japonya, Amerika, Cebelitank, Yunanistan'da geçen bu heyecanlı ve tehlikeli dünya turu en sonunda İstanbul'da noktalanır²⁹⁰. İhsan Paşa'nın Asya'dan çıkıncaya kadar geçtiği yerlerin büyük bölümünün Türklerin yaşadığı bölgeler oluşu, eserden onların durumları hakkında da bilgiler edinmemizi mümkün kılıyor. Kitap, yayınlandıktan uzun bir süre sonra Ali Birinci tarafından tenkid edilmiştir²⁹¹.

B.MAKALELERİ

Necdet Öklem'in gerçekleştirdiği birçok siyasi ve kültürel faaliyetin içinde en önemlilerinden birisi de gazete ve dergilerde yazdığı yazılardır. İlk kez üniversite

²⁸⁷Necdet Öklem, *I.Cihan Savaşı ve Sarıkamış*, s.17.

²⁸⁸a.g.e., s.32.

²⁸⁹a.g.e., *İhsan Paşanın Anıları*, s.46.

²⁹⁰a.g.e., s.124.

²⁹¹ Necdet Öklem'in yanısıra kitabı son kez yayınlayan Burhan Göksef de bu eleştirilerden nasibini almıştır. kitabın öncelikle orjinal ismiyle yayınlanmaması, bazı bölümlerin eksik bırakılması, İhsan Paşa'nın tam ismi olan İhsan Latif Sökmen adına yer verilmemesi eleştirilen önemli noktalar olmuştur. Ali Birinci, "Bir Serencam-ı Harb'in Talihsiz Serencamı", *Tarih ve Toplum*, sayı:86 Şubat 1991 s.57-59.

öğrenimi devam ederken Kovan dergisiyle başladığı yazarlığa halen (1995) İzmir'de çıkan Hür Efe gazetesıyla devam etmektedir.

Necdet Öklem yazılarında, hayatının akışıyla da ilgili olarak birçok konuya değinmiştir. Ancak belirgin olarak en göze çarpan özelliği birçok yazısında temel olarak hukukun üstünlüğünü almasıdır. Öklem bir yazısında her müessesesinin kendi işlevlerini yerine getirmesi gerektiğini belirtirken, hukukun üstünlüğünün de parlak sözlerle değil, herkesten önce hukukçuların hukukun ana ilkelerine sadık kalmaları ile sağlanacağına dikkat çeker²⁹².

Öklem'in en fazla ağırlık verdiği konuların bir diğeri de Türk tarihi, özellikle Atatürk ve fikirleridir. Daha öğrencilik yıllarından başlayarak siyasette aktif olduğu dönemlerde Atatürkçülük fikrini savunmuş, bunu yazdığı yazılarla da açıkça göstermiştir. Daha sonra üniversitede İnkılap Tarihi hocalığı yapan yazar burada edindiği tecrübeyle tarihe daha profesyonelce yaklaşmış; gerek kitaplarıyla gerekse makaleleriyle Türk tarihi hakkında ilginç tesbitlerde bulunmuştur.

Atatürk onun için her zaman bir ışık kaynağı olmuştur. Birçok konuda yaptığı yorumlar hep Atatürkçü bakış açılarından: "Atatürk ne yeşilin ne de kızılın, bayrağı, kalkanı ve bahansı olamaz. Türk milliyetçiliğinin modern kurucusu olduğu kadar, panislamizmin, panturanizmin, ırkçılığın ve kafatasçılığın karşısında yer aldı. Onun gibi olmak başka, onun yolunda olmak başka şeydir...Atatürk olmak muhâl...Atatürk anlayışı içinde millete hizmet etmek anlayışı ise, zor olmakla beraber mümkündür..."²⁹³. Öklem'de bütün faaliyetlerinde bu hizmet anlayışını takip etmiştir.

Necdet Öklem gazete yazarlığı sırasında, içinde bulunulan günlerle ilgili olarak da birçok konuda yazı yazmıştır. Bunlar üniversiteden sanata, politikadan sosyal meselelere kadar geniş bir yelpazede bulunmaktadır. Öklem'in gazete yazarlığında en göze çarpan özelliklerden birisi de, aslında bir yan uğraş olarak sürdürdüğü gazete yazarlığına hemen hemen hiç ara vermeden 50 yıldır devam etmesidir. Gazete ve dergi yazarlığı onun için adeta ikinci bir meslek gibidir. Tabii ki bu uzun sürenin verdiği tecrübe yazılarının değerini de artırmaktadır. Necdet Öklem'in sabırla emek verdiği bu çalışmalar genç nesillere örnek olabilecek niteliktedir. Tüm yazılarını tanıtmak mümkün olmadığından, aşağıda ulaşabildiğimiz makalelerini çıktığı yere göre sıralamakla yetindik.

²⁹² Necdet Öklem, "Hukuka Saygı", Ege Ekspres, 7 Şubat 1972.

²⁹³ Necdet Öklem, "Atatürk Olmak", Ege Ekspres, 11 Kasım 1971.

"KOVAN" DERGİSİ (İzmir)

- 1- "Sanatkar" . - Cilt:1, Sayı:1, Ağustos 1943
- 2- "İçtimai Yardım". - Cilt:1, Sayı:2, Eylül 1943
- 3- "İzmir'in Üniversitesine Doğru". - Cilt:1 Sayı:3, 1.Teşrin 1943
- 4-"Suçlu ve Alkol". - Cilt:1, Sayı:4, 2.Teşrin 1943
- 5- "Asıl Derdimiz". - Cilt:1, Sayı: 5-6, 2.Kanun 1944
- 6- "Matbuat". - Cilt:1, Sayı: 7, Şubat 1944
- 7- "Atatürk Hakkında Düşünce" - Cilt:1, Sayı:7, Şubat 1944
- 8- "Bekarlık vergisi". - Cilt:1 Sayı: 8, Mart 1944
- 9- "Dr. Rüknettin Fethi Olcaytuğ". - Cilt:1, Sayı:19, Nisan 1944
- 10- "Mezhebimiz". -Cilt:1, Sayı:10, Mayıs 1944
- 11- "19 Mayıs". - Cilt:1, Sayı:11, haziran 1944
- 12- "Bir Anket ve Gençlik". - Cilt:1, sayı:12, Temmuz 1944
- 13- "Hastalıklar". - Cilt:II, Sayı:14, Eylül 1944
- 15- "Ölmez Atatürk". - Cilt:II, Sayı: 15-16, 2.Teşrin 1944
- 16- "Müessese Ahlakı". - Cilt:II, Sayı: 17-18, 2.Kanun 1945
- 17- "Fahri Hizmetler". - Cilt:II, Sayı:19, Mart 1945
- 18- "Milli Tiyatro". - Cilt:III, Sayı: 35-36, Ekim 1945
- 19- "İstiklal Marşı Değiştirilemez". - Cilt:III, Sayı:277-28-29, Aralık 1945

Kovan'da İmzasız Yazıları²⁹⁴

- 20- "Buhran". -Cilt:1, Sayı:2, Eylül 1943
- 21- "XX.Yıl". -Cilt:1, Sayı:4, İkinci Teşrin 1943
- 22- "Teşkilat". -Cilt:1, Sayı: 8, Mart 1944
- 23- "Gençlik". -Cilt:1, Sayı:9, Nisan 1944
- 24- "İstihza". -Cilt:1, Sayı:10, Nisan 1944
- 25- "Başiboşluk". -Cilt: 1, Sayı:12, Temmuz 1944
- 26- "İhmâl". -Cilt:2, Sayı:13, Ağustos 1944
- 27- "Atatürk". -Cilt:2, Sayı:15-16, İkinciteşrin 1944
- 28- "Tiyatro Babında". -Cilt: 2, Sayı:21 Nisan 1945
- 29- "Cinayetler". -Cilt: 3, Sayı:27-28-29, Aralık 1945
- 30- "Dönemler". -Cilt:3, Sayı: 30-31-32-33, Nisan 1946

²⁹⁴ İsimless yayınlanan makaleleri Necdet Öklem'den aldığımız bilgilerle tesbit ettik.

"9 EYLÜL " GAZETESİ (İzmir)

- 31- "Atatürk'e Kimler Sövebilir". -26 Haziran 1947
- 32- "Gene Tiyatro". -3 Temmuz 1947
- 33- "Fırsat Düşkünleri Cezalandırılmalıdır".. -10 Temmuz 1947
- 34- "Şu Ecnebi Hayranlığı". -10 Temmuz 1947
- 35- "Türk Köylüsü Olay Mevzuu Yapılamaz" -31 Temmuz 1947
- 36- "Başiboş Bir Basın, Kendisine Has Bir Nevi Saltanattır" -30 Ağustos 1947
- 37- "Komitem Dağılmamıştı ki.." -18 Ekim 1947
- 38- "Ümitlerimizi Dökülecek Kanlara Değil, Kanunlarımızın Adil Hükümlerine Bağlıyalım". -15 Kasım 1947
- 39- "Şahsi Menfaatler Bir Gün Pekala Yabancıların Siyasi Emelleriyle Birleşebilir"
- 29 Kasım 1947
- 40- "Yardımlaşma Ananesi". -17 Ekim 1948
- 41- "Muhalefet Şahsi Olmaktan Kurtulamamıştır" -8 Kasım 1948
- 42- " Muhalefet Vehim İçindedir". -29 Kasım 1948
- 43- " Bayar'ın Nutku ve Köprülü'nün Beyanatı" . - 20 Aralık 1948
- 44- " Siyaset Ahlakının En Esaslı Temeli Feragattir". - 10 Ocak 1949
- 45- " Sabahattin Ali Ne Kelime" . -17 Ocak 1949
- 46- "Bu İşin Sonu ne Zaman Gelecek". -24 Ocak 1949
- 47- "Matbuat Ürkütücü Bir Vasıf Almaktan Kaçınmalıdır" . -7 Şubat 1949
- 48- "Komünitlerin Vatan Haini Olduklarını Belirtecek Bir Maddeye İhtiyaacımız Var".
-28 Şubat 1949
- 49- "Atlantik Paktı ve Türkiye". -28 Mart 1949
- 50- "Demokratların Sistemli Gürültüsü" -9 Mayıs 1949
- 51- " Bizzat İlhakı Hakkın Suç Olduğunu Unutmamak Lazımdır". - 7 Temmuz 1949
- 52- " Sayın İsmet İnönü İzmir'de". -11 Ağustos 1949
- 53- " 1919 Bir Mustafa Kemal Yarattı". - 29 Eylül 1949
- 54- "İftira". -1 Aralık 1949
- 55- "Bu Memlekette Muhalefet Asla Fedailik Değildir" . -15 Aralık 1949

"SABAH POSTASI" Gazetesi (İzmir)

56- "Hüriyet Pazarı"	- 17 Aralık 1956
57- "Ebul'ula Mardin"	- 16 Ocak 1957
58- "Rejim Buhranı"	- 17 Mart 1957
59- "Kendi Kendimize"	- 4 Haziran 1957
60- "Öpülen El"	- 8 Haziran 1957
61- "Yeni Bir Makam"	- 11 Haziran 1957
62- "Işık"	- 16 Haziran 1957
63- "Milletle Beraber"	- 24 Haziran 1957
64- "Hüriyete Dair"	- 8 Temmuz 1957
65- "Yas Günü Bitmeli"	- 10 Kasım 1957
66- " Tek Parti Devri ve Üniversite	- 7 Şubat 1958

"DÜNYA" Gazetesi (İstanbul)

67- "Ortanın Solunda Usül Meselesi".	-15 Ekim 1966
68- "Hatalı Yörünge".	-7 Kasım 1966
69- "Yeraltıcılar".	-5 Ocak 1967

"EGE EKONOMİ" Gazetesi, "GÖRÜNEN KÖY" Sütunu (İzmir)

70- "İzm" ler ve Gerçekler ".	- 19 Ağustos 1968
71- "Müessese ve Politika ".	- 20 Ağustos 1968
72- " Uçlar ve Ortası ".	- 21 Ağustos 1968
73- "Çokluk".	- 22 Ağustos 1968
74- "Uyan Berzoçek".	- 23 Ağustos 1968
75- "Çekoslavakya'daki Bunalım".	- 24 Ağustos 1968
76- "Barışçı Gospodin".	- 26 Ağustos 1968
77- "Hitler ve Çekoslavakya".	- 27 Ağustos 1968
78- "Komünizm ve Çekoslavakya".	- 28 Ağustos 1968
79- "Bir Görüş".	- 29 Ağustos 1968
80- "Üniversite ve Politika".	- 30 Ağustos 1968

- 81- "Hislerin Hakim Olsuğu Yerlerde Saadet Aramak Beyhudedir".- 31 Ağustos 1968
- 82- "Tüccar-Aracı". - 5 Eylül 1968
- 83- "Geçim İndirimi". - 6 Eylül 1968
- 84- "Şansölye Kesinger". - 7 Eylül 1968
- 85- " Vergi Taksidi". - 9 Eylül 1968
- 86- "Tehlike ve İmran Öktem". - 11 Eylül 1968
- 87- "Atatürk ve Şansölye". - 12 Eylül 1968
- 88 - "Vefa". - 20 Eylül 1968
- 89- "Demokrasinin Cilvesi". - 21 Eylül 1968
- 90- "Anarşistlerin Kongresi". - 23 Eylül 1968
- 91- "Fakirlik". - 24 Eylül 1968
- 92- "İlim ve İnsan". - 25 Eylül 1968
- 93- "İki Gazete". - 26 Eylül 1968
- 94- "Dışardaki Doktorlar". -27 Eylül 1968
- 95- "Müzik Zevki". - 28 Eylül 1968
- 96- "Hatıra Sömürücülüğü". - 30 Eylül 1968
- 97- "Taklit". - 1 Ekim 1968
- 98- "Üniversiteye Yardım". - 3 Ekim 1968
- 99- "İlim Haysiyeti". - 4 Ekim 1968
- 100- "Asistan Meselesi". - 5 Ekim 1968
- 101- "Hakşinaslık". - 7 Ekim 1968
- 102- "Yabancıнын Kudreti". - 8 Ekim 1968
- 103- "Demagoji". - 9 Ekim 1968
- 104- "Yanlış Yol". - 11 Ekim 1968
- 105- "Kopyacılık". - 14 Ekim 1968
- 106- "Köprüde Politika". - 15 Ekim 1968
- 107- "Hazin Politika". - 16 Ekim 1968
- 108- "Gandhi, Büyük İnsan". - 17 Ekim 1968
- 109- "Yobazlık". - 18 Ekim 1968
- 110- "İslam Devleti". - 19 Ekim 1968
- 111- "Karşılamanın Dozu". - 21 Ekim 1968
- 112- "Ece Amca". - 22 Ekim 1968
- 113- "Yeni Sol". - 28 Ekim 1968
- 114- "Fransa ve Denge". - 29 Ekim 1968

- 115- "Amerikan Seçimleri". - 30 Ekim 1968
 116- "İnançta Samimiyet". - 31 Ekim 1968
 117- "Yolun Getirdiği Medeniyet". - 1 Kasım 1968
 118- " Açılış Töreni". - 5 Kasım 1968
 119- "TRT'ye Bir Teklif". - 6 Kasım 1968
 120- "İnönü'nün Görüşleri". - 7 Kasım 1968
 121- "Amerika'ya Enosis". - 8 Kasım 1968
 122- "Atatürk Olmak". - 9 Kasım 1968
 123 - "Asgari Müşterek". - 10 Kasım 1968
 124- "Asalet". - 12 Kasım 1968
 125- "Yine Aynı Dert" . - 13 Kasım 1968
 126- "Parti İçi İktidar Yanışması ve Üzüntü Verici İzler".- 14 Kasım 1968
 127- "Mecliste Full-Time Uygulanmalıdır". - 16 Kasım 1968
 128- "Atatürk Sağ Olsaydı" - 21 Kasım 1968
 129- "Başka Bir İttifak mı?" - 23 Kasım 1968
 130- "300 Lira Aylıklı Memurluk". - 25 Kasım 1968
 131- "Kruşçeften Dört Yıl Sonra Rusya". - 25 Kasım 1968
 132- "Ya Demokrasi Ya Başkası". - 29 Kasım 1968
 133- "Bu Nasıl Dostluk". - 30 Kasım 1968
 134- "Nixon'un Fikirleri". - 3 Aralık 1968
 135- "İki Toplantı". - 4 Aralık 1968
 136- "Organ Nakli". - 5 Aralık 1968
 137- "Organ Naklinin Ahlaki Yönü". - 6 Aralık 1968
 138- "Özel Okullar". - 11 Aralık 1968
 139- "Bitmeyen Huzursuzluk". - 12 Aralık 1968
 140- "İşe Göre Adam" - 18 Aralık 1968
 142- "Ölü Yatırımlar". - 20 Aralık 1968
 143- "Çılgınlık Devri". - 24 Aralık 1968
 144- "Basın ve Adalet". - 27 Aralık 1968
 145- "Politika Üzerine". - 28 Aralık 1968
 146- "Dev Proje" - 30 Aralık 1968
 147- "Köy Ekonomisi - 3 Ocak 1969
 148- "Yeni Bir Kanun". - 9 Ocak 1969
 149- "Öğretmen ve Politika". - 10 Ocak 1969
 150- "Tarihten Ders Almalı". - 11 Ocak 1969

- 151- "Gaflet". - 14 Ocak 1969
- 152- "Anayasa Mahkemesinin Kararı". - 15 Ocak 1969
- 153- "Kompradorlar" - 16 Ocak 1969
- 154- "İstemezük". - 17 Ocak 1969
- 155- "Bir Ders". - 21 Ocak 1969
- 156- "İki Vasıf". - 22 Ocak 1969
- 157- "Komedi- Dram". - 24 Ocak 1969
- 158- "Brüksel'de Bir Olay". - 28 Ocak 1969
- 159- "Tanzim Satışı" - 1 Şubat 1969
- 160- "Bir Fedai". - 5 Şubat 1969
- 161- "Elçiler ve Senatörler". - 6 şubat 1969
- 162- "Kızıl Örümcek". - 7 Şubat 1969
- 163- "Hoşgörü". - 10 Şubat 1969
- 164- "Çıkmaz Yol". - 11 Şubat 1969
- 165- "Cemal Tural". - 12 Şubat 1969
- 166- "Sosyal Hizmetler". - 13 Şubat 1969
- 167- "Sosyal Hizmetler II". - 15 Şubat 1969
- 168- "Kızıl Bayrak". - 18 Şubat 1969
- 169- "Korkunç Zihniyet". - 19 Şubat 1969
- 170- "Doğa Kanunu". - 20 Şubat 1969
- 171- "Hancı". - 21 Şubat 1969
- 172- "Başını Kuma Sokanlar". - 26 Şubat 1969
- 173- "Dinledik". - 3 Mart 1969
- 174- "Cumhurbaşkanının Yemini". - 4 Mart 1969
- 175- "Sömürü". - 5 Mart 1969
- 176- "Prof. Rasim Adasal ve Biz". - 6 Mart 1969
- 177- "İlerdik mi?". - 11 Mart 1969
- 178- "Gençlik Hareketlerinin Babası". - 12 Mart 1969
- 179- "Bir Ruh Hastalığı mı?" - 13 Mart 1969
- 180- "Marcuse'ün Nasihatı". - 17 Mart 1969
- 181- "Saldırı da Metod". - 18 Mart 1969
- 182- "Rus Yapısı Slogan". - 19 Mart 1969
- 183- "Bu da Başka Çeşit". - 20 Mart 1969
- 184- "Tanrısal Hukuk". - 24 Mart 1969

- 185- "Ege Siyasi Gezi Turunun Düşündürdükleri".- 25 Mart 1969
- 186- "İki Ekip". - 29 Mart 1969
- 187- "Cilas ve İdeoloji". - 31 Mart 1969
- 188- "Deprem". - 2 Nisan 1969
- 189- "Opera Sarayı". - 7 Nisan 1969
- 190- "Düşünce Hümiyeti". - 8 Nisan 1969
- 191- "Depremin Zararları". - 9 Nisan 1969
- 192- "Değişmeyen Tahakküm". - 10 Nisan 1969
- 193- "Politika Hevesi". - 11 Nisan 1969
- 194- "Acuze Şehir". - 15 Nisan 1969
- 195- "Ankara ve Belediyesi". - 16 Nisan 1969
- 196- "İş Ahlakı". - 17 Nisan 1969
- 197- "Sendikalar ve Politika". - 18 Nisan 1969
- 198- "Dubçek ve Gerçek". - 21 Nisan 1969
- 199- "İdeoloji Yobazları". - 22 Nisan 1969
- 200- "Devlet Baba". - 23 Nisan 1969
- 201- "Bir Tasarı". - 24 Nisan 1969
- 202- "Bir Tasarı Daha". - 25 Nisan 1969
- 203- "Kefaret". - 26 Nisan 1969
- 204- "Mürşid (!)" - 27 Nisan 1969
- 205- "Dokuz Tilki". - 17 Mayıs 1969
- 206- "Haber Saltanatı". - 19 Mayıs 1969
- 207- "Anayasa Nasıl Değiştirilebilir ?" - 24 Mayıs 1969
- 208- "Trafik Olayları ve Devlet". - 26 Mayıs 1969
- 209- "27 Mayıs". - 27 Mayıs 1969
- 210- "Dış tahrik". - 29 Mayıs 1969
- 211- "Trafiksizlik". - 30 Mayıs 1969
- 212- "Telefon Vodvili". - 31 Mayıs 1969
- 213- "Çalışmalar". - 2 Haziran 1969
- 214- "Çıkmaz Sokak". - 3 Haziran 1969
- 215- "Seçim Kapısında". - 5 Haziran 1969
- 216- "Disiplin Nerede ?" - 7 Haziran 1969
- 217- "Reform ve İstifa". - 9 Haziran 1969
- 218- "Maddi Dünya". - 10 Haziran 1969
- 219- "Nasihat Fayda Vermezse". - 11 Haziran 1969

- 220- "İlahlar Kan İstiyor". - 12 Haziran 1969
 221- "Deliler Çağı mı?" - 13 Haziran 1969
 222- "Maske Düşürülmelidir". - 16 Haziran 1969
 223- "Tarih Gerçekleri". - 17 Haziran 1969
 224- "Değişmeyen Politika". - 18 Haziran 1969
 225- "Hata Zinciri". - 23 Haziran 1969
 226- "Baş İçinde". - 25 Haziran 1969
 227- "Tahrik Yağmuru". - 26 Haziran 1969
 228- "Danıştay Anayasa'yı İhlal Ediyor". - 27 Haziran 1969
 229- "Atatürk'ün Rus Siyaseti". - 28 Haziran 1969
 230- "Antiemperyalist (I) Bir Ajan". - 30 Haziran 1969
 231- "PTT Binası". - 2 Temmuz 1969
 232- "Hatalı Yol". - 3 Temmuz 1969
 233- "Allah Kavuştursun". - 4 Temmuz 1969
 234- "Teknik Öğretim". - 5 Temmuz 1969
 235- "Nihayet". - 8 Temmuz 1969
 236- "İdarede Reform". - 9 Temmuz 1969
 237- "Susuzluk. - 10 Temmuz 1969
 238- "Hoca Verir Telkini. - 11 Temmuz 1969
 239- "...Ve Kendi Yutar Salkımı - 14 Temmuz 1969
 240- "Sonsuz Aldanış. - 15 Temmuz 1969
 241- "Tarihi Günler. - 16 Temmuz 1969
 242- "Feza ve İnanç. - 17 Temmuz 1969
 243- "Neden Sol. - 21 Temmuz 1969
 244- "Adam Yemek. - 22 Temmuz 1969
 246- "Ay ve TRT. - 23 Temmuz 1969
 247- "Feza Hukuku. - 24 Temmuz 1969
 248- "Anayasa Düzeni. - 29 Temmuz 1969
 249- "Polis Anlamı. - 30 Temmuz 1969
 250- "Dünyada Bir Başka Dünya. -22 Kasım 1968- 10 Mayıs 1969 *

* Necdet Öklem'in İzmir Barosu Başkanı iken davetli olarak gittiği Amerika'da tuttuğu notlarından oluşan bu yazı dizisi 22 Kasım 1968 ile 10 Mayıs 1969'a değin 131 sayı devam etmiştir. Yazı Dizisinin başında Necdet Öklem, 70 gün süren bu seyahati esnasında Amerika'da ilgisini çeken pekçok olayı anlatırken şunlarda itiraf etmekten kendini alamaz :

Zaten benim üzerimde, gökleri tırmalayan binalar, batıdan doğuya atılmış -serbest yollar- jetler, limanlar, fazla bir etki yapmadı. Ben de derinden tesir yaratan şey, tamamen manevi alanda oldu. Yirminci asrın ortasında, birçok ülkelerde, milyonlarca insanın hala göğüs

"ATAYOLU" (Cumhuriyetçi Güven Partisi Yayın Organı)

251- "Yıldırım Çeken Maddeler 141-142" -Haziran 1970

"BİN BİR GECE MASALLARI" (İzmir)

252- Necdet Öklem, 15 Haziran 1973 ve Ağustos 1973 tarihlerinde İzmir'de iki sayı çıkmış olan Binbirgece Masalları isimli dergide, derginin büyük kısmını oluşturan binbir gece masallarını Osmanlıcadan sadeleştirerek yayımlamıştır.

Binbir Gece Masalları sayı:1, (1-33.s.) Haziran 1973

Binbir Gece Masalları sayı:2, (1-29 s.)Ağustos 1973

"EKSPRES" GAZETESİ (İzmir) "Düşünelim" Sütunu:

253- "Anayasa Değişikliği"	-4 Haziran 1971
254- "Davranışlar ve Yollar"	-16 Haziran 1971
255- "Kavramlarda Birleşimlidir"	-6 Temmuz 1971
256- "Sırların Açıklanması"	-16 Temmuz 1971
257- "Dokunulmazlık Geçici Olmalıdır"	-28 Temmuz 1971
258- "Yürek Sızımız"	-4 Kasım 1971
259- "Atatürk Olmak"	-11 Kasım 1971
260- "Anıt Anonim Olmalı"	-19 Ağustos 1972
261- "Hukuka Saygı"	-7 Şubat 1972
262- "Rasattepe'ni Yeni Görevlisi:İnönü"	-29 Aralık 1973
"Görüş " Sütunu:	
263- " Yine Yanılgı"	-5 Temmuz 1976
264- "Hukuk Anarşisi"	-15 Ağustos 1976
265- "Kısır Çağ"	-11 Eylül 1976
266- "Direniş Hak Değildir"	-30 Eylül 1976
267- "Devlet Birden Batmaz"	-8 Ekim 1976
268- "Çelişki Dünyası"	-13 Ekim 1976
269- "İlim ve Politika"	-22 Kasım 1976

geçirerek aradığı, bir o kadının henüz tadamadığı, tohumu 18. asırda atılmış olan bir nebatın meyvasıydı bu. İşte onu, A.B.D. de 80. katlı binasının tepesinde de, zenci fukarasının geçekondü semtinde de, siyaset alanında da, din konusunda da buluyorsunuz. Havayı koklar gibi duyuyor, serin bir su gibi kana kana içiyorsunuz. Hümiyettir bu nesnenin adı; Necdet Öklem, "Dünyada Bir Başka Dünya", Ege Ekonomi, 22 Kasım 1968.

270- "Parlamento Değişmeli"	-13 Ocak 1977
271- "İşbirliği"	-22 Ocak 1977
272- "Yollar Tıkanırsa"	-22 Nisan 1977
273- "Kim İster"	-1 Mayıs 1977
274- "Eyyamcılar"	-24 Temmuz 1977
275- "İngiliz Üsleri"	-26 Temmuz 1977
276- "Çınar ve Gölgesi"	-8 Ağustos 1977
277- "Sancı"	-14 Ağustos 1977
278- "Ordu ve Politika"	-5 Eylül 1977
279- "Ordu ve Politika 2"	-6 Eylül 1977
280- "Telefon Derdi"	-6 Ekim 1977
281- "Seçmenin Çilesi"	-28 Ekim 1977

"GÜNAYDIN" Gazetesi, (İzmir Eki) "Konuk Yazar" Sütunu

282- "Kişilik Sorunu"	-24 Ekim 1989
283- "Yapının Temeli"	-9 Kasım 1989
284- "Hangi Düşünce Suçu"	-28 Kasım 1989
285- "Parti mi? Devlet mi?"	-15 Aralık 1989
286- "Çift Maaş"	-30 Aralık 1989
287- "Hayal ve Gerçek"	-16 Ocak 1990
288- "Niçin Değil, Nasıl ?"	-10 Nisan 1990

"DEMOKRAT EGE" Gazetesi (İzmir) "Stop" Sütunu

289- "Aşağılık Kompleksi"	-8-15 Haziran 1992
290- "İnsan Olmak"	-28-4 Eylül 1992

"HÜR EFE " Gazetesi (İzmir)

291- "Politikada Karakter"	-25 Ocak 1993
292- "İlim Haysiyeti"	-2 Şubat 1993

293- "Üniversite ve Politika"	-9 Şubat 1993
294- "Politika Üzerine"	-16 Şubat 1993
295- "Parlamento Sorunu"	-20 Şubat 1993
296- "Adam Yemek"	-2 Mart 1993
297- "Parlamento Değişmeli"	-9 Mart 1993
298- "Aspirin Adamlar"	-16 Mart 1993
299- "Megalo İdea"	-23 Mart 1993
300- "Fikir Düzenbazları"	-6 Nisan 1993
301- "Ya Sabır"	-20 Nisan 1993
302- "Gündem"	-27 Nisan 1993
303- "İhtiras ve Yetenek"	-5 Mayıs 1993
304- "Kör Kuyu"	-12 Mayıs 1993
305- "Vergide Vatandaş"	-19 Mayıs 1993
306- "Parlak Bir Ömek Çiller Başbakan"	-16 Haziran 1993
307- "Kısır Çağ"	-2 Temmuz 1993
308- "Mutluluk"	-19 Temmuz 1993
309- "Atatürk Ve Gandi"	-29 Temmuz 1993
310- "Manevi Batakılık"	-18 Ağustos 1993
311- "Eğitim Sorunu"	-8 Eylül 1993
312- "Yozdurulan Kavram : Hak"	-24 Eylül 1993
313- "Rusya'da Değişmeyen Politika"	-7 Ekim 1993
314- "Hürriyette Ayrıcalık Olmaz"	-15 Ekim 1993
315- "İbret"	-29 Ekim 1993
316- "Onu Anarken"	-10 Kasım 1993
317- "Tarihin Sesi"	-24 Kasım 1993
318- "Kilisede Papandreu'nun Oyununa Alet Olacak mı?"	-9 Aralık 1993
319- "Yeni Hanedanlar mı?"	-21 Aralık 1993
320- "Basın'daki Hastalık"	-29 Aralık 1993
321- "Politika ve Ahlak"	-13 Ocak 1994
322- "Metin Toker'e Bu Yakışır mı?"	-28 Ocak 1994
324- "Birleşmiş Milletlermiş Hayal"	-14 Şubat 1994
325- "Bu Bir Ruh Hastalığı mı?"	-2 Mart 1994
326- "14 Mart Tıp Bayramı"	-18 Mart 1994
327- "Temel Bozukluk"	-5 Nisan 1994
328- "Milli Egemenlik"	-23 Nisan 1994

329- "Cezasız Toplum"	-9 Mayıs 1994
330- "19 Mayıs"	- 19 Mayıs 1994
331- "Neyin Kavgasını Yapıyoruz"	-10 Haziran 1994
332- "Temel Bozuk"	-9 Eylül 1994
333- "Hukuka Saygı"	-7 Ekim 1994
334- "71.Yıl"	-28 Ekim 1994
335- "O'nu Anarken"	-10 Kasım 1994
336- "İbret"	-5 Aralık 1994
337- "Değişen Birşey Yok"	-31 Aralık 1994

SONUÇ

İzmir, Türk siyasi hayatında gerek tercihleriyle gerekse yetiştirdiği önemli şahsiyetlerle her zaman ağırlığını hissettirmiş bir şehirdir. Özellikle çok partili demokratik hayata geçildiği 1945 yılından itibaren Türkiye'yi etkileyen birçok olaya sahne olmuş ve siyasete yön vermiştir. Türkiye'de 1945 - 1960 yılları arasındaki gelişmeler bugüne kadar birçok araştırmaya konu olmuştur.

Necdet Öklem, yetiştiği çevre itibarıyla ve çeşitli faaliyetlerin içinde yer almış olması dolayısıyla, özellikle 1940'lardan itibaren İzmir'in sosyal ve siyasi durumuna yakından tanık olmuş bir şahsiyettir.

Öklem'in babası Hacı Hüseyin Bey Milli Mücadele sırasında İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde faaliyet göstermiş, Cumhuriyetin ilânından sonra İzmir C.H.F. teşkilâtının kurucuları arasında yer almıştır. Necdet Öklem de hem babasının faaliyetleri doğrultusunda hem de ilkokuldan itibaren aldığı eğitimin sonucunda Atatürkçü düşünceye ve bu düşüncenin savunucusu olarak gördüğü C.H.P.'ye karşı kendini yakın hissetmiştir. Özellikle 1939 yılında Üniversite eğitimi almak amacıyla gittiği İstanbul'da halkevi faaliyetlerine katılmış, bu şekilde siyasete ilgisi de artmıştır. 1943 yılında hukuk eğitimini tamamlayıp İzmir'e döndüğünde halkevi çalışmalarına burada da devam eder. Temsil kolunda başladığı görevi C.H.P.'ye kayıt olmasıyla şekil değiştirir. Artık sadece kültürel faaliyetlerle kalmayıp bunun yanında siyasetle de ilgilenmektedir.

Necdet Öklem'in siyasete girdiği 1944 yılında henüz C.H.P.'den başka bir parti yoktu. Tek parti olmanın verdiği rahatlıkla çoğu milletvekili, bu görevlerinin devam edeceğinden emin, halktan kopuk bir şekilde hayatlarını sürdürmekteydi. Ancak, 1945 yılından itibaren dünyada ve Türkiye'de yaşanan değişiklikler yeni partilerin siyasete katılmasını da getirmişti. Böyle bir ortamda C.H.P.'nin aynı kadrolarla devam etmesi çok zor ve değişikliklerin devam etmesi ilkönce demokratik bir ortamın sağlanmasına bağlıydı. İsmet İnönü, partisinin içinde oluşan görüş farklılıklarını çok iyi bir şekilde idare ederek demokrasiye geçişi kolaylaştırmaya çalıştı. Bu çalışmalarındaki en büyük destekçisi de demokratik hayata bağlı gençlerdi.

İzmir'de başını Öklem'in çektiği grup Necip Mirkelamoğlu, Lebit Yurdoğlu, Said Odyak gibi yaşca genç ama oldukça hareketli şahıslardan oluşmaktaydı. Onların ilk işi, C.H.P. içinde demokratik atılımlara engel, mücadele azmi kalmamış şahısların yerine daha anlayışlı kimseleri getirmek olmuştur. Aynı tarihlerde ortaya çıkmış bulunan en güçlü muhalefet partisi D.P.'de boş durmadı ve kendisine yakın gördüğü ve yararlanmayı umduğu birçok kişiyi partisine kaydetti. Özellikle gençlerin üzerinde duran D.P., Öklem ve ekibini kendi taraflarına geçmeye razı edemeyince politikaları gereği devamlı eski rejimi ve hükümetleri suçladı. Genç grup, bu eleştirilere cevap vermeye uğraşırken garip bir durum ortaya çıkıyordu; eskiyi suçlayanların çoğu, aslında suçladıkları günler içinde C.H.P. içinde bulunmaktaydı. Oysa savunma durumunda olanlar ise, o dönemde siyasetin içinde bulunmayan 1945'ten sonra partiye kaydolmuş gençler idi.

Bu olaylar sürüp giderken tartışmalı geçen 1946 seçimlerinin ardından 4 yıl sonra yapılan genel seçimleri D.P. kazanarak iktidara geldi. Birçok yer gibi İzmir'de de D.P. adayları büyük farkla seçilmişlerdi. Bu sonuç tesadüfi olmamıştır. Zira İsmet İnönü bile bu sonucu beklediğini çeşitli yerlerde ifade etmiştir. Aslında uzun süren C.H.P. iktidarının verdiği psikolojik ağırlık, savaş süresince çekilen ekonomik sıkıntılardan C.H.P.'nin sorumlu tutulması ve D.P.'nin halkın inançlarına C.H.P.'den daha yakın görülmesi, D.P.'nin zaferini getiren başlıca sebepler olmuştur.

Bundan sonraki 1954 ve 1957 seçimlerini de D.P. kazanmış ve İzmir adeta D.P.'nin kalesi olarak anılır hale gelmişti. D.P. halktan aldığı destekle C.H.P.'ye ağır eleştirilerle yıpratmaya çalıştı. Bu gelişmeler İzmir C.H.P. teşkilatında gerilimlere yol açıyordu ve sonuçları da çok geçmeden meydana çıktı. 1953'te Necdet Öklem, seçildiği İl İdare Kurulundan teşkilat içinde doğan bir anlaşmazlık neticesinde istifa etti. Bunu C.H.P.'nin İzmir'deki önemli isimlerinden Behçet Uz'un partiden istifası izledi. 1954 ve 1957 seçimlerinde alınan yenilgiler devamlı olarak parti içindeki hizipleşmeyi arttırmıştı. İzmir'de adeta bir gençler- eskiler çekişmesi yaşanmaktaydı. Ankara'nın araya girmesiyle sorunlar çözümlenir gibi olduysa da yeni yeni problemler çıkmaya devam etti.

Necdet Öklem 1953'te İl İdare Kurulundan istifa ettikten sonra partide aktif bir görev almamakla birlikte, hiziplerin mücadelesinde ismi gündemde kalmaya devam etti. Ancak C.H.P.'de ortaya çıkmaya başlayan "ortanın solu" sloganı Öklem'i oldukça rahatsız ediyordu. Çünkü bu şekilde partinin sosyalist bir anlayışa doğru kaydığını ve Atatürk'ün temel ilkelerinden biri olan milliyetçiliğin terk edildiğini düşünüyordu. Bu rahatsızlığı çeşitli yerlerde dile getirmesine rağmen bir sonuç

alınmadığını görünce, 27 Mayıs İhtilali ona beklediği fırsatı verdi ve Necdet Öklem C.H.P.'den istifa ederek bu tarihten sonra bir daha doğrudan siyasete girmede.

1960'tan itibaren asıl mesleği olan avukatlığa ağırlık veren Öklem, 1962'de İzmir Barosu Başkanlığına seçildi ve 1968'e kadar üç dönem bu göreve devam etti. Daha sonra gelen bir teklif üzerine Ege Üniversitesi'nde İnkılâp Tarihi dersleri vermeye başladı. Üniversitedeki görevi 1980 yılına kadar sürdü. Buradaki hocalığı sırasında öğrencilerine vermeye çalıştığı tarih kültürü ve Atatürkçülük üzerindeki fikirlerini aynı zamanda kitap haline getirerek yazarlık dalında da başarılı eserler verdi. Öklem'in başta Ege Üniversitesi yayınları olmak üzere çeşitli yayın evleri tarafından sekiz kitabı basıldı. Aslında Necdet Öklem'in bu alandaki çalışmaları henüz hukuk fakültesi son sınıfta iken çıkardığı "Kovan" dergisiyle başlamıştı. Daha sonra da birçok gazete ve dergide yazılan yayınlanmaya devam etti.

Necdet Öklem, çok yönlü kişiliğini çeşitli sanat dallarında da kullandı. Amatör olarak uğraştığı şiir ve resim dallarında başarılı eserler verdi.

Necdet Öklem'in asıl mesleği olan hukuçuluk onun her alanda hayata bakışını etkilemiştir. Sosyal ve siyasi meselelerde daima hukukun üstünlüğü gözetken Öklem, halen başarılı bir avukat olarak mesleğini sürdürmektedir.

Sonuç olarak; İzmir'in tarihi, içinde yaşayanlarla birlikte oluşmuştur. Necdet Öklem'de yaşadığı ve tanık olduğu olaylarla bu tarihin bir parçasıdır. Ayrıca çalışkanlığı ve mücadele azmiyle genç nesillere örnek teşkil edebilecek bir hayat tecrübesine sahip olan Öklem verdiği bilgilerle de İzmir'in geçmişinin aydınlatılmasında yerini almıştır.

EKLER

Necdet Öklem'in babası Hacı Hüseyin Bey

N. ÖKLEM

E. ÖZBAY

F. ÖZERMANAK

Necdet Öklem Lise Yıllarında (1939)²⁹⁴

ÖKLEM

Necdet

Sicil No. 274

Ev: 2 ci kordon No. 252

Büro: Büyük Kardeşler han

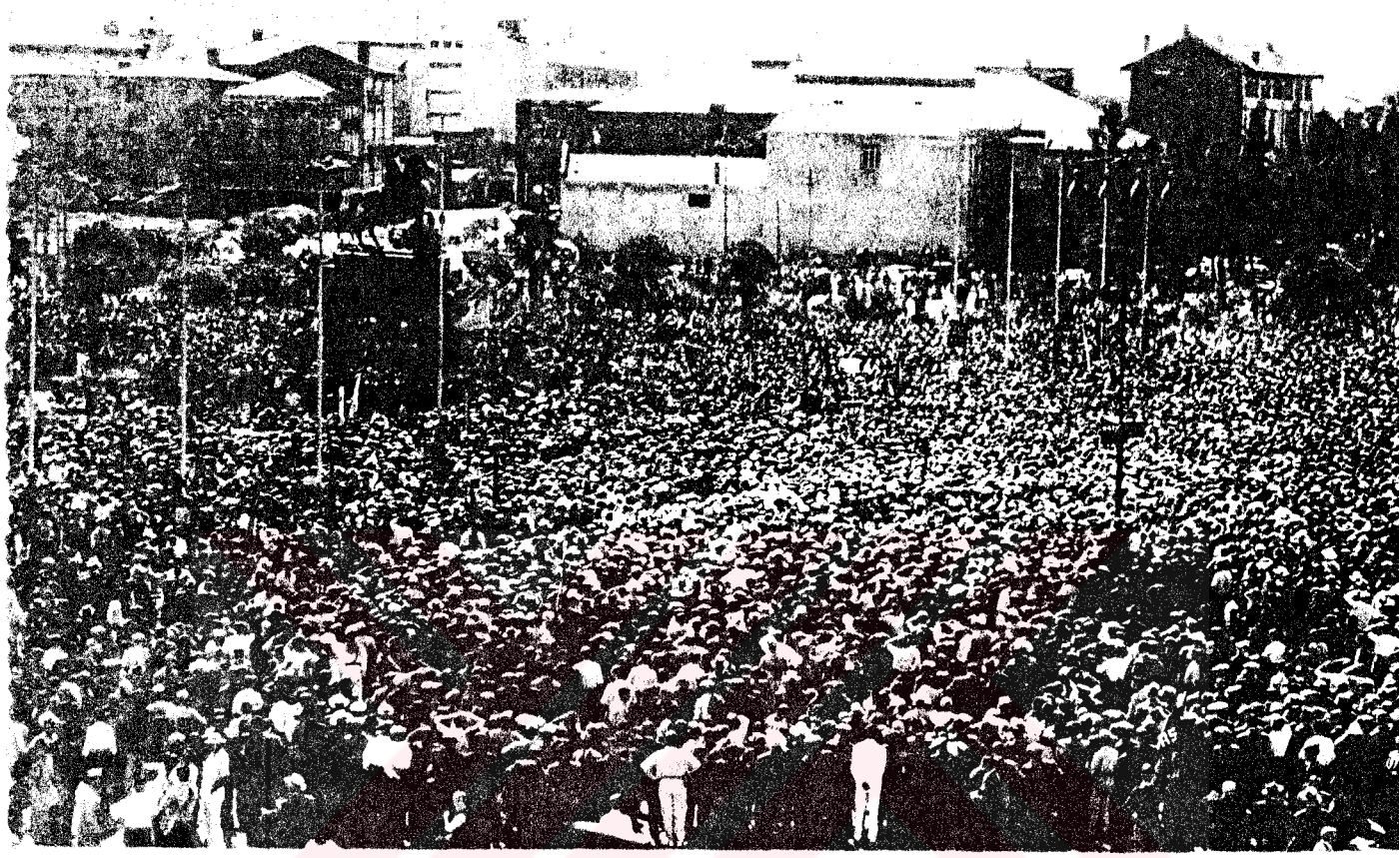
No. 26

Telefon: 2783

Necdet Öklem avukatlığa başladığı yıllarda²⁹⁵

²⁹⁴ İzmir II. Erkek Lisesi Yıllığı 1938-1939, İzmir, 1939.

²⁹⁵ İzmir Barosu Levhası 1947, İzmir, 1947.

İzmir'de düzenlenen bir C.H.P. mitingi

Necdet Öklem C.H.P.'nin düzenlediği bir mitingde konuşma yaparken

İsmet İnönü bir İzmir seyahatinde Necdet Öklem'le birlikte

Necdet Öklem ve Şemsettin Günaltay bir C.H.P. kongresinde.

KONUŞAN ÇİZGİLER

Baro Başkanı Avukat Necdet Ökle

Müzik dünyasında yeni bir ses, yeni bir okudersiniz. Hayır, Baro Başkanı bir gece kulübü derden mi neden bilmem?" şarkısını meşk eden Zarif mühteleriyle çalışkan başkan, günün bir (Show) programında karşımıza çıkarsa, arret etmiyeceğiz.

Yalnız sesi değil, kendisi de bu kadar tall var etrafımızda?

Necdet Ökle'nin Yeni Asır gazetesinde çıkan bir karikatürü²⁹⁶

²⁹⁶ "Baro Başkanı Necdet Ökle", Yeni Asır, 27.2.1968.

NECDET ÖKLEM

Avukat, eski baro bşk.

Adliyenin ağır başlı, zaman, zaman çatık kaşlı, ama, dört yanı ile tatlı (insan)ı, bir elinde can, ötekinde canan taşıyor..

Biri, sanatın zirvesini aşan şişkin dosyası, diğeri hayatın nefes, nefes tüten tatlı çilesi: Nargilesi..

Necdet Beyin takdirler toplayan, şöhretini kabartan (hindi) tarafları pek çoktur. Örneğin; İzmir'de ilk kurşunu atan acaba, Gazeteci Tahsin miydi? Dosyası ki, Bu onun tarihten beklediği sorun olmaktadır. İddia ettiği üzere, o silâh, (lâf atanlar) tarafından durulmuştur?..

Bizimkisi ise, bu çalışkan avukatın, kendisine olan sevgi, saygıyı nasıl biriktirdiği sorunudur. Ama yer yok ki yazalım, çizelim, onu daha çok anlatalım.

100

Şinasi Revi'nin fırçasından Necdet Öklem²⁹⁷

CÜMHURİYET HALK PARTİSİ
İl İdare Kurulu
Başkanlığı

İzmir, 5 / 4 / 1948

Sayı.....

Bay Necdet Öklem
C.H.P. İl İdare Kurulu
Üyesi

İZMİR

Partimiz 1948 yılı İl kongresinin 4.4.948 Pazar günü toplantısında İl İdare Kurulu üyeliğine seçildiğinizi tebriklerimle arz eder, çalışmalarınızda hayırlı başarılar dileğiyle işbölümü yapılmak üzere bugün -5.4.948- saat 17 de İl Parti binasını tegrifi-nizi rica ederim.

H. T.

Saygılarımla,
C.H.P. İl Kongresi

Başkanı

Hulusi Selek

M. T.

Necdet Öklem'in C.H.P. İzmir İl İdare Kuruluna seçildiğini gösteren yazı.

Öklem

İzmir, 11 / 1 / 1952

C.H.P. İl İdare Kurulu Başkanlığına,

Partili arkadaşlarımın 94% denberi erşemedikleri
 itimatlara, şerpli olduğu kadar mesuliyetli il İdare Kurulu
 üyelüğünde faal hizmet görmemi sağladı. ~~Bölgemdeki~~
 şartlar muvacehesinde işgal ettiğim yerin talebettiği
 faaliyet, nedense, yapamamaktan mütevellit videdan
 huzursuzluğu içinleyim. İdare Kurulu dışında,
 bütün mevcudiyetimle prensiblerime bağli bulunduğum
 partime daha faydalı olacağıma kanaat getir-
 diğimsen ilidare Kurulu üyelüğünden istifa ettiğimi
 bildirin bundan sonra da uhuleme tırettüğ edecek
 her türlü hizmeti ifaya amade olduğumunı saygıla-
 teyiden arz eder bütün arkadaşlarıma başsağlık dilerim.

Necdet Öklem'in C.H.P. İzmir İl İdare Kurulundan istifa dilekçesi.

KAYNAKLAR

Sözlü Kaynaklar:

Necdet Öklem - 1921 (Avukat, yazar, öğretim üyesi, İzmir eski C.H.P. il idare kurulu üyesi)

Necip Mirkelamoğlu - (1922-) (İktisatçı, yazar, C.H.P.İzmir eski milletvekili ve senatörü.)

Kaya Bengisu - (1924-) (Avukat, yazar, C.H.P.İzmir eski milletvekili.)

Şeref Üsküp - (1923-) (Gazeteci, yazar, İzmir Köylü Partisi kurucusu.)

Ulvi Puğ - (1961 -) Avukat.

Acar Tuncer - (1936-) (Gazeteci, yazar, İzmir Genç Demokratlar Teşkilatı kurucusu)

Mustafa Karal- (1919-) Ayvalık eski Belediye Başkanı (D.P.).

Gazeteler:

Akşam - 1945, 1946, 1955, 1956.

Anadolu - 1941,1943-1954.

Altıok- 1951,1952.

Atayolu - 1970.

Demokrat İzmir- 1950.

Demokrat Tire - 1953.

Demokrat Ege - 1992.

Dokuz Eylül - 1947- 1951.

Donkişot - 1958.

Dünya - 1966, 1967.

Ege Ekonomi - 1968, 1969.

Ege Ekspres - 1954 - 1957.

Ekspres - 1971-1977.

Günaydın - 1989, 1990.

Hür Türkiye - 1947.

Sabah Postası - 1953 - 1960.

Yeni Asır - 1940-1946, 1948, 1950, 1954, 1957, 1986, 1988.

Zaman - 1994.

Resmi Yayınlar:

İzmir İkinci Erkek Lisesi 1938-1939 Yıllığı, İzmir, 1939.

İzmir Barosu Levhası 1947, İzmir, 1947.

İzmir İl Yıllığı 1973, İzmir, (y.t.y)

Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Seçimi 1977, Ankara, 1977.

Dergiler :

Akis - 1956-1960.

———— "Karanlıkta Nutuk", sayı: 97, 1956, s. 30.

———— "Kaynayan İzmir", sayı: 193, 1958, s.14.

———— "İzmir C.H.P. Teşkilatında Gölge Adam Yoktur", sayı: 196, 1958, s. 14.

———— "Dr. Lebit Yurdoğlu" , sayı: 174, 1958, s.20.

Anayol - 1947.

———— Ziya Somar, "İzmir'in Fikir Hayatı", sayı:1, 1947, s. 15.

Fikirler - 1944-1946.

———— "Evimiz Çalışmaları", sayı: 276- 277, 1944.

Kim - 1958.

———— "Bir Sabık Milletvekili", sayı: 29, 1958.

Kovan - 1943-1946.

Tarih ve Toplum - 1991-1993.

———— Cem Çakmak, "1950'li Seçimler ve Demokrat Parti", sayı: 53, 1988, s.24-29.

———— Ali Birinci, "Bir Serencam-ı Harb'in Talihsiz Serencamı", sayı: 86, 1991, s.57-59.

———— Turan Akkoyun, "İzmir'de Atılan İlk Kurşunun Sahibine Dair Notlar", sayı: 105, 1992, s.166.

———— Mustafa Şahin, "Hatırat Perde 3", sayı: 111, 1993, s.62.

Bilge, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Talebe Birliği Cemiyeti Dergisi-1943.

———— "Talebe Birliği İdare Heyeti", sayı: 3, 1943, sayı:7.

Kıtaplar :

AKBIYIKOğLU, Alınza, **Demokrasi ve İsmet Paşa**, Uşak, 1988.

ARCAYÜREK, Cüneyt, **Demokrasinin İlk Yılları 1947-1951**, İstanbul, 1985.

AKKERMAN, Naki Cevat, **Demokrasi ve Türkiye'de Siyasi Partiler Hakkında Kısa Notlar**, Ankara, 1950.

BABAN, Cihad, **Politika Galerisi**, İstanbul, 1970.

- BAĞLUM, Kemal, **Anıpolitik 1945-1960**, İstanbul, 1991.
- BAYAZIT, A.Taner, **İzmir Basınında Demokrasi Mücadelesi (1923-1950)**, İzmir, 1992.
- BAYKARA, Tuncer, **İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu Tebliğleri 1992**, İzmir, 1994.
- BAYKARA, Tuncer, **Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri**, İzmir, 1991.
- BAYRAK, M.Orhan, **Türkiye'yi Kimler Yönetti (1920-1992)**, İstanbul, 1992.
- BEER, John, **Coleridge Poems**, Londra, 1990.
- C.H.P., **İzmir Halkevi Açıldığı Günden Beri**, İzmir, ?.
- C.H.P., **18.Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ankara, 1950.
- C.H.P., **Halkevleri Hakkında Genel İdare Kurulu Açıklaması**, Ankara, 1951.
- D.P., **Atatürk Düşmanlığının İcyüzü**, İzmir, 1947.
- DARENDELİOĞLU, İlhan, **Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri**, İstanbul, 1968.
- ERER, Tekin, **Türkiye'de Parti Kavgaları**, İstanbul, 1966.
- GOLOĞLU, Mahmut, **Milli Şef Dönemi (1939-1945)**, Ankara, 1974.
- GOLOĞLU, Mahmut, **Demokrasiye Geçiş 1940-1950**, İstanbul, 1982.
- HABİBZADE, Ahmet Kemal, **Çin-Türkistan Hatıraları**, İzmir, 1925.
- HIRSCH, Ernst E., **Hatıralarım**, Ankara, 1985.
- KABASAKAL, Mehmet, **Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960**, İstanbul, 1991.
- KOÇAK, Cemil, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, Ankara, 1986.
- LATİF, İhsan, **Bir Serencam-ı Harb**, İzmir, 1925.
- N.S.D.A.P., **Adolf Hitler Bilderaus Dem Leben Des Führer**, Hamburg, 1936.
- ÖKLEM, Necdet, **Hilafetin Sonu**, İzmir, 1981.
- ÖKLEM, Necdet, **Saltanatın Kaldırılması**, İzmir, 1972.
- ÖKLEM, Necdet, **Türk Devrim Tarihi**, İzmir, 1974.
- ÖKLEM, Necdet, **Atatürk Döneminde Darülfunun Reformu**, İzmir, 1973.
- ÖKLEM, Necdet, **1977 Meclisi Mebusanı**,
- ÖKLEM, Necdet, **T.B.M.M. Gizli Oturumlarında Başkanlık Kanunu ve Tartışmalar**, İzmir, 1982.
- ÖKLEM, Necdet, **70 Yıl Evvelki Çin Türkistanı Ahmet Kemal'in Serüvenleri**, İzmir, 1984.
- ÖKLEM, Necdet, **I.Cihan Savaşı ve Sankamış- Sibiry'a'da Esaretten Kaçış**, İzmir, 1985.

- ÖZBUDUN, Ergun, **Siyasal Partiler**, Ankara, (y.t.y.).
- ÖZDEMİR, Hikmet, **Devlet Krizi**, İstanbul, 1989.
- REVI, Şinasi, **İzmir'in İçinde Çizdiler Beni**, İzmir, 1988.
- TEZİÇ, Erdoğan, **100 Soruda Türkiye'de Siyasal Partiler**, İstanbul, 1976.
- TUNAYA, Tank Zafer, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, İstanbul, 1952.
- TUNCER, Acar, **Milli İrade Gasbı**, İzmir, 1978.
- TUNCER, Acar, **27 Mayıs ve Ben**, İzmir, 1990.
- UMAR, Bilge, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri**, Ankara, 1974.
- URAN, Hilmi, **Hatıralarım**, Ankara, 1959.
- USMAN, Erkin, **Gönüllerdeki Adam Adnan Menderes**, İzmir, 1968.
- ÜNEN, Nurettin, **C.H.P. Neden Çöktü ?**, İstanbul, 1950.
- YEŞİL, Ahmet, **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, Ankara, 1988.

